

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

INDBYDELSESSKRIFT

til

DE OFFENTLIGE EXAMINA

i

Nykjöbing Cathedralskole

i

Juli 1861.

- Indhold:** 1) Dr. C. Paludan-Müller: Hvad var Saxo Grammaticus? og hvor er hans Grav? Et historisk-kritisk Stridsskrift.
2) C. Paludan-Müller: Skoleefterretninger.

Nykjöbing.

Trykt i V. Laubs Enkes Offin.

THE JOURNAL

11

ANALYSIS OF THE

(1910-1911)

1911

1911
1911
1911

1911

1911

Hvad var Saxo Grammaticus? og hvor er hans Grav?

Et historisk-kritisk Stridsskrift

af

Dr. C. Paludan-Müller.

Handwritten text, possibly a title or header, appearing as a dark, mirrored shape.

Handwritten text, possibly a subtitle or author name, appearing as a dark, mirrored shape.

Handwritten text, possibly a date or location, appearing as a dark, mirrored shape.

Hvad var Saxo Grammaticus? og hvor er hans Grav?

Et historisk-kritisk Stridsskrift.

af Dr. C. Paludan-Müller.

Første Afdeling.

1. Naar man besøger Roskilde Domkirke, føres man ogsaa til en Ligsteen uden Indskrift i den nordre Sidegang, der siges at dække den Grav, hvori *Saxo Grammaticus* hviler. Graven selv er i vore Dage to Gange aabnet og undersøgt: først ved Biskop P. E. Müller den 3die October 1833; anden Gang den 26de October 1858 i Overværelse af Prf. Worsaae m. Fl. Begge Gange undersøgtes Alt med største Omhyggelighed; 1858 gik man $4\frac{1}{2}$ Alen dybt og 1 Alen ud over Gravstedets Grændser til alle Sider; men Intet fandtes, der kunde give Oplysning om den Afdøde, her var nedlagt. Det var desuden indlysende, at Graven imod Nord og Vest var bleven ødelagt for at skaffe Plads til Nedsættelsen af yngre Lig. *)

*) *Saxonis Grammatici Historia Danica*, edd. P. E. Müller et Joh. M. Velschow. Pars posterior, prolegomena XII, not. 1. Denne Udgave er i det Følgende meent, hvor ingen anden udtrykelig er nævnt. — Private Meddelelser af Prf. Worsaae og Kirkens Inspectör, Kammerr. Steen Friis i Roskilde.

Ligsteen og Grav svare altsaa hverken *Ja* eller *Nei* paa det Spørgsmaal: ere Saxos jordiske Levninger virkelig blevne nedlagte her? Men paa Kirkemuren hænger over Stenen en sort Trætavle med et lille latinsk Digt paa 12 Disticha, hvori Biskop *Lage Urne*, der døde 1529, siger os, at her hviler Danmarks store Historieskriver Saxo Grammaticus, dog uden at angive hans Dödsaar eller Livsstilling. Denne Mangel kan dog ikke hidrøre fra nogen Tvivl hos Biskoppen om hvad Saxo var. Det er vist ikke faldet ham ind at troe Andet derom, end *Christiern Pedersen*, som paa Titelbladet til den første Udgave af Saxos Værk og i Overskriften over Fortalen kalder Forfatteren Provst i Roskilde, ligesom han ogsaa andensteds omtaler dette med en rolig Sikkerhed, der lader føle, at han ikke har hørt nogen Tvivl udtalt, og selv ingen har næret om Rigtigheden af denne Sag. *) Men naar Lage Urne og Christiern Pedersen vare enige, er der ikke mindste Grund til at betvivle, at man jo i deres Tid, de første Aarti af det sextende Aarhundrede, har ligefrem anseet det for givet, at Saxo Grammaticus var *Provst i Roskilde*, og at han er jordet *i Roskilde Domkirke*.

2. Men vi have et andet Vidnesbyrd, der giver denne Mening en endnu höiere Alder.

*) Titelen paa editio princeps lyder som bekjendt saaledes: Danorum regum heroumque historiae stilo eleganti a Saxone Grammatico natione Sialandico nec non Roskildensis ecclesiae præposito abhinc supra trecentos annos conscriptæ et nunc primum literaria serie illustratæ tersissimeque impressæ. I Overskriften over prologus i samme Udgave hedder det: Doctissimi et eloquentissimi Saxonis Grammatici Sialandici, insignis ecclesiae Roskildensis olim præpositi, in Gesta Danorum præfatio. Jertegnspostillen, Juledag, Prædiken, S. 68 i Brandts og Fengers Udg. af Chr. Pedersens Skrifter, 1ste Deel.

Saxos berømte Udgiver *St. Joh. Stephanus* *) fandt i et meget gammelt Haandskrift følgende latinske Vers:

„Dania, flos florum, rosa mundi, spina malorum,
 Fructibus, ætate, doctrina, nobilitate
 Singula præcedit, et ei quasi mundus obedit.
 Utilibus plenus, gratus locus est et amoenus.
 Absit ibi luctus, ibi regnat copia fructus.
 Ecce viros tales producit Dania, quales
 Vix modo nascantur, bello vel si arte probantur.
Saxo Grammaticus, Danorum flos et amicus,
 Gesta canit plura regum per carmina pura.
 Ovidi, Tulli, Virgili, vos quasi muli
 Illi cedatis, qui dum loquitur taceatis:
Roskildis viguit, præpositusque fuit.“

Om disse Vers siger Suhm, at de rimeligviis ere skrevne i det 15de Aarhundrede **); men han har aldeles ikke beviist, ja end ikke forsøgt paa at bevise denne henkastede Mening, eller endog blot at angive en Grund for, at det er faldet ham ind. Og der er i Virkeligheden slet ingen Grund til at henhøre disse Vers snarere til det 15de end til det 13de Aarhundrede. Deres Latinitet tillader rigtignok ikke at antage dem skrevne i den Tidsalder, da classiske Studier vare vaagnede til nyt Liv ogsaa her i Norden; men hvorfor i det 15de Aarhundrede? En Kjender som *Stephanus*, der har havt Leilighed til at gennemforske flere Haandskrifter til

*) *Prolegomena in notas uberiores ad historiam Saxonis*, Fol. 23.

**) Suhm, *Hist. af Danmark*, IX, 109. Suhm kalder dem „slette Vers“; *Stephanus* betegner dem som barbari et inficeti; *Velschow* i sine *Prolegomena* foran *notæ uberiores* til hans og *Müllers* Udgave af *Saxo* p. IX kalder dem *versus putidi*. Hvorfor ikke kalde dem ved deres rette Navn? Versene ere dog ikke slettere end den store Mængde af leoninske Vers fra Middelalderen.

Oplysning af ældre danske Ting, end dem, der ere os tilgængelige, havde neppe kaldt den Codex, hvori han fandt Versene, vetustissimus, dersom den da ikke havde været ældre end 200 Aar, ligesaa lidt som vi nu vilde betegne et Haandskrift fra Christian den Femtes Tid saaledes. Og Versenes Form saavel som deres Indhold taler ligesaa meget for at troe dem digtede kort efter Saxos Död, som for at antage dem to til tre Aarhundreder yngre. Rimede latinske Vers, de saakaldte leoninske Vers, naae i Middelalderen op i det mindste indtil det 6te Aarhundrede.*) De havde snart Formen af Hexametre med Enderiim, eller, som her, med Riim i 3die og 6te Fod i samme Verslinie, snart var det Pentametre, eller og Disticha. Fra det 12te Aarhundrede fik Tostavelserimet Overhaand; og det varede ikke længe, inden man fandt paa andre Kunstlerier. Til Danmark er denne Vers-

*) Som det ældste anföres en Indskrift paa en af Belisarius bygget Kirke i Rom:

Hanc vir patricius Vilisarius urbis amicus
 Ob culpæ veniam condidit ecclesiam.
 Hanc idcirco pedem sacram qui ponis in ædem
 Ut miseretur eum sæpe precare deum.

Her anført efter Wilh. Grimms Afhandling: „Zur Geschichte des Reims i Abhandlungen der Kl. Academie der Wissenschaften zu Berlin aus dem Jahre 1851. Berlin 1852. Keiser Ludvig den Frommes Gravskrift i Metz anfører Grimm S. 658 efter Histoire littéraire de la France 4, 587. Den lyder saaledes:

Imperii fulmen, Francorum nobile culmen,
 Erutus a saeclo conditur hoc tumulo,
 Rex Ludowicus, pietatis tantus amicus,
 Quod *Pius* a populo dicitur et titulo.
 Hildegard soboles, Caroli Magni pia proles,
 In pacis metas colligit hunc pietas.
 Rumelicam villam, quidquidve refertur ad illam,
 Arnulfo sancto contulit huicque loco,
 Stirps a quo procerum, regumque vel imperatorum,
 Quorum muneribus sistitur iste locus.

art kommen med Kirkens og Munkenes Latin. Det ældste os bekendte leoninske Vers i Danmark er 120—30 Aar ældre end Saxos Död; det er Omskriften paa Kong Knud den Helliges Sigil, der hang ved hans Gavebrev til Lunde Kirke af 21te Mai 1085, dengang da dette Diplom selv endnu var til. Paa Forsiden stod om Kongens Billede:

„Presenti regem signo cognosce Cnutonem“,

og paa Bagsiden:

„Hic natum regis Magni sub nomine cernis.“ *)

Disse Vers ere rimede Hexametre, der kun deri skille sig fra Digtet om Saxo, at de have Eenstavelsesriim, hvad der tyder paa den höiere Alder. Det Samme er Tilfældet med den Indskrift, der Aar 1101 anbragtes paa Kong Knuds Helgenskriin, saaledes som denne gjengives af Ælnoth:**)

„Iam coelo tutus summo cum rege Canutus,

Martyr in aurata rex atque reconditur arca.

Qui pro justitiæ factis occisus inique

Ut Christum vita, sic morte fatetur in ipsa“. cet.

Fra Midten af det 12te Aarhundrede blive Versene ogsaa hos os kunstigere; navnlig kommer Tostavelsesrimet frem; saaledes i Gravskriften over den slesvigske Biskop Herman i Lunds Domkirke: ***)

„Presulis Hermanni h anni

Cui sine fine diem det Deus et requiem;

Orbita celestis et vite fulgida vestis

Assint Hermannō longevo temporis anno.“

*) G. Thorkelin, Diplomatarium Arna-Magnæanum, T. 1, Tab. 1; Hvitfelds Bispekrönike, Kbhvn 1604 (Qvartudg.) Bl. Nij; Suhm, Hist. af Dmk, 4, 649.

**) Script. R. Dan. 3,388.

***) S. Rer. D. 3,436. Brunius, Historisk och arkitektonisk Bekrifi- ning om Lunds Domkyrka, Lund 1854; S. 32.

Fra 1228 har den ældre Lundske Gavebog Erkebiskop Andreas Sunesöns Dödsaar i følgende Chronostikon: *)

„*M* semel, *X* duplex, duo *C*, semel *V*, *Jota* triplex
Dant annos Christi, post quos, bone presul, obisti.“

Leoninske Vers, der endnu tydeligere vise de Kunstlerier, en senere Tid bragte ind i dem ogsaa i Danmark, finder man i Indskriften af 1301 paa Biskop Gisicos Deel af St. Knuds Kirkebygning i Odense: **)

„Hoc opus erexit Phynensis Gisico preses,
Spiritus allexit quem non suggestio deses.“

og længere hen:

„*Labar* enim cura cessante pia ruitura,
Usque da, et pura bona victima non perytura
Penas peccati decet hac abolere patrati,
Tristibus a baratri que liberat hostibus atri.“

Disse Exempler ere valgte, fordi deres Tid er sikker, saa at de stille det udenfor al Tvivl, at Versene hos Stephanius ikke alene kunne være, men efter deres *Form* alene at dømme endog snarest maatte antages at være meget ældre end det 15de Aarhundrede. At leoninske Vers forekomme gennem hele vor christne Middelalder, er vist nok; men dette afgiver jo ingen Grund til at henføre hine Vers snarere til det ene end til det andet Aarhundrede. Og *Indholdet* taler meget stærkt for den højere Alder. Stephanius's Vers aande en Glæde over Danmarks Magt og Velmagt, over den Lærdom og Dannelsen, den krigerske Dygtighed, Forfatteren beundrer hos vort Folk, at man uvilkaarligt kommer til at tænke paa Valdemar Seirs bedste Dage. Hvor findes i det 13de, 14de eller 15de Aarhundrede noget andet Tidsrum, i hvilket endog den dri-

*) S. R. D. 3,524.

**) Mumme, St. Knuds Kirke i Odense, S. 80.

stigste Indbildningskraft kunde falde paa at synge om Danmark:

Fructibus, ætate, doctrina, nobilitate

Singula præcedit, et ei quasi mundus obedit?

Og hvor stærk er ikke Modsætningen imellem denne Glæde og den dybe Sorg fra Christoffer den Andens Tidsrum, der fandt sit Udtryk i det bekjendte

„Geme, plange, mesto more

Dole rosa Dacia,

Quia probo protectore

Cares et audacia“ *) cet:

Den eneste Periode udenfor Valdemarernes Tid, hvortil Versenes Indhold lod sig henføre uden at gjøre dem til en bitter Spot over de virkelige Forhold, blev da i alt Fald Dronning Margretes Regeringstid; og dog vil man finde deres Jubel over Fædrelandet ikke alene meget stærk, men ligefrem overdreven endog for Slutningen af det 14de Aarhundrede.

Imidlertid — Versene bære intet Aarstal og berøre ingen enkelt Begivenhed eller historisk Person med Undtagelse af Saxo selv. En streng Kritik tør ikke udgive det Sandsynlige for afgjort og sikkert; den faaer da her indskrænke sig til at anerkjende, at Versene maa være ældre end Renaissancetiden, men at der ikke foreligger nogen Grund til at henføre dem snarere til Erik af Pommerns og Christiern den Førstes Tid end til Valdemar den Andens lyseste Dage.

3. Imod disse gamle Vidnesbyrd om at Saxo Grammaticus var Provst i Roskilde og *der* har fundet sit Hvilested, staaer ikke alene ingen gammel Efterretning, men ikke engang noget Sagn. Det er først fra det 17de Aarhundrede man har reist Indsigelser fra den historiske Kritiks Stand-

*) Hvidtfeld, den anden Part Chronologiæ, S. 397.

punkt. Senere er fra Sverrig gjort Forsög paa at erobre Saxo, og med ham Svend Aagesen, for Domkapitlet i Lund, hvad der indbefatter en Benegtelse af, at Roskilde Domkirke har hans Grav, — Forsög, der have fundet Bifald og Understötelse fra denne Side af Öresund, saa at man har hört det ligefrem udtalt, at Saxo og Svend Aagesen tilhörte Skaane og hvile under Lunde Domkirkes Hvælvinger. Deri ligger en Opfordring for dem, som sætte Priis paa at bevare for vort *danske* Fædreland Alt hvad der tilkommer det, til at prøve disse Paa-stande, — til at prøve, om den historiske Kritik, der troer at kunne skyde vore Forfædres Overlevering tilside, ogsaa virkelig er saa fast og sikker, at den tör tage vor danske Saxo fra Roskilde for at skænke ham til Lund.

4. Det er ikke en Mythe eller et med mythiske Bestanddele blandet Sagn, her skal stilles ligeoverfor historisk Kritik, men et historisk *Sagn* om et faktisk Forhold, som kun maa kaldes et *Sagn*, fordi det i en Tid af ubekjendt Varighed har været alene mundtlig forplantet, inden det blev opskrevet. Men förend jeg gaaer ind paa den kritiske Undersögelse selv, anseer jeg det for tjenligt til at forebygge Misforstaaelse af Opgaven, at betegne mit Standpunkt til denne klart og bestemt, hvad der ikke kan skee uden at forudskikke et Par Ord om min Opfattelse af Sagnets Forhold til Kritiken overhovedet.

Ikke Beretningernes Indhold, men Overleveringens Maade skiller det historiske Sagn fra Historie. Deres Fremtrædelsesformer ere heelt forskjellige; tale de om det Samme, kan Sagnet ikke bestaae ved Siden af Historie. Deri, at Sagnet er Intet uden den gennem flere Slægtled mundtlig forplantede Beretning, ligger baade dets Svaghed og dets Styrke. Paa den ene Side er det vist nok, at Mennesker ikke kunne op-

fatte og gjengive en længere Fortælling strengt nøiagtigt. De høre Andet end der siges, de forstaae det anderledes end det er meent, de fortælle Andet end de have hørt; Eenheden af det menneskelige Væsen maa vise sig som Samvirken af alle Sjælens Evner til at stille det Modtagne hen for Andres Opfattelse, og det desto mere, jo mere ubunden den Fortællende er af et Objectivt, der kalder ham tilbage indenfor bestemte Grændser. Mangler et saadant, da vil selv ved den redeligste Villie til tro Gjengivelse Forstandens Slutninger, Følelsens Tilböielighed eller Afsky, Phantasiens Billeder blande sig med det Modtagne og gjøre Gjenfortællingen i dette og hiint til en anden end Fortællingen, eller udgyde et andet Lys, en anden Tone og Farve over den. Saaledes den enkelte Fortæller; og naar et Folk gjennem en lang Aarrække har ladet en Fortælling gaae fra Mund til Mund alene, er Beretningens oprindelige Kjærne saaledes sammensmeltet med det Til- og Omdigtede, det Objective med det Subjective, at det Virkelige ikke mere lader sig udsondre fra Tilsætningerne. Subjectivitetens Ild har sammensmeltet det Oprindelige med det Tilsatte til en saa fast Eenhed, at intet nok saa sindrigt Op-løsningsforsøg kan skille Bestanddelene, saalænge Sagnet ikke kan prøves imod et Objectivt. Den Kritiker, der troer at kunne udføre en saadan chemisk Sondring af Sagnet, skuffer sig selv og Andre; han kommer aldrig videre end til Formodninger, aldrig til Erkjendelse. Heri er det at saa mange af vore Dages Kritikere have feilet: istedetfor at tage Sagnet som Sagn og give det som Sagn, troe de at kunne udfinde hvad de kalde det Sande, det Historiske i Sagnet. Denne Kritik har forvirret Mere end den har klaret.

Men dersom Historikeren vilde skyde Sagnet fra sig, eller behandle det som det, der intet Faktisk indeslutter, vilde han gribe ligesaa langt udover Sandheden til den modsatte Side.

Han vilde forvexle Indholdet med Overleveringsmaaden; at denne ikke tilsteder ham Adgang til det Faktiske i Sagnet, at den afskærer ham enhver Vei til at udsondre Sagnets objective Bestanddeel fra den subjective, giver ham ingen Ret til at betragte Indholdet som ikke virkeligt, som usandt, som det han tør lade ligge urørt for at sætte sine egne Formodninger i Stedet. Saalænge Sagnet bliver Sagn alene, kan det hverken opløses eller forbigaaes; det maa tages og bruges som Eet og Heelt. Kritikens Opgave er da her at forvise sig om, at det er et Sagn, at udfinde dets oprindelige Form, og derefter at lade det henstaae som saadant, indtil det kan bringes paa *Monumentets* Prövesteen og derved opløses som Sagn.

Gjælder dette om den kritiske Behandling af historiske Sagn i Almindelighed, saa gjælder det særligt om saadanne Sagnskeletter, der indskrænke sig til at knytte enkelte Omstændigheder til bestemte Steder eller Personer. Det vilde vistnok være utilstedeligt, at tillægge et saadant Sagn afgjørende Beviiskraft for Sagens Rigtighed; men det vilde ikke være mere berettiget, at kaste det tilside som intetsigende. Dets Vink skulle benyttes som Veiledning; foreligger Intet, der viser, at det leder vild, vilde den, der skjöd det tilside, fordi det er et Sagn, ikke have Ret til at vente, at han kommer det Sande nærmere ved at følge sine egne Indfald.

Fra Sagn skiller Historie sig, som alt bemærket, ikke i Indhold. Dette kunne de have fælleds; og Sagnet er i Folkemunde ikke alene ofte ædlere, skjønnere, mere opløftende end den kritiske Histories strenge, forstandige Tale, men Begivenheden *kan* være ligesaa rigtigt bevaret i Sagnet som i denne, der ikke er mindre udsat for at fare vild, om og Kritikens Vildfarelser ere andre og have en anden Grund, end Sagnets. Historiens Grundvold er Mindesmærket, dette

Ord taget i videste Omfang. Historie begynder først der, hvor Mindesmærkerne begynde. Den er en objectiv Viden- skab, saavidt Menneskers Viden kan være det. Her har Kri- tiken ikke en vanskeligere, men en anden og mere omfat- tende Opgave end ved Sagnet: den skal dröfte og sigte det samlede Forraad af Mindesmærker og udfinde det Faktiske. Den kan vel aldrig undvære Slutninger fra det Enkelte til det Hele for at söge det perspectiviske Punkt, hvor Linierne samle sig, Combinationer for at knytte Brudstykker sammen, Formodninger til Oplösning af Gaader, — den faaer aldrig de strengtflydende Mindesmærker smeltede uden en Tilsætning af Subjectivt; men Udgangspunktet maa være Mindesmærket, og ingen Combination kan have overbevisende Kraft, med mindre den har et fast Begyndelsespunkt. Intet er mere skuf- fende end den Kritik, der i en snild Combinations indre Sam- mensætning alene seer en Borgen for dens Rigtighed. Var den endog uimodsigelig i det Enkelte, var Intet at udsætte paa Leddenes Styrke og Sammenföining, saa gjælder den Intet, dersom ikke hele Kjæden er med forsvarlige Nagler slaæet fast til et dygtigt Muur- og Bjælkeværk. Tiden henveirer spörlöst disse glimrende Taagebilleder.

Paa utallige Punkter er Sagn gaaet over i Mindesmær- ker uden at forandre Natur. En fölgende Slægt har fastholdt som Faktisk hvad der er kommet til den som Sagn og har overfört det saaledes Modtagne i Sang, i Skrift, i Steen, i Farver, — men med naiv Tro paa dets Virkelighed. Den var forsaavidt uberettiget dertil, som den intet Middel havde til at prøve og gjennemskue det Overleverede. Men for den historiske Kritik ere disse sildigfödde Mindesmærker af stor Vigtighed, ikke fordi de paa nogen Maade forandre Sagn til Historie, men fordi de sætte Kritiken istand til at fastholde Sagnets Indhold og Form paa et bestemt Tidspunkt. Det

rene Sagn ligger foran dette. Kritikerens Opgave bliver da her, at söge saa nær som muligt op til Sagnets Oprindelse; men han miskjender sin Ret og dennes Grændser, dersom han kaster Vrag paa Sagnet, fordi han er kommet til den Erkjendelse, at det er et Sagn: han veed ikke, om dets Indhold er rigtigt; men hvoraf ved han, at det ikke er det? Maaskee har han fundet en Combination, hvorved det bliver forklarligt, at Sagnet kunde opkomme uden at støtte sig til noget Virkeligt; men den förer ham ikke Sandheden nærmere. Imod Mulighed staaer Mulighed; han vil ikke komme over den Klöft, der adskiller Formodning, Mulighed, Sandsynlighed fra Erkjendelse, förend han finder Mindesmærker, der rykke Spørgsmaalet indenfor Historiens Grændser. Sammenholdt med Mindesmærkerne forvandler Sagnet sig ogsaa til et Mindesmærke, en Bestyrkelse for, en Modsigelse imod, en Forklaring af hvad de andre Mindesmærker udsige, og da falder ogsaa dets Indhold under Kritikens Dom; thi da ophörer dets selvstændige Liv som Sagn.

Naar et Sagn lader sig fastholde i en bestemt Form som Mere end lös Tale, naar det beviisligt har Aarhundreders Hævd for sig, har Kritiken ingen Ret til at skyde det tilside som intetsigende, alene fordi Rigtigheden af dets Indhold ikke lader sig ligefrem *bevise*, det er da, fordi det er et Sagn. Det virkelig gamle Sagn, der ikke selv röber sig som Digt, maa have Formodningen for sig, indtil det modbevises enten ved umiddelbart at sammenholdes med Mindesmærker, eller ved en fast og grundig Slutningsrække, hvis förste Led i det mindste hviler sikkert i disse. Det paaligger Tvivleren at före Beviset imod Sagnet, — et saadant Beviis, som der i disse Ting kan være Tale om; brister det, har han ingen Ret til at negte det Anerkjendelse, fordi det maaskee indeholder kjendeligen tildigtede Bestanddele. Og han har ingen

Ret til at udgive det for gjendrevet ved at han henstiller denne eller hiin fra Sagnet forskjellige Forklaring af det Overleverede.

Anvende vi dette her, maa Undersögelsen gaae ud fra den Erkjendelse, at Sagnet om Saxos Stilling som Provst i Roskilde og det dermed paa det nöieste forbundne om hans Hvilested i Roskilde Domkirke, der slet intet Utroeligt eller Paafaldende indeholder, saa at det i sig selv aldeles ikke berettiger til Mistro, er beviisligt halvfjerde hundrede Aar, höist sandsynligt i det mindste fire hundrede Aar gammelt, og muligen endnu meget ældre, idet der foreligger et Vidnesbyrd, der med ligesaa god Grund kan föres op til faa Aar efter Saxos Död som ned til noget af de fölgende Aarhundreder. Men et Sagn, der saaledes i det mindste i de to Trediedele af Tiden imellem Begivenheden og den prøvende Kritik er i en aldeles bestemt Form uimodsagt optaget i Mindesmærker, maa have Formodningen for sig, saa at det ikke skal vige for mindre end et antageligt Modbeviis. Indtil et saadant föres, tör den historiske Kritik ikke benegte Sagnets Rigtighed eller skyde det tilside for at stille Formodninger om en anden Sammenhæng i dets Sted.

Den fölgende Undersögelse gaaer derfor ikke ud paa at bevise, at Saxo og hans Grav tilhöre Roskilde, men paa at prøve den Beviisförelse, Kritikerne hidtil have stillet imod dette gamle Sagn. Kan det lykkes, at paavise denne Beviisförelse som forfeilet, saa maa Sagnet staae til Troende, indtil et nyt og stærkere Modbeviis fremkommer.

Anden Afdeling.

1. Bestemmende for Retningen af Kritikernes Arbeide i denne Sag har det været, at det ikke er begyndt med An-

greb paa Sagnet, men netop med at opsøge hvad der kunde støtte dette. Deraf er det kommet, at yngre Kritikere have rettet deres Undersøgelser imod de ældres Grunde; naar de da mente at have paaviist disses Uholdbarhed, behandlede de Sagnet selv som modbeviist.

2. Det første sikre Spor af en Bestræbelse efter at hævde Saxos Stilling som Provst i Roskilde fra den begyndende Kritiks Standpunkt finde vi hos den yngre Cornelius Hamsfort († 1627). I sin *Chronologia secunda* anfører han Indholdet af et Gavebrev, Kong Valdemar den Første Aar 1180 skjænkede St. Knuds Kloster i Odense, og af Erkebiskop Absalons Stadfæstelsesbrev.*) Der er ingen Grund til at tvivle paa, at han jo har kjendt enten Originalerne af disse Diplomer eller gamle Afskrifter af dem**), siden han havde Adgang til St. Knuds Klosters Archiv og benyttede dette til sit Arbeide. Blandt de i disse Aktskykker nævnte Vidner anfører Corn. Hamsfort ligefrem: „*Saxo Grammaticus, præpositus Roschildensis*“. Længere hen i samme Værk hedder det ligeledes uden mindste Tvivl og Vaklen, at den 29de Juli (Aar 1206) døde Provst Saxo Grammaticus i Roskilde, og blev der begravet.***)

Den sidste Notits röber strax sin Herkomst fra den saakaldte Roskildske Gavebog, som nu er forsvunden, saa at kun nogle Uddrag og Brudstykker ere bevarede i Thom.

*) S. Rer. Dan. 1,280.

**) Endnu i Stephanius's Tid var en gammel Codex til med følgende Titel: hæc sunt rescripta privilegiorum stæ Othoniensis ecclesiæ, quæ de sua dignitate et libertate ante incendium habuit. Stephani prolegomena in Saxonem, p. 15.

***) S. R. D. 1,284: IV Kal. Augusti Saxo Grammaticus præpositus moritur Roschildiæ, ibidem sepultus.

Bartholins store Samling. *) Men da denne Kilde kun siger, at Provst Saxo i Roskilde døde den 29de Juli, medens det er en yngre Haand, hvis Alder vi nu intet Middel have til at udfinde, der har forklaret dette om Skribenten *Saxo Grammaticus*, saa fører det os ikke Afgjørelsen nærmere. Derimod seer det jo unegteligt ud, som om de af Hamsfort benyttede Aktstykker gave et diplomatarisk Beviis for Saxos Roskildske Provsti; og da Originalbrevene selv ikke mere findes, vilde hans Ord ogsaa have havt denne Betydning, dersom ikke en langt dygtigere Historiker end Hamsfort havde sat os istand til at gaae tilbage over ham til de paaberaabte Aktstykkers egne Ord. Stephanius har i sine Prolegomena til Saxo **) ladet Kong Valdemars Gavebrev og Absalons Stadfæstelse, samt Kong Knud den Sjettes Bekræftelsesbrev af 1183 ***) trykke efter den gamle Klosterbog, — netop de samme Diplomer, som Hamsfort har benyttet. Men nu seer man, at „Grammaticus“ er Hamsforts egen Tilsætning til Diplomerne „Saxo, præpositus Roskildensis“, hvilken Mand i dem alle

*) Liber Daticus Roskildensis, S. R. D. 3,266: IV Kal. Aug. (Aaret er ikke anført) ob. Saxo, hujus ecclesiæ præpositus. En yngre Haand har tilføiet: Nota diligenter de *Saxone Grammatico*, viro, dum vixit, supra omnem scribendi aleam longe et undecunq̄ue doctissimo, idcirco Epitaphium positum:

Invida cur tantum rapuistis fata magistrum,

Cujus ob interitum docta Minerva dolet.

Sed heu! nec doctis, nec parcis stemmate claris,

Sed cunctis, mors, es insidiosa viris.

**) Proleg. 15 ff.

***) K. Knud den Sjettes Stadfæstelse er hos Stephanius anf. St. dateret saaledes: XII K. Apr. Anno dominicæ incarnationis 1184, indictione 1, epactis 25, glorios: regis Danorum Kanuti IV (sic) anno 1. Indictionen, Epakterne (Gyldental 6) og Regeringsaaret vise, at her er Tale om Aar 1183, til hvilket Aar Regesta Dipl. 1, Nr. 342 rigtigen henfører det. Aarets Tal MDLXXXIV, eller som hos Thorkelin, Dipl. Arna-Magn. 1,271: MDLXXXIII, maa være feilskrevet, ligesom ogsaa Kongens Nummer.

tre nævnes blandt Bekræftelsesvidnerne. Af disse Aktstykker lære vi altsaa i denne Sag intet Andet, end at der i Aarene 1180 og 1183 har været en Provst Saxo i Roskilde.

Stephanius har dog ikke ladet de tre Breve trykke for med dem at gjendrive Hamsfort, men tværtimod som afgjørende Beviser for Rigtigheden af den gamle Beretning om, at Historieskriveren Saxo virkelig var Provst ved Roskilde Domkirke; og han, i hvis Dage endnu ingen Strid havde reist sig herom, betragter det ligefrem som givet, at det var denne Provst Saxo, der af Absalon sendtes til Paris for at hente Abbed Vilhelm fra St. Genovefas regulære Kannikekloster til Danmark i Aaret 1161, som Vilhelms Levnetsbeskrivelse siger, eller 1165, som Suhms Kritik antager. *)

Stephanius maa have tænkt paa Domprovstiet, præpositura major, ved Biskopskirken i Roskilde, da han tillægger Saxo en „dignitas amplissima“. Han er ikke bleven tvivlraadig hverken ved at Saxo selv i Forordet til sin Historie kalder sig den Ringeste af Absalons Ledsagere **), eller ved de Ord i dennes Testament, hvori Erkebiskoppen betænker sin „clericus“ Saxo, ved hvilket Navn det ikke er faldet ham

*) *Stephanii prolegomena* p. 15 ff., 18 ff. Suhm, *Hist. af Dnmk.* 7,192. Naar Suhm i Forordet til det Aftryk af St. Vilhelms Levnetsbeskrivelse, han har optaget efter *Acta sanctorum Aprilis*, T. 1 p. 625 ff. i *Scr. Rer. Dan.* 5 p. 458 ff., vil at Stephanius anførte Sted citerer en anden Levnetsbeskrivelse af Vilhelm, saa forekommer det mig, at der ikke er tilstrækkelig Grund til denne Mening. Hos Stephanius lyde Ordene rigtignok lidt anderledes end det tilsvarende Sted i *Acta Sanctorum*; men Forskjellen er ikke større, end at den naturligen forklares af et Önske hos Stephanius om at gjengive Stedet i bedre Latin.

**) „Danorum maximus pontifex Absalon patriam nostram, cujus illustrandæ maxima semper cupiditate flagrabat, eo claritatis et monumenti genere fraudari non passus, mihi comitum suorum extremo, ceteris operam abnuentibus, res Danicas in historiam conferendi negotium intorsit.“

ind at tænke paa nogen Anden end Saxo Grammaticus. Disse Udtryk benytter Stephanius blot som Beviser for det nære Forhold imellem Erkebiskoppen og Historieskriveren; det sidste tildeels ogsaa som et Vink om, at denne har hyppigt været brugt af Erkebiskoppen til Udførelsen af vigtige Sager.

Hvor Stephanius's Udgave af Saxo benyttedes, gjaldt det nu som afgjort, at Saxo Grammaticus var den Provst Saxoⁱ Roskilde, der hentede Abbed Vilhelm til Danmark, og som 1180 og 1183 medunderskrev de tre Gave- og Stadfæstelsesbreve til St. Knuds Kloster. *)

3. Stephanius's Mening udtaltes i Aaret 1644; men endnu inden Aarhundredets Slutning fandt den afgjort Modsigelse af en udmærket dygtig historisk Kritiker, hvis Ord have udövet overordentlig stor Indflydelse paa de fölgende Lærdes Mening om Saxos Stilling. *Erkebiskop Absalons Testament* var ikke Stephanius ubekjendt; men paa hans Tid henlaa det endnu utrykt i Kjöbenhavns Universitets Bibliothek. Udgivet blev det först af den yngre *Otto Sperling* i Aaret 1696, forsynet med mange lærde Anmærkninger af Udgi-
veren. **)

Sperling bekæmper i sine Anmærkninger paa det Stærkeste Stephanius: Saxo Grammaticus kan ikke have været Provst i *Roskilde*, först fordi han i Testamentet kaldes Erkebiskoppens *clericus*, hvilket Ord betyder en Haandskriver

*) For at nævne et Exempel fra Udlandet henviser jeg til Cl. de Molinets Udgave af *M. Stephani*, abbas S. Genovefæ Parisiensis, tum episcopi *Tornacensis* epistolæ; Lutet. Paris. 1686, p. 188, Noten.

**) *Testamentum Dni Absalonis Archiepiscopi Lundensis ex Mss. optimis erutum et notis illustratum Otthonis Sperlingii U. I. D. Consilarii Regii et in Aademia equestri Regia Hafniensi historiarum et eloquentiæ Professoris publ. Hafniæ 1696.* Udgaven er trykt paa Brigadegeneral Johan Rantzaus Bekostning og ham tilegnet. Senere optrykt i *Script. Rer. Danicarum T. 5, p. 422—456.* Det er dette Optryk, her benyttes.

eller Sekretær. Thi Provsten i Roskilde var en *Prælat*, der ikke kan have nedværdiget sig til en saa underordnet Plads som en Skriver, og som Erkebiskoppen ikke vilde have kaldt en Skriver, havde han tillige havt en anden, og det en saa anseelig Stilling. Dernæst nævnes i Testamentet en Provst Tucho; men denne vide vi var Provst i *Roskilde*, som man seer af hans Gravskrift i Sorö Kirke. *) Da nu den Roskildske Provst *Saxo* i Aaret 1161 sendtes til Paris for at hente Abbed Vilhelm til Danmark, og da han efter de af Stephanius selv offentliggjorte Aktstykker var Provst 1180 og 1183, saa maa han være död förend Absalon, siden det var Tucho, der ifölge Testamentet beklædte Provstens Stilling ved Erkebiskoppens Död i Aaret 1201. Men da det nu er vist, at Historieskriveren Saxo Grammaticus overlevede Absalon, kan han ikke være den Samme som Provst Saxo i Roskilde. **)

*) Ifr. Monumenta Sorana varia i Ser. Rer. Dan. 4,543. At det var denne Provst Tucho, som nævnes i Testamentet, forudsætter Sperling anf. St. 430, Note 5.

**) Stedet i Testamentet, S. R. D. 5,425, lyder saaledes: „Saxoni clerico suo duas marcas argenti et dimidiam concessit (Erkebiskoppen), quas sibi donavit. Saxo debet duos libros, quos Archiepiscopus ei concesserat, ad monasterium de Sora referre.“

Hertil anmærker Sperling, anf. Sted S. 450: Hic Saxo quin sit historicus ille Daniæ celeberrimus dubitari nequit; inprimis quod de libris referendis ad monasterium Soranum addidit eum in historia scribenda occupatum atque eo fine libros beneficio Archiepiscopi ex monasterii bibliotheca depromptos habuisse judicamus, quos hic reddi monasterio jubet. Ita chronicon parvum, quod nuper de Danicis rebus edidit Arnas Magnæus ex Manuscriptis (— det er den, der under Titel: Incerti auctoris chronica Danorum et præcipue Sialandiæ er trykt efter Arne Magnussens Udgave i S. Rer. Dan. 2,602 ff. Stedet, som Sperling citerer, findes her S. 608 —) diserte Saxonem historicum *clerici* nomine p. 10 nobilitavit. Vocat eum hic Absalon *clericum suum*, h. e. scribam, secretarium, a manu, ab epistolis, aliisque scribendi officiis Archiepiscopo apparen-

Sperlings Mening og Grunde fandt Bifald hos vor største historiske Kritiker, *Hans Gram*, et halvt Aarhundrede efterat de først vare udtalte. Gram erklærer det for en gammel

tem, hoc enim est clericum alicujus esse; ita reges clericos suos habebant, qui scribenda et notanda maxime curabant; in hodiernum usque diem Belgæ veteri more scribas et secretarios suos *Klercke* vocare pergunt, etiam postquam religioni pontificiæ repudium miserunt „cet At cum clericus talis Saxo fuerit Archiepiscopi usque ad ultimum ejus spiritum, quomodo statuere potuerunt eum unquam præpositum Roschildensem fuisse? et quidem ab anno 1161, quo missus est Parisios, ut adduceret S. Wilhelmum? Miror Stephanii sententiam hanc esse potuisse, doctissimi sane in omni historia viri, miror, qui Saxonem nostrum, vere satis, circa annum 1150 natum judicavit. Fuit ergo non nisi undecim annorum Saxo, cum præpositus Roschildensis S. Wilhelmum Parisiis quæreretur; quomodo hæc, quæso, cohærent? quomodo Stephanii sententiam servare aut amplecti licet? Audimus huic testamento præpositos interfuisse duos, Tuchonem Roschildensem et Achonem, nisi fallor, Lundensem; audimus etiam Saxoni ut clerico legatum ab archiepiscopo relinqui hoc loco, quando ergo præpositus Roschildensis fuit? num clericus Absalonis ejusque munus dignius est præpositura Roschildensi? quis ita ratiocinatur? contra veritatem, quam scimus omnes, haud licet. Neque enim præpositi, qui in prælatorum dignitate constituti vivebant, ad clericorum officium rursus se deprimi facile paterentur, nequemquam hoc flagitare deens erat. Certo igitur certius hoc concludendum superest, Saxonem historicum Danorum præpositum Roschildensem minime fuisse, dum Absalon superfuit, qui in fine vitæ eum clericum suum adhuc vocavit, et Saxonem, qui in literis a Stephanio productis præpositus Roschildensis vocatur et subscripsit, quique S. Wilhelmum a Parisiis in Daniam ut adduceret missus fuit, alium fuisse a Saxone Grammatico et historico, cum Saxo præpositus Roschildensis ante Absalonem decessisse videatur, saltem Tokonem successorem habuerit in præpositura, qui Absaloni testamentum nuncupanti affuit ut præpositus. Saxo autem, ut clericus Archiepiscopi, absens, in Scania, ni fallor, et monasterio S. Laurentii vixit; alias inter testes eum cæteris comparuisset, sequuntur enim statim Mag. Johannes et Mag. Waltherus, qui præbyteri in monasterio Sti Laurentii et magistri scholarum ejus loci fuisse videntur, quin et plenarium monasterii B. Laurentii et Acho præpositus ordine conjunguntur,

Vildfarelse, som Stephanius rigtigt nok deler med Hvitfeld og andre af vore bedste Skribenter, at Saxo var Provst i Roskilde; thi at der paa Historieskriveren Saxos og Kong Valdemar den Førstes Tid ogsaa levede en Provst Saxo i Roskilde, beviser kun, at Navnet Saxo dengang ikke var saa sjældent som nu. Otto Sperling har afgjørende beviist*), at Historieskriveren Saxo har været mange Aar yngre end den nævnte Provst; thi da denne reiste til Paris 1161**), var Saxo, der efter Stephanii egen Mening er født ved Midten af det 12te Aarhundrede***), jo endnu en Dreng. Dertil kommer nu Ordene i Absalons Testament om Gaven til hans clericus Saxo. Disse sigte aabenbart til Historieskriveren Saxo, saaledes som Sperling har sagt det i sine Bemærkninger til dette Sted.****)

ut omnia Lundense monasterium hæc legata videantur respicere. Saxo autem Grammaticus et clericus, qui jam duas illas marcas cum dimidia ab Archiepiscopo mutuo datas acceperat, si plures Archiepiscopo debuisset, plures quoque marcas donatas et legatas recepisset: hæc enim mens est verborum „Saxoni clerico suo duas marcas argenti et dimidiam concessit, quas sibi donavit“ Archiepiscopum scilicet ante Saxoni hanc summam concessisse utendam, viginti nempe unciales thaleros nostræ monetæ, quos nunc ipsi archiepiscopus donet et leget, ut ad illos reddendos Saxo compelli deinceps non debat.“

*) clare et ad oculus demonstravit.

**) „nam de eo anno nulla dari potest controversia“ tilføier Gram. Suhm, Hist. af Dnmk. 7,192, mener dog, at det var 1165; men hans Grunde ere ikke afgjørende.

***) Sperlings Paastand, her tiltraadt af Gram, at Stephanius antager Saxo Grammaticus født omtrent 1150, fremkalder det Spørgsmaal: hvor har Stephanius sagt dette? Men om det ogsaa skulde staae et eller andet Sted i noget af Stephanius's Skrifter, eller om Sperling har af mundtlig Beretning vidst, at dette var Stephanius's Mening, saa viser det selvfølgelig kun, at han mente det; om Saxos virkelige Alder afgjør det Intet.

****) Joh. Meursii historia Danica c. not. Joh. Grammi, Florentiæ 1746, col. 370, Note c.

Saavidt Gram, hvis Anseelse skaffede Sperlings Mening Seiren; fra den Tid betragtede vore Historikere i Almindelighed Stephanius's Beviis for Saxos Roskildske Provsti som forfeilet, Sperlings Modbeviis som tilfredsstillende. Saaledes *Suhm, Nyerup,*] *Dahlmann.**) Kun Flensborgeren *Jörgen Reimer* har ikke ladet sig overbevise; men da han heller ikke har forsøgt nogen egentlig Gjendrivelse af Sperlings Grunde, kunde han ikke gjøre stort Indtryk paa de følgende Forfattere. **)

4. Men Spørgsmaalet om Saxos Stilling, der saaledes syntes afgjort, er atter reist af hans nyeste Bearbejder Prof. *Velschow* i Indledningen til den sidste Deel af hans og Biskop P. E. Müllers Udgave af Saxo.

Velschow finder først, at naar Otto Sperling stötter sig paa den Soranske Gravskrift over Provst Tucho i Roskilde som Beviis for, at den Tucho, der omtales i Absalons Testament, da var Provst i *Roskilde*, saa er hans Beviisførelse utilfredsstillende; thi Identiteten af Tucho i Testamentet og Tucho i Gravskriften er ikke givet. Det kan imidlertid gjerne være, at det begge Steder dog er en og samme Mand, der nævnes; thi andenstedsfra vide vi, at endnu i Kong Valdemar den Andens Regeringstid, imedens Peder Sunesen var Biskop i Roskilde, altsaa för 1214, har der været en Provst Tucho sammesteds, der gav betydelige Gaver til Sorö Kloster. Men selv dette indrømmet, er det dog en Feilslutning af Sperling, at fordi Tucho var Provst i Roskilde, da Absa-

*) *Suhm, Hist. af Dnmk. 8,107. 593; 9,104 ff. R. Nyerup, Hist. stat. Skildring af Tilstanden i Danmark og Norge, 2. B. 267. C. F. Dahlmann, Forschungen auf dem Gebiete der Geschichte, Einleitung in die Kritik der Geschichte von Alt-Dänemark, 1ste Kap.*

**) *Georg. Reimer, Flensburgensis, dissert. hist. literaria de vita, eruditione et scriptis Saxonis Grammatici, historici Dani patriæ ornament. Helmstadii 1762.*

lon paa sit Yderste gjorde sit Testament, maa den Roskildske Provst Saxo dengang have været död; thi der vare flere *samtidige* Provster i Roskilde. „Udentvivl“, siger Velschow*), „vare der ligesaa mange Provster, som der vare *Prælater*, da hver Prælat har havt sit Provsti, som i de övrige Domkapitler. I den senere Deel af Middelalderen vare 4 Prælater i Roskilde Capitel: Decanus, Provst, Erkelegn og Cantor. Paa Absalons Tid har der maaskee været 3. I det mindste var paa den Tid Sjælland kun deelt i 3 Sysler, d. e. Provstier; men muligt har der været et fjerde Provsti med Kirker spredte over hele Sjællands Stift. Prælaterne kaldte sig som oftest efter Prælaturet; men alle brugte de den fælleds Titel Provst. I Bekræftelsen paa Forliget imellem Kannikerne af Parakletens Kloster og Kronens Bønder, som Bartholin i Annalerne henfører til Aar 1195**), siger Kong Knud den Sjette, at dette Forlig er bragt istand ved Andreas Sunesen, hans Kantsler og Provst til St. Lucius***). Denne Værdighed beholdt Andreas Sunesen, indtil han efter Absalons Död (1201) valgtes til Erkebiskop i Lund. Dersom altsaa Tucho var Provst i Roskilde för Absalons Död, saa var Andreas Sunesen Provst i Roskilde paa samme Tid som han; det kunde altsaa gjerne være, at Saxo baade da og senere endnu besad den samme Værdighed. Da Sperling nu ikke vil kunne fragaae, at han ikke veed, naar Provst Saxo er död, har han ikke beviist, at han er död *för* Absalon, ihvorvel dette dog kan være ganske rigtigt.“

Fremdeles gjør Velschow opmærksom paa, at Sperling slet ikke har beviist Identiteten af Historieskriveren Saxo og

*) I. M. Velschow, Prolegomena (in notas uberiores ad Saxonis Gr. historiam Danicam p. XIV ff.

**) Maaskee rettere 1196; see Regesta diplomatica historiæ Danicæ Nr. 444 og de der anförte Steder.

***) Domkirken i Roskilde.

den Saxo clericus, der omtales i Absalons Testament. Kun to Grunde anföerer Sperling: at Absalon har laant sin Klerk Saxo Böger, hvilket skal godtgjøre, at denne var i Arbeide med at skrive Danmarks Historie, og at han kaldes clericus. Men det Første beviser jo slet Intet: fordi Absalon har laant Böger til en Mand ved Navn Saxo, er det aldeles ikke givet, at det var fordi Laaneren skrev paa en Danmarkshistorie. Og naar Sperling for sin Fortolkning af Ordet clericus anföerer den sjællandske Krönike*), saa er Ordet clericus der brugt i en anden Mening end i Testamentet, nemlig om en Geistlig i Modsætning til Lægmand, men ikke som særlig Betegnelse for en Skriver; thi da maatte Navnet paa den Herre, hvem han tjente, have været tilföiet.

Dog, er end Beviset mislykket Sperling, blev det jo i og for sig muligt, at der ved Testamentets clericus archiepiscopi virkelig har været meent Historieskriveren Saxo. „Men“, vedbliver Velschow, „enten maa man antage, hvad der paa ingen Maade *kan* antages, at Saxo Grammaticus ved Absalons Död har været saa ung, at han endnu ikke havde Adgang til Æresposter, eller ogsaa maa man troe, at Erkebiskoppen ikke har været istand til at skjönne paa Mandens udmærkede Lærdom, ypperlige Naturgaver, fortrinlige Dømmekraft, medens han dog havde overdraget ham et saa betydeligt Hverv, og havde seet ham udføre en Deel deraf paa en saa udmærket Maade. Thi alene under denne Forudsætning kunde han have tilladt, at en saadan Mand, der vilde have været en Prydelse for ethvert Domkapitel, sled Livet hen som Skriver i Erkebiskoppens private Tjeneste og efter denne Herres Död ikke havde nogen offentlig Stilling. En Privat-

*) Incerti auctoris Chronica Danica præc. Sialandiæ, i S. R. D. II., 602 ff., siger p. 608: „refert in gestis Danorum Saxo cognomine Longus, miræ et urbanæ eloquentiæ clericus“ cet.

sekretærs af Patronen aldeles afhængige Stilling maa ansees uforenelig med et offentligt Embede.“

Det er iøvrigt mærkeligt, at Sperling ikke har indvendt imod Stephanius, hvad der dog ligger nær nok, at dennes Mening ikke kan forenes med de Ord af Saxo selv, at han var *den ringeste af Absalons Ledsagere*. Thi havde Saxo været Provst, altsaa Prælat i Roskilde Kapitel, da havde han hørt til de i Rang og Høihed anseeligste Geistlige i Sjællands Stift; og i saa Fald havde hiint Udtryk ikke været Tegn paa Beskedenhed, men paa en lav Tænkemaade. En saadan Beskedenhed havde været Saxo ganske uværdig.

Saavidt Velschow imod Sperling. Men naar han saaledes bekæmper dennes Beviisførelse imod Stephanius, skeer det dog ingeniunde i den Hensigt at tage Parti for Saxos soranske Udgiver. Tværtimod er Velschow en bestemt Modstander af det gamle Sagn; men han mener at kunne gjendrive Stephanius med en Slutning, der støtter sig til hvad man med Rimelighed kan antage om Historieskriveren Saxos Alder. *) Saxo siger nemlig i sin Fortale, at hans Fader og Farfader have gjort Krigstjeneste under Kong Valdemar den Første **); men naar Bedstefaderen har kunnet udholde Krigens Besværligheder endnu efter Aar 1157, kan han ikke antages at have været født tidligere end omtrent Aar 1100 eller et af de nærmest foregaaende Aar. Det er ikke sandsynligt, at Sønnesønnen har været mindre end 50 til 60 Aar yngre end Farfaderen. Deraf følger, at han ikke kan have været Provst

*) Velschow, prolegom. p. XVII.

***) P. 9 „Cæterum prisco atque hæreditario obsequendi jure saltem ingenii viribus tibi (Waldemaro Secundo) militare constitui, cujus clarissimi patris castrensem militiam parens avusque meus fidissimis bellici laboris operibus coluisse noscuntur.“ Velschows Argumentation maa hvile paa den Forudsætning, at parens et avus er Fader og Farfader.

i Roskilde i Aaret 1165 *); thi den Provst Saxo, som Absalon da sendte til Paris, kan ikke vel have været yngre end Biskop Absalon selv, der er født 1128 og altsaa da var i sit 37te Aar. Antager man altsaa, at *denne* Provst Saxos Farfader var en 50 til 60 Aar ældre end Sønnesønnen, saa maa han ved Valdemar den Førstes Thronbestigelse (1157) have været 80 til 90 Aar, altsaa for gammel til at han da kan endnu have gjort Krigstjeneste. Altsaa har den Roskildske Provst Saxo været ældre, end at han kan være den Samme som Historieskriveren Saxo.

5. Det kan neppe feile, at Læseren ikke har følt sig tilfredsstillet ved de hidtil fremstillede Meninger og Slutninger, hvis Huller og Spring ere flere, end at de Resultater, man mener at have vundet, kan frembringe en Overbeviisning. Vi ville forsøge at paavise disse Mangler nærmere.

At Stephanius i sine Aktstykker og hvad han ellers har samlet saae en Bekræftelse paa Rigtigheden af Lage Urnes og Christiern Pedersens Vidnesbyrd om Saxos Stilling, var aldeles naturligt. Indtil da forelaa jo ingen Grund til at betvivle denne. Og Stephanius har vogtet sig for Hamsforts Vilkaarlighed; han har ikke af eget Paafund indskudt et „Grammaticus“ ved Aktskykkernes Saxo præpositus.

Have da Sperling og Velschow beviist, at Stephanius dog har feilet? Deres Argumentation dreier sig om tre Punkter: Saxo clericus i Testamentet, Tuchos Roskildske Provsteværdighed og hvad Velschow i den Anledning stiller imod Sperling, endelig Velschows Slutninger om Saxos Levetid.

Det var ikke Otto Sperling, men Stephanius, som først saae Historieskriveren Saxo i den clericus Saxo, Absalons

*) Velschow antager med Suhm, at Provst Saxo sendtes til Paris efter Abbed Vilhelm 1165.

Testament omtaler. Men Stephanius fandt intet Anstöd i dette Ord, der efter hans Opfattelse betegnede det nære Forhold imellem Erkebiskoppen og Historieskriveren, samt at dennes Stilling har været en anseelig og indflydelsesrig. Derimod forstaae Sperling og Velschow Ordet *clericus* archiepiscopi alene om en privat *Haandskriver*, hvis Stilling var saa underordnet, at Sperling erklærer det for umuligt, at den kan have været forenet med en Prælats höie Værdighed, medens Velschow anser det for utroeligt, at Absalon skulde have efterladt en Mand som Saxo som sin private Tjener, og saaledes kommer til den Slutning, at Testamentets Saxo clericus ikke kan betegne Historieskriveren. Begge stötte de sig til Absalons Testament; men de have tillagt dette Aktstykke en anden Betydning, end der i Virkeligheden tilkommer det, idet de deri see Erkebiskoppens *egne* Ord og Benævnelser. *) Testamentet er jo hverken dikteret eller skrevet af Absalon selv; det er en Opskrift efter hans Död af hvad de Tilstedeværende havde hört ham bestemme paa sit Yderste. Det har ikke engang et retsligt Aktstykses ydre Form; der mangler Datering og Besegling, eller, hvis man betragter det som et Transsumpt af Originalakten, alle de sædvanlige Notarial- og Verificeringsmærker. Det giver heller ikke en reen Text; fremmede Bemærkninger ere komne ind imellem de testamentariske Bestemmelser; hvor disse sige, at „Hr. Alexander“ har faaet 8½ Mark Guld til en Casula (Messehagel) og til de Lysekroner, Erkebiskoppen vilde skjænke Kirken og Kannikeklostret i Lund, læse vi nu den tilföiede Bemærkning: „af dette Guld har jeg allerede ladet en stor Deel anbringe paa Messehagelen“. Her höre vi uventet Hr. Alexanders Röst midt ind imellem Testamentets egne Ord. Og strax efter gjöres

*) Saaledes Sperling i Noterne til Testamentet, navnlig S. R. D. 5,451, Note 66; Velschow i prolegomena p. XXIV.

en begrænsende Indsigelse imod en anden af Testamentets Bestemmelser, der paalagde den samme Hr. Alexander at uddele det Sölv, ham er betroet, til de i Testamentet betænkte landflygtige norske Biskopper. Her tilføies nemlig: „Men Hr. Alexander har intet af hans (Erkebiskoppens) Sölv uden hvad der er indvundet af 700 Mark Skaansk gamle Penge, og af dette Sölv har han (Erkebiskoppen) befalet Hr. Alexander at sende 16 Mark til Sorö til forskjellige Udbetalinger.

Men en halv privat Optegnelse af Andre end Testator, og efter dennes Död, giver os ikke Ret til at forstaae de enkelte Benævnelser som Testators egne Ord, eller endog blot som Tilhørernes udtømmende Betegnelser af de vedkommende Personers hele Stilling. Der er ikke lagt an paa Mere, end at gjöre det kjendeligt hvem der menes. Den Slutning er derfor utilstedelig, at havde Saxo havt en Stilling i et Domkapitel, der lod sig forene med, at han tillige var i Erkebiskoppens private Tjeneste, saa havde Absalon ikke undladt i Testamentet at benævne ham efter hans offentlige Embede.

Omfanget af Ordet *clericus* i dets lexicalske Betydning taler heller ikke for Sperling og Velschow i Modsætning til Stephanus. De gaae ud fra, at Ordet *clericus* her betegner en *Skriver*; men allerede dette er en vilkaarlig Forudsætning. Ordets oprindelige Betydning af en Kirketjener i Modsætning til Lægmand har senere udvidet sig til at betegne en *Lærd* i Almindelighed *), endelig ogsaa En, der förer Pennen, dog ikke mere en „Skriver“ end den, vi vilde kalde Kabinetssekretær **), saa at Ordet ikke nödvendigt fremkalder Forestillingen om en underordnet Person. Den Magister *Galterus*, som i det vigtige Ærinde i Anledning af Öen Rygens

*) I denne Betydning er det at Ordet bruges om Saxo i den Sjæll. Krönike anf. St., og om Erkeb. Andreas Sunesen S: R. D. 2,627.

***) Du Cange v. clericus.

Erobring og Henlæggelse til Roskilde Stift sendtes til Rom 1169, og som Pave Alexander den Tredie i sin Svarskrivelse af 4de November kalder baade sin elskede Søn og Biskoppens *Klerk* *), vækker ikke Forestillingen om en Skriverkarl **). Overhovedet er clericus i denne Betydning synonymt med scriba, epistolaris, ab epistolis; men disse Udtryk betegnede i Middelalderen ikke hvad vi kalde en „Skriverkarl“; tværtimod maa de snarere betragtes som censbetydende med Ordet Kantsler. Kong Knud den Stores „scriba“ *Vilhelm* var „sacerdos“ og blev derefter Biskop i Roskilde ***); Englænderen *Radulf*, som Kong Valdemar sendte til Keiser Frederik den Første, hedder ligeledes hos Saxo Kongens „scriba“; men denne Mand var Kongens Kapellan (Hofpræst) og Kantsler, overhovedet saa anseelig en Person, at baade Keiseren og hans Pave beviste ham stor Opmærksomhed; senere blev han Biskop i Ribe. †) Anders Sunesen som Kongens Kantsler kalder Saxo i Tilegnelsen af sit Værk, hvor han ganske vist ikke har villet nedsætte Erkebiskoppens tidligere Stilling, blot regius epistolaris, et Udtryk, der i Middelalderens Latin betegner omtrent det Samme som clericus regis. ††) Dette viser, at man ikke bør opfatte disse Benævnelser som skarpt begrænsede Embedstitler i vore Dage. Naar nu Saxo i Testamentet

*) dilectus filius noster og clericus tuus. Dipl. Arn.-Magn 1,252.

***) Paven har ved „clericus“ vel ikke engang villet betegne ham som en Arbejder i Biskoppens Cancelli, men som en Geistlig med hans Ærinde eller af hans Husstand. Saaledes maa Udtrykket clericus tuus ogsaa forstaaes paa mange Steder i de pavelige Rescripter, der ere optagne i den kanoniske Lovbog.

***) Saxo XI, p. 548.

†) Saxo, lib. 14, p. 774. Diplom. Arna-Magnæanum 1,15. S. R. D. 1,276; 7,188. Suhm., Hist. af Dnmk. 7,8. 21. 47. 96. 199. 259. 328 og fl. St.

††) See Du Cange ved begge Ordene.

betegnes som clericus archiepiscopi, foreligger slet ingen Grund til at forstaae dette Ord snarere om en Arbejder paa en lav end paa en høi Plads i Erkebiskoppens Cancelli, eller om hans Haandskriver hellere end om hans Kabinetssekretær, eller overhovedet om en Skriver snarere end om en Geistlig af Biskoppens Husstand, en af hans „comites“ og „commensales“, der ligesaavel kan tillige have haft en ret anseelig som en underordnet Plads i Kirkens Tjeneste. Saaledes forstaaet vilde Testamentets clericus hverken være uforeneligt med en Plads i et af Rigets Domkapitler, eller nøde os til at anklage Absalon for Uskjönsomhed, hvis han ved sin Död havde efterladt en Mand som Saxo Grammaticus i en privat Tjenerstilling.

6. Imod Otto Sperlings anden Grund, at da Tucho var Provst i Roskilde ved Absalons Död, var Stephanius's Roskildske Provst Saxo dengang afgaaet ved Döden, fremfører Velschow vistnok med Rette, at der i Roskilde vare flere samtidige Provster. Men Beviset imod Sperling bör dog föres anderledes, end hos Velschow. Thi at i den senere Tid af Middelalderen alle fire Prælater i det Roskildske Domkapitel vare Provster, beviser ikke, at de vare det ved Absalons Död. Vi have et af Absalons tredie Eftermand paa Roskilde Bispestol, Niels Stigsen, i Aaret 1225 udstedt Privilegium for Domkapitlet ved hans Kirke; heri hedder det blandt Mere, at hverken Decanus, Provst, Erkedegn eller nogen Kannik skal indsættes uden Kapitlets frie Samtykke, at *Provstierne skulle vende tilbage til Kirken og være Digniteter i samme*, og at *Domprovsten* hverken skal have Indtægter af Kannikernes Kirker eller ukaldet blande sig i Ordningen af deres Gods.*) Man er altsaa uberettiget til at

*) — ut nec decanus, nec præpositus, nec archidiaconus, nec canonici sine libero consensu capituli instituatur; volumus (Bi-

gaae ud fra den Forudsætning, at *Prælaterne* i Roskilde Kapitel allerede 1201 vare *Provster*. Haandfæstningen — thi saaledes kan man med Föie kalde dette og lignende til Domkapitlerne af tiltrædende Biskopper givne Privilegier — skjelner bestemt imellem *Domprovstiet*, præpositura major, og *andre* Præpositurer, der nu 1225 skulde gjenoptages i Kapitlet og være Digniteter, hvad der vel maa forstaaes saaledes, at de skulde forenes med dets daværende tre *) Prælaturer, hvilken Forening altsaa endnu ikke har fundet Sted ved Abbalons Död. Man vogte sig overhovedet for at underlægge Middelalderens „*præpositus*“ ganske samme Betydning som vort *Provst*. Der vare Provster af forskjellig Art og Benævnelse; saaledes Regnskabsprovster, der førte Tilsyn med Kannikernes Indtægter af Kirker, hørte disses Regnskaber og gjorde Kapitlet Rede og Rigtighed for dem**); ligeledes Landprovster, præpositi rurales, decani rurales, archipræsby-

skoppen) etiam, quod a nobis et a nostris successoribus prædictæ ecclesiæ provideatur in indumentis, campanis et libris et aliis necessariis, et quod exemptæ sint ecclesiæ canonicorum a procuracione nostra. Et quod *præposituræ redeant ad ecclesiam et sint dignitates in ecclesia*. Volumus etiam, quod a nobis et a successoribus nostris revocentur bona ecclesiæ alienata, in quantum honeste fieri potest. Et quod episcopus non possit punire aliquem canonicum pro aliquo excessu, nisi prius ad rationem positus coram decano et capitulo suo noluerit satisfacere. Et quod exactiones episcopales et regales de villis suis et colonis habeant fratres, nec ex illis contingat aliqua portio *præpositum majorem*, nisi in quantum canonicum. Et quod de bonis fratrum ordinandis non se intromittat *major præpositus*, nisi vocatus fuerit a procuratoribus suis in auxilium.“ cetera. Aktstykket er dateret anno incarnationis Dneæ. 1225, episcopatus nostri primo. Thorkelin, Diplomatarium Arna-Magnæanum, 1,100.

*) — ikke 4; Cantoratet, som heller ikke omtales i Niels Stigsens Haandfæstning, er senere oprettet.

***) Du Cange, voc. præpositus.

teri. *) At Roskilde har havt saadanne fra Domprovsten forskjellige Provster fremgaaer ogsaa af andre Kilder end Biskop Niels Stigsens Haandfæstning. **) Saxo omtaler f. Ex. en Ruralprovst Isaac fra det 12te Aarhundrede, samtidig med Domprovsten Herman ***) , og som tillige maa have været omtrent samtidig med den Provst Saxo, der sendtes til Paris 1161. Tucho selv, der som Provst studerede i Paris, understøttet af Biskop Absalon †), kan dengang ikke have været *Domprovst*; i saa Fald havde han neppe ligget ved Studiet i Paris, og ikke behövet at ty til Abbed Vilhelms anbefaling paa hans Bön til Biskoppen om fortsat Understøttelse. Da der nu ingen Grund foreligger til at betvivle, at Provst Tucho, der tyer til den *Roskildske* Biskop som sin Patron, jo var Provst i *dennes* Stift, og at han er den Samme som den *Roskildske Provst Tucho*, der ligger begravet i Sorö Kirke og er efter Velschows Mening död för 1214, saa maa han baade være bleven — ikke Domprovst, men Provst i en ung Alder og have været samtidig med Provsterne Saxo og Isaac, ligesom senere med Domprovsten Andreas Sunesen.

Var der saaledes paa Absalons Tid flere samtidige Provster i Roskilde, og var der en Forskjel paa Kirkens præpositus major ††), Domprovsten, og de andre ringere Provster, saa

*) Du Cange, voc. decanus. Decretales Gregorii libr. 1, tit. 24 cap. 4.

**) Jfr. L. Helveg, de danske Domkapitler p. 74 ff.

***) libr. XI p. 578. Dipl. Arna-Magn. 1,257.

†) S. R. D. 5,473 i Abbed Vilhelms Levnetsbeskrivelse: Post modicum tempus famulus Thoconis præpositi, a Parisiensi civitate reversus in Daciam, Abbatem Wilhelmum aggreditur his verbis: Salutat vos dominus meus, et se vestræ totum commendans amicitie rogat affectuose, ut pro eo dominum episcopum deprecemini, ut sibi studio vacanti consvetæ largitatis manum porrigat auxiliarem.

††) „maioris sacrarii præses“ kalder Saxo anf. St. Domprovst Herman.

falder ikke alene det Modbeviis imod Stephanus, Sperling henter fra Tuchos Nærværelse ved Erkebiskop Absalons Död, men ogsaa Velschows Paastand, at det vilde have været en nedrig Selvydmygelse, om en Provst havde kaldt sig den ringeste af Erkebiskoppens Ledsagere; thi den beroer alene paa den urigtige Forestilling, at enhver præpositus i Roskilde dengang var en *Prælat*.

7. Det tredie Modbeviis, det der hentes fra Hensynet til Historieskriveren Saxos antagne Alder, støtter sig til altfor mange Formodninger og har for mange svage Led i Slutningskjæden til at det kan ansees for stærkere og mere afgjørende end de to andre.

Först maa det fremhæves, at Velschow har med Stephanus og Sperling ligefrem forudsat, at den Provst Saxo, som Absalon 1161 (eller 1165) sendte til Paris efter Abbed Vilhelm, er den samme Mand som den, der har medunderskrevet Aktstykkerne af 1180 og 1183. Men da Velschow dadler Sperling, fordi denne har forudsat, men ikke beviist det, hvis Rigtighed der dog ikke er nogen Grund til at betvivle, og som Velschow i Grunden heller ikke betvivler: Identiteten af den Provst Tucho, der nævnes i Absalons Testament, og den der ligger begravet i Sorö Kirke, saa er man berettiget til *imod ham* at udbæve, at her mangler et Led i hans egen Beviisførelse. Det er ikke givet, at Provst Saxo, der reiste til Paris, og Provst Saxo, der underskrev Aktstykkerne, er en og samme Person. Der *kan* jo endog have været to *samtidige* Provster ved Roskilde Domkirke af samme Navn; saa meget mindre kunde det kaldes uberettiget, om Nogen vilde antage, at i en Tid af mindst 15 eller 20 Aar kan den förste Provst Saxo have havt en Eftermand af samme Navn, hvad der jo ikke vilde være forunderligere, end at der, efterat Absalon havde frasagt sig Bestyrelsen af

Sjællands Stift, fulgte en *Peder* umiddelbart efter en anden *Peder* paa Roskilde Bispestol, eller i det 14de Aarhundrede en *Johannes* strax efter en anden *Johannes*, eller i det 15de en *Jens* (*Johannes*) efter en anden *Jens*, en *Oluf* efter en anden *Oluf*. Navnet Saxo var paa Absalons og Valdemars Tid ligesaa almindeligt, som Peder og Johannes og Oluf da vare og endnu ere. Jeg paastaaer ingenlunde, at her virkelig er Tale om to forskjellige Mænd af Navnet Saxo, ligesaalidt som jeg vilde paatage mig at gjendrive den, der vilde fremkomme med en saadan Paastand; thi vi vide Intet om denne Sag. Men jeg bestrider den strenge Skeptikers Ret til at benytte en Forudsætning, der ikke er mindre vilkaarlig end den, hvis Brug han finder uberettiget hos en anden Kritiker.

Men selv afseet fra dette Retfærdighedshensyn, vil man i Velschows chronologiske Combination ikkun finde en Kjæde af Formodninger uden fast Udgangspunkt, imod hvilken lettelig lader sig opstille en Række af modsatte Formodninger med ligesaa megen og ligesaa liden Kraft til at frembringe en Overbeviisning.

Slutningskjæden hænger nemlig i tre ubeviste og ubeviislige Antagelser.

Det er et Postulat, at naar Saxo anfører parens og avus som dem, der have gjort Krigstjeneste under Kong Valdemar den Første, saa er derved meent hans Fader og *Farfader*; thi der foreligger Intet, som forbyder at forstaae avus om Morfaderen, og under denne Forudsætning svigter strax Slutningens første Led.

Det er endvidere et Postulat, at den Provst Saxo, der hentede Abbed Vilhelm 1165, har omtrent været paa Alder med Biskop Absalon; thi der er Intet iveien for at antage, at en Mand kunde være Provst i en Alder af imellem 20 og 30 Aar. Præposituret var ingen geistlig gradus, men et

munus, der aldeles ikke i alle Tilfælde var knyttet, som hos os, til præbyterial Ordination, — forudsat nemlig, at her ikke tales om et Præpositur, hvormed var forbundet et Sjælesørgerembede. Et administrativt Præpositur kunde og skulde gives til den Dueligste og Værdigste uden Hensyn til hans Orden i Congregationen.*) Altsaa behövedes ikke Biskops- eller Præsbyterialalderen til at blive f. Ex. Regnskabsprovst; men Ingen veed, om hiin Provst Saxo havde noget andet Præpositur.

Endelig vil sund Kritik aldrig kunne anerkjende, at naar Talen er om Aldersforholdet imellem en enkelt Person og hans Bedstefader, da er Formodningen om, at denne er 50 til 60 Aar ældre end hiin, sikker nok til at bære en Slutningsrække. Kunde denne Forskjel end antages for det Almindelige i enhver Tidsalder, hvad jeg her hverken indrømmer eller bestrider, saa gjælde Slutninger fra Gjennemsnitsalderen kun hvor Talen er om større Masser eller længere Slægtfølger, men ingenlunde med antagelig Paalidelighed om Forholdet imellem to enkelte Personer. Anvendt paa de Enkelte bliver Gjennemsnitsalderen forvirrende og vildledende, naar ethvert andet Middel mangler til at prøve dens Anvendelighed i dette enkelte Tilfælde. Der foreligge jo Tilfælde nok fra forskjellige Tidsaldere, hvor det her antagne Gjennemsnitsforhold imellem Forældre, Börn og Börnebörn ikke gjælder. Valdemar den Förste var, som det antages, kun 19 Aar ældre end sin Frillesön Christoffer; Kong Christian den Syvende talte ogsaa kun 19 Aar flere, end hans ægte Sön; hans Fader er födt 45 Aar för Sönnesönnen. Hvoraf kan man vide, at det samme Forhold ikke fandt Sted imellem Saxo og hans Farfader, selv om vi forudsætte, at det er denne, ikke Mo-

*) Decretum Gratiani, Dist. 61, cap. 14,

derens Fader, Historieskriveren har villet betegne ved Ordet avus? I Virkeligheden er der Intet, som forbyder os at antage Saxo födt omtrent 1140. Det kan gjerne være, at dette ikke er rigtigt; men Ingen kan angive et beviisligt rigtigere Aar. Der blev da intet Paafaldende i, at en Mand paa omtrent 60 Aar har gjort Krigstjeneste i eller kort efter Aaret 1157; og hvo siger os, at Saxo har meent, at hans Bedstefader gjorde Krigstjeneste endnu efterat Valdemar var bleven *Enekonge*, eller at hans milita castrensis og bellici labores just skal forstaaes om store Strabadser i Marken? hvorfor tör der ikke tænkes paa en eller anden Post, en Befalingsmands Post paa en fast Gaard f. Ex., som en ældre Mand endnu kunde beklæde? Iövrigt gjorde jo Erkebiskop Eskild et Felttog med endnu i Aaret 1171, da han maa have været over 70 Aar. *) Jeg gjentager det: det er muligt, at den ene Formodning er ligesaa rigtig, eller ligesaa urigtig, som den anden; men dette er ogsaa nok til at vise, at en Række af Formodninger, der har saa mange Spring og svage Led, og som dertil mangler den förste og nödvendigste Betingelse for Paalidelighed: et fast Udgangspunkt, ikke kan være afgjörrende, altsaa heller ikke kan modbevise Rigtigheden af Stephanius's Mening.

8. Men om vi endog et Öieblik antog, at Velschow og Sperling virkelig hver fra sin Side havde fört et fyldestgjörrende Modbeviis, saa var jo dermed intet Andet beviist, end at Stephanius har feilet i at paapege Provst Saxo fra 1161 eller 1165, 1180 og 1183, som identisk med Saxo Grammaticus. Ja anerkjendte man endog Sperlings og Velschows Bemærkninger om Ordet clericus, og om Saxos eget Udtryk, at han var den ringeste af Erkebiskoppens Ledsagere,

*) Saxo, b. XIV, p. 880.

samt Rigtigheden af de Slutninger, de uddrage heraf, saa kom man dog ikke videre end til den Erkjendelse, at Saxo ikke var Provst i Roskilde *ved Absalons Död*. De kæmpe imod *Stephanius*; Sagnet selv har Sperling slet ikke angrebet, altsaa heller ikke gjendrevet; og Velschow har vel fundet en Combination*), der skal vise, hvorledes det kunde skee, at Sagnet kunde opkomme i Roskilde uden at have nogen virkelig Grund. Men denne Combination er atter kun en Kjæde af Formodninger, der kunde være god nok som Forklaring af en Kjendsgjerning, hvis Virkelighed stod fast, skjönt den for det almindelige Blik syntes uforklarlig. Var det givet, at Sagnet ingen Grund har til at anvise Saxo Hvilested i Roskilde Domkirke, f. Ex. fordi han beviislig ligger andensteds, saa kunde en saadan Formodningsrække, der paaviste Muligheden af Sagnets Vildfarelse, være ganske mærkelig. Men nu hænger Kjæden i Luften; thi den mangler strax det förste og bærende Led: det var jo netop det, der skulde bevises, at Sagnet farer vild; men dette bevises rigtignok ikke ved at paavise, hvorledes det kunde gaac til, at det foer vild, *hvis* det farer vild. Det er derfor ufornödent at trætte Lærerne med at lægge Svagheden af hvert enkelt Led i Kjæden for Dagen, der alle ere af den Beskaffenhed, at Nei er ligesaa godt som Ja, Ja som Nei. Med andre Ord: denne Combination bidrager Intet til Spörgsmaalets Besvarelse.

Det gamle Sagns Rigtighed afhænger aldeles ikke af *Stephanius's* Beviisförelse. Denne kan falde uden at drage hiin med sig: man behöver jo blot at forudsætte, at Saxo Grammaticus först er bleven Provst i Roskilde *efter* Absalons Död. Denne saa nærliggende Formodning, offentlig udtalt

*) Prolegomena p. XI.

af *Münter* *), synes ganske at være undgaaet Angribernes Opmærksomhed. Hvad er iveien for, at Saxo, vunden af Absalon og knyttet til ham, har i denne store Mands Levetid, hædret og forsynet med alt Fornödent, i Glæden over at arbeide paa et stort og gribende Værk af høieste Betydning for hans Fædreland, — i Forudnydelsen af dets Virkning paa Medlevende og Efterslægten, som saa mangen anden Arbejder i Videnskabens Tjeneste foretrukket Ro og Arbeidsfrihed under en mægtig Beskytter for en høiere og friere Stilling; men at han ikke har villet stille sig i samme Forhold til nogen Anden, og at Erkebiskoppen betimeligt har sørget for, at han heller ikke skulde behöve det. Hvad skulde forbyde os at antage, at Absalon hos Fættersönnen Peder, der skyldte ham Roskilde Bispestol, har udvirket, at Saxo, naar han ved Absalons sidste Suk maaskee stod ene i Verden, fandt en passende Plads i Roskilde Domkapitel; eller hvis Döden overraskede Absalon, inden han fik sørget derfor, at da hans anden Fættersön, Andreas Sunesen, idet han forlod Provstiet i Roskilde for at bestige Erkesædet i Lund, har hos sin Broder Biskop Peder sørget for deres afdöde Velgjörers Yndling? Eller hvorfor tör man ikke troe, at Absalon selv har forskaffet Saxo et Canonikat i Roskilde Kapitel, hvis Forretninger besörgeades af en Vicarius, medens Manden forblev knyttet til Erkebiskoppens Husstand og först efter dennes Oplösning 1201 gik tilbage til sin Plads i Roskilde, hvor man saa tillige har betroet ham et eller andet Præpositur? Det er sandt, at alt dette, der jo let kunde föröges med flere Formodninger, ikke er andet end Gjetteværk; men det stilles ogsaa kun imod andet Gjetteværk, der mener at kunne tilintetgjöre det gamle Sagn, og dog ikke følger det

*) F. Münter, Kirchengeschichte von Dänemark und Norwegen, 2 Th. 1 Abth. p. 351, Anm. ††

til Ende. Er Saxo efter Velschows Formodning*) död imellem Aarene 1208 og 1220, saa overlevede han jo sin store Beskytter *mindst* i 7 til 8 Aar, — Tid nok til at han kunde faae den Plads, eller den Værdighed, Sagnet tillægger ham uden at tilføie, hvor længe han nød den. Kritiken har hidtil ikke alene ikke modbeviist denne Mulighed, men ikke engang berørt den eller tænkt paa den.

Tredie Afdeling.

1. Dog, hvad nytter det at tage Sagnet i Forsvar, naar det kan paavises, at Saxo overhovedet ikke tilhører Roskilde, saasom han i Virkeligheden var Kannik i Lunde Domkapitel! Thi ogsaa dette have Kritikerne paastaet og forsøgt at bevise.

Otto Sperling er den Første, som har peget paa denne Mening. Saxo i Absalons Testament, siger Sperling**), altsaa Historieskriveren Saxo, var ikke tilstede ved Erkebiskoppens Död, ellers var han bleven anført blandt de Vidner, Testamentet nævner. Han har udentvivel som Erkebiskoppens clericus levet i Skaane, i St. Laurentius's Kloster. Det maa man slutte deraf, at i den Deel af Testamentet, hvor Saxo betænkes, nævnes andre Mænd, der formodentlig tilhøre samme Kloster; og det synes overhovedet, at her ere de Legater samlede, der vedkom St. Laurentius's Kloster. Et andet Beviis for sin Mening har Sperling ikke forsøgt, og kunde vel heller ikke gaac nærmere ind paa denne Sag, fordi han manglede de Beviismidler, der først efter hans Död ere komne for Dagens Lys.

*) Prolegomena p. LIV.

**) S. R. D. 5,451; jfr. ovenfor S. 21 i Anmærkningen.

2. Men i det 18de Aarhundrede droge de Lundensiske Professorer *Kilian Stobæus* og *Svend Bring* (*Lagerbring*) et mærkeligt Pergamentshaandskrift vedkommende Lunde Domkirke og Kapitel frem af Lunds Universitetsbibliothek. Af dette, som han kaldte *fasti necrologici*, lod *Stobæus* trykke*) Fortegnelser over Biskopper og Erkebiskopper i Lund, samt over de Kanniker i Lunde Domkapitel, der ogsaa havde været Biskopper i andre Stifter, i Forbindelse med Kong Knud den Helliges Gavebrev af 21de Mai 1085. Og *Lagerbring*, der i Aarene 1744—1751 udgav en Samling af Dissertationer**), lod her aftrykke en større Deel af denne Codex, hvoraf *Stobæus* havde taget sine Meddelelser. En meget nøiagtigere Udgave skyldte vi imidlertid *Langebek*, der paany lod Endeel af denne Codex trykke under Navn af *Necrologium Lundense****) og dertil föiede et betydeligt Parti af et andet Lundensisk Pergamentshaandskrift, som han kaldte den ældre *liber daticus Lundensis*†). Ligeledes optog han i sin Samling en kjøbenhavnsk Codex under Navn af den *ynge Lund-ske Gavebog*.††) Disse gamle Skrifter, hvis Natur, Indretning og indbyrdes Forhold der ret strax skal blive gjort Rede for, høre til de mærkeligste Kildeskrifter til Danmarks Kirkehistorie i Catholicismens Tid og give navnlig værdifulde Efterretninger om Domkapitlet og Domkirken i Lund.

Blandt de nævnte Dissertationer gav *Lagerbring* ogsaa

*) *K. Stobæus, tria antiqua monumenta historiae Lundensia.*

**) *Monumenta Scanensia, quibus varia ad antiquitates sviogothicas pertinentia capita continentur, cet. ed. Sven Bring, hist. prof.*

***) *S. R. D. 3,422 ff.*

†) *S. R. D. 3,474 ff.*

††) *Liber daticus Lundensis recentior, S. R. D. 4,26 ff.*

en lille skaansk Literaturhistorie. *) Om Saxo og Svend Aagesen har han her følgende Sted **):

„Eskilds store Efterfølger Erkebiskop Absalon fremmede Videnskaberne, idet han foranledigede Svend Aagesen og Saxo Grammaticus til at oplyse Nordens Historie ved deres Skrifter. Stephanius har i sine Prolegomena til Saxos danske Historie urigtigen gjort *Saxo* til Provst i Roskilde; men Otto Sperling oplyste Feilen i Anmærkningerne til Absalons Testament, og Kilian Stobæus har i sit Program om de Lundensiske Digttere hævdet hiin veltalende Historieskriver for Lunde Domkapitel. Intet er vissere, end at en Saxo har været Kannik i Lund paa den Tid, da Absalon var Erkebiskop. For mig ligger en Pergamentscodex, der tilhører det offentlige Bibliothek, hvilken Kilian Stobæus for det meste anfører i sine Skrifter under Navn af *fasti necrologici*. Ved Slutningen af dette Pergamentsalendarium findes først en Fortegnelse over Erkebiskopperne i Lund, hvor Askers, Eskilds og Absalons Navne ere skrevne med en og samme Haand og Blæk; samme Haand og aldeles lignende Blæk træffer man i Fortegnelsen over Subdiacon-Kanniker, hvor Subdiaconen Ebbo, *Saxo acolythus* og Subdiaconen Nicolaus omtales. Af denne Codex og disse Kannikefortegnelser lære vi desuden dem at kjende, af hvilke Lunde Domkapitel bestod, nemlig Præsbytere, Archidiaconer, Diaconer, Subdiaconer og Acolyther, samt Provster og Skolelærere. Som bekjendt er Acolythernes Grad den laveste, og saaledes har Saxo ikke af falsk Beskedenhed, men overeensstemmende med Sandheden i Fortalen til sit Værk kaldt sig den ringeste af Absalons Ledsagere. Vi tør

*) *Brevis recensio eorum, qui per Scaniam literis inelaruerunt usque ad inauguratam Academiam Lundensem; i Monum. Scanensia, vol. 1, pars 3, p. 215—326.*

***) *Monum. Seanensia anf. Sted p. 217.*

altsaa med Sikkerhed, eller dog med høi Grad af Sandsynlighed, slutte, at de Danskes høitberømte Historieskriver Saxo har været Medlem af Lunde Domkapitel, og har da været Acolyth.“ „Hvad der ellers fortælles om Saxo, at han var en Sjællænder og af de *Langers* Slægt, grunder sig ikke paa noget sikkert Mindesmærke eller sandsynligt Beviis, saa at det ikke fortjener nærmere Omtale. Naar det er paaviist, at Saxo tilhører Domkapitlet i Lund, er det ikke svært at hævde *Svend Aagesen* for Skaane. Denne har nemlig selv i Knud den Stores (sic) Levnet sagt os Følgende; *Quorum* (Svend Estridsens Sønners) *gesta superfluum duxi plene recolere, ne crebrius idem repetitum fastidium pareret legentibus: quum illustri archipræsule Absalone referente contubernalis meus Saxo elegantiori stilo omnium gesta prolixius exponere decreverit.* Svend var altsaa Contubernal med Saxo, der var Kannik i Lund; derfor bør ogsaa hiin med al Føie og Ret ansees for Medlem af samme Domkapitel. Pontoppidan har i sine Annaler (1,257) gjort Svend Aagesen til Prælat i Roskilde Kapitel og antaget ham for en Jyde af Herkomst; men da dette uidentivl er reent Gjetteværk, falder det strax til Jorden uden al Betydning. Saa meget er vist, at Møller, der med største Flid har gjenemsøgt Jylland, ikke omtaler Svend Aagesen i sit grundlærde Værk *Cimbria literata*. Men vort Haandskrift nævner i Fortegnelsen over Diaconerne en Svend Archidiaconus. Jeg vilde vel ikke vove at paastaae, at hans Navn er skrevet med samme Haand som Absalons og de Nysnævntes; men Blækket tyder paa samme Tidsalder, hvori disses Navne ere skrevne. Vi kunne altsaa antage det for sandsynligt, at Svend Aagesen har været Archidiaconus i Lund, med mindre man foretrækker Diaconen Svend, magister scholarum; thi dennes Navn er i Fortegnelsen skrevet med samme Haand

som Saxos. Naar altsaa Svend Aagesen har været Kannik i Lund, hvad der synes aabenbart af hans Samliv (contubernium) med Saxo, maa han enten have været Diacon eller Archidiacon i Lund, da vi ikke finde Andre af Navnet Svend omtalte blandt Lunds Kanniker paa Saxos eller Absalons Tid.“

3. Dette er Hovedstedet for Lagerbrings Mening i denne Sag; naar han senere i sin svenske Historie gjentager denne, har han intet Nyt at føie til sin Beviisførelse i Monumenta Scanensia, til hvilken han ogsaa udtrykkeligen henviser Læseren. *) *Langebek* fandt Lagerbrings Grunde fyldestgjørende og henviste saaledes ogsaa baade Saxo og Svend Aagesen til Lunde Domkapitel; men han holdt sig ikke fri for nogen Vaklen, idet han ogsaa tager Parti *imod* Otto Sperling, naar denne paa Grund af Ordet clericus i Absalons Testament bekæmper Stephanius og det gamle Sagn om Saxos Roskildske Provsti. **) Heller ikke de nærmest paafølgende danske Historikere kom til en selvstændig og afgjort Erkjendelse i denne Sag. *Suhm* udtaler sig vel for, at Saxo var en af Absalons Klerke, ikke Provst i Roskilde; men han giver ingen anden Grund end hvad Sperling har sagt om Provsterne Tucho og Saxo. Lagerbrings Mening om Saxos Forhold til Lund anfører han vel efter hiins svenske Historie, men uden at udtale sig enten for eller imod den. Han har intet Nyt, ingen afgjort Mening. ***) *G. L. Baden* slutter sig bestemtere til Lagerbring, men forsøger ligesaa lidt som *Suhm* nogen selvstændig Beviisførelse; og underligt nok troer han dog ogsaa paa Lage Urnes Tavle, idet han antager, at Saxo virkelig

*) Sv. Lagerbring, Swea Rikes Historia, 2 Delen. Stockholm 1773, S. 822—826.

**) S. R. D. 1,43; 2,627 Anm. t.

***) *Suhm*, Hist. af Dnmk. 8,107; 9,104 ff.

ligger begravet i Roskilde Domkirke. *) *Molbech*, der dækker sin Uvished og sine Tvivl med en Mængde af Betingelsessætninger, kommer slet ikke til noget bestemt Resultat. **) Det er atter her *Velschow*, der har ikke alene udtalt sig ligesaa bestemt for Lund, som imod Roskilde, men ogsaa ham alene, der har opstillet et eiendommeligt Beviis for denne Mening. Derfor er det kun hans og Lagerbrings Yttringer, som kræve en alvorlig Prøvelse af den, der vil vide, om han skal troc det gamle Sagn eller give Slip paa Saxos Grav for det nuværende Danmark.

4. *Velschows* Slutningsrækker ere for tæt sammenpressede til at kunne gjengives tydeligt i et Udtog. Jeg foretrækker en Oversættelse for et Referat, der dog ikke kunde blive synderligt kortere end Forfatterens egen Fremstilling.

„Paa samme Tid“, siger *Velschow*, „som Saxo arbeidede paa sit store Værk, skrev Svend Aagesen en Danmarkshistorie, kort rigtignok, men dog Tak værd. Den standser som Saxos ved Pommerns Underkastelse under dansk Lehnshöihed 1185 og har skaffet sin Forfatter Navn af Danmarks *förste* Historieskriver; thi det er vist, at han har endt Værket længe för Saxo endte sit. Det synes ogsaa, at Svend Aagesen har været mindst 20 Aar ældre end Saxo. Thi paa flere Steder i sin danske Historie og i sin Historie af Vitherlagsretten omtaler han sin Slægt, der hörte til de fornemste i vort Fædreland og regnede sin mödrene Herkomst fra Palnatoke; Mænd af denne Slægt have derfor ogsaa havt betydelig Deel i de offentlige Anliggender og nævnes ofte i Datidens Historie. For at bestemme Svend Aagesens Alder indskrænker jeg mig

*) G. L. Baden, Om vor danske Histories Fader Saxo Grammaticus; Odense 1809.

**) Nyt Hist. Tidsskrift, 5,52.

til Følgende. Hans Farfaders Fader, den mægtige Svend Trundsen, hvis Moder Thorgunna var en Datter af Palnatokes Sønnesøn Vagn Aagesen, synes at være død før Aar 1103. De navnkundigste af hans Sønner vare Christiern og Asker; den Sidstnævnte blev Biskop i Lund 1089, Erkebiskop 1104 og døde 1137; hans Broder Christiern synes at være død i det følgende Aar, 1138. Denne havde tre Sønner: Svend, Aage og Eskild. Eskild anseer man for den yngste; han blev Geistlig og var Provst i Lund, förend han 1134 blev Biskop i Roskilde. 1137 blev han Farbroderens Eftermand som Erkebiskop i Lund, hvilket Embede han beklædte indtil 1178, da han resignerede. Heraf maa man slutte, at han er födt snarere för end efter 1100. Eskilds to ældre Brödre synes saaledes at maatte være födte i det sidste Aarti af det 11te Aarhundrede. Den ældste af dem (Svend) havde to Sønner, Christiern og Asker, der 1171 underskrev et Aktstykke som Provst i Lund og da maaskee havde beklædt denne Post i nogen Tid. Asker synes altsaa at være födt omtr. 1130. Christiern, hans Broder, var uden Tvivl nogle Aar ældre. Erkebiskop Eskilds næstældste Broder Aage var Fader til Historieskriveren Svend Aagesen; det synes da, at denne har været jævnaldrende med sin Farbrodersøn Asker, altsaa födt omtrent Aar 1130. Han var fölgelig mindst 20 Aar ældre end Saxo; og slutte vi videre fra samme Forudsætning, var han ved Farbroderen Erkebiskop Eskilds Afgang fra Embedet omtrent 48, og da han, sandsynligviis 1186, skrev Danmarkshistorien, næsten 56 Aar gammel. I femte Kapitel af sit Værk, hvor han taler om Svend Estridsens Sønner, siger han, at han anseer en fuldstændig Fortælling om deres Bedrifter for overflödig, da Erkebiskop Absalon har fortalt ham, at hans Contubernal Saxo havde bestemt sig til at fremstille

alle disse Kongers Historie udförligt i et skjönneres Sprog.*) Uden Tvivl har man rigtigt sluttet af dette Sted, det eneste, hvor Svend Aagesen berörer sin Livsstilling, at han har været en geistlig Mand ligesom Saxo. Men naar man paa Grundlag af Sperlings Hypothese slutter videre, at da Saxo var en af Absalons Klerke, har Svend Aagesen ogsaa været det, saa viser netop denne Slutning, at dens Grundlag og Udgangspunkt er urigtigt. Det bör vel erindres, at Svend Aagesens Familie hörte til de rigeste og fornemste i vort Fædreland, at hans Faders Farbroder Asker, og efter denne hans egen Farbroder Eskild i 89 Aar (1089—1178) indtog Lunde Biskops og Erkebiskops höie Stilling, at Begge vare særdeles gavmilde især imod de kirkelige Institutioner i Lunde By og Stift, og at Erkebiskop Eskild foruden andre Indstiftelser funderede 3 nye Præbender og 2 nye Prælaturer (Archidiaconatet og Decanatet) samt Skatmesterembedet, hvilke hidtil manglede i St. Laurentius's Kloster, hvis Kanniker udgjorde

*) — „quum secundum id, quod Absalon archiepiscopus sibi narrasset, Saxo contubernalis suus historiam omnium eorum regum prolixius elegantiori stilo exponere constituisset.“ Saaledes Velschow; ogsaa Andre have forstaaet Svend Aagesens, ovenfor S. 43 anförte, Ord paa denne Maade; men sprogligt er det ligesaa berettiget, at forstaae dem om, at Absalons Beretning angaaende Svend Estridsens Söner skal være Kilden til Saxos Fremstilling af deres Historie, som om at Absalon har meddelt Svend Aagesen Saxos Forehavende. Og forstaaer man dem saaledes, bortfalder det ubestrideligt höist Besynderlige i, at Svend Aagesen kun fra Erkebiskoppen skulde kjende hvad Saxo, som han dog maa have staaet i umiddelbar Forbindelse med, siden han kalder ham sin Contubernal, har for, ligesom da ogsaa Ordene om Saxos elegantere Stil bliver et Udtryk af Svends Beskedenhed, men ikke Erkebiskoppens noget stöddende Dom om Afstanden imellem hans og Saxos stilistiske Dygtighed. At Absalons Meddelelser er en af Saxos Kilder ogsaa til andre Dele af hans Værk end til Efterretningerne om Erkebiskoppens egne Bedrifter, siger Saxo selv i sin Fortale (S. 8).

Domkapitlet i Lund. Man vil udentvivel indrømme, at en Mand som Erkebiskop Eskild ikke kan have havt vanskeligt ved at skaffe en Slægtning, om denne var skikket dertil, et eller andet Præbende i Lunde Kapitel. Naar dertil kommer, at han forskaffede den ene Brodersön, Asker, Provstiet i samme Domkapitel, kan man da troe, at han ikke skulde kunnet skaffe den anden Broders Sön, der var i en Alder af 48 Aar, inden Farbroderen fratraadte, et andet Præbende af saa stor Indtægt, at denne ikke skulde have nödig endnu i sit 56 Aar at staae i privat Tjenesteforhold til Farbroderens Eftermand? Men lod det sig end tænke, at Eskild havde forsömt at sætte sin Brodersön i Vei, hvi skulde da Absalon have undladt at give et Præbende til en allerede bedaget Mand, hvem han dog maatte have anseet for brugelig, naar han efter Forudsætningen beholdt ham i sin private Tjeneste? Saaledes stöde de, der bestride, at Svend Aagesen var Kannik i St. Laurentius's Kloster, næsten paa lutter Usandsynligheder.

Spörger man, hvorfor han just skal have været Kannik i St. Laurentius, siden der dengang vare to, tre andre Klostre i Lund, saa at Svend Aagesen muligen har været Munk i et af dem; saa svare vi, at Munk var Svend Aagesen ikke; thi en Munk kunde ikke boe udenfor sit Kloster og ikke have fælleds Bolig med Saxo, med mindre ogsaa denne havde været Munk i samme Kloster; men i saa Fald havde Svend ikke kaldt ham sin Contubernal, men sin Broder. Saxo kunde ikke paa engang være, som han selv kalder sig, en af Erkebiskoppens Ledsagere og Munk i et eller andet Kloster. Men anderledes forholdt det sig med de säkulære Kanniker, der udgjorde Domkapitlet i Lund. De boede sammen i St. Laurentius's Kloster, spiste sammen ved et og samme Bord, löde en og samme Foresatte, Provsten, men de vare ikke bundne

ved de sædvanlige Munkelöfter, vare overalt ikke egentlig Munke, men Præster ved Domkirken. Som en geistlig Congregation med Erkebiskoppen til Formand kunde de kalde sig hans Ledsagere (comites); dog har Saxo snarest havt en særegen Grund til at regne sig blandt Erkebiskoppens Ledsagere. Udentvivl brugte Congregationens Medlemmer Ordet *fratres* til hverandre, især naar det gjaldt om at betegne Fraværende, men uden at denne Skik udelukkede andre Benævnelser. De vare i egentlig Forstand Colleger, Medbrødre, og Navnet *Contubernal* betegnede ret passende det indbyrdes Forhold. Man kan altsaa af Svend Aagesens Ord om Forholdet imellem ham og Saxo slutte, at enten have de Begge været i Erkebiskop Absalons private Tjeneste, eller begge været Medlemmer af Lunde Domkapitel; nu gjør især Hensynet til Svend Aagesens Alder og Familieforhold det Første *usandsynligt*, altsaa maa *nødvendigt* det Sidste have været Tilfældet. Hertil synes ogsaa de omtalte Ord af Svend Aagesen at sigte; thi vel at mærke: Svend siger ikke, at han med egne Öine har seet eller af Saxo selv hört hvad denne havde for, — det vilde have svaret bedst til de mere indskrænkede Forhold imellem Mænd, der tjente en og samme Herre og boede i samme Huus; men han siger, at Erkebispnen har underrettet ham om Sagen, maaskee var han ellers bleven ubekjendt med den. Heri ligger, at de to Mænd levede i en videre Kreds.

Langebek tager ikke i Betænkning at ansee baade Svend Aagesen og Saxo for Kanniker i Lunde Domkirke, og flere nyere Forfattere helde til samme Mening, dog saaledes, at de ikke opgive Sperlings Mening.*)

*) Her citeres S. R. D. 1,43, Lagerbrings Svenske Historie 2,823, 824, samt de ovenfor anførte Steder hos Suhm og andre danske Forfattere.

Ved Enden af *Necrologium Lundense*, som Langebek har optaget i *Scr. Rer. Danicarum*, findes en Fortegnelse over alle Kanniker, Præsbytere, Diaconer og Subdiaconer i St. Laurentius's Kloster, der ere døde i de nærmeste 170 til 180 Aar efter Domkirkens Opbyggelse i Kong Knud den Helliges Regeringstid. Iblandt dem forekomme een Præsbyter og fire Diaconer of Navnet Svend. Antage vi, hvad der neppe kan være tvivlsomt, at disse Navne ere skrevne strax efter Mændenes Död, saa at deres indbyrdes Orden er, om ikke den samme saa dog ikke meget forskjellig fra den, i hvilken de indtraadte i Kapitlet, have vi her et Hjælpemiddel til at bestemme Mændenes Alder, især da denne for nogle af dem er bekjendt andenstedsfra. Af de her anførte Kannikers Navne har kun eet en saadan Plads, at det passer til Svend Aagesens Alder; saa meget mere tør vi forlade os til, at vor Formodning er rigtig. Det er den *Svend*, der nævnes blandt Diaconerne umiddelbart foran den Provst og Diacon Adzer (— saaledes skrives Navnet Asker ofte —), hvem vi allerede kjende som Erkebiskop Eskilds Brodersön, Svend Aagesens Fætter. De vare jævnaldrende; deraf tør vi formode, at der ikke har været lang Tid imellem deres Död. Er det nu saagodtsom vist*), at hiin *Svend* betegner Historieskriveren, see vi heraf, at han har været Archidiacon i Kapitlet; thi saaledes benævnes denne Kannik i Fortegnelsen. Dette er jo ogsaa i sig selv ganske rimeligt. Erkeb. Eskild havde af egne Midler funderet 2 Diaconater og 1 Subdiaconat, samt indstiftet Archidiaconatet; det var da billigt, at hans Nærpaarørende, om de vare Geistlige og skikkede til Forretningerne, nöde Indtægterne i deres Levetid. Provst Asker i Lund har underskrevet Aktstykker fra 1171, 1174, 1175, senere maatte

*) — „de quo vix dubitandum est.“ —

han som Medvider i Prinds Magnus's og Erkeb. Eskilds Dattersønners i Aaret 1176 opdagede Sammensværgelse imod Kongen böde med en langvarig Landflygtighed. Han döde den 24de (25de) Marts; Aaret er uvist, men kan ikke være et yngre end 1194; thi i dette Aar underskrev Salomon som Provst i Lund. Archidiaconen Svend finde vi kun omtalt 1187, i hvilket Aar han deltog i Absalons Kirkemöde til Anordning af en fælleds Liturgi for de danske Kirker. Han er död den 29de September (August) ikke senere end Aar 1193. Dödsaaret er vel ubekjendt; men han maa nødvendigviis være död förend Fætteren Provst Asker, da hans Navn staaer ovenfor dennes i Nekrologiet. Han overlevede altsaa ikke længe de Begivenheder, hvormed han slutter sin Historie.

Naar nu denne Historieskriver, der var Archidiacon i Lunde Domkapitel, — thi dette kan udentvivel antages for vist og sikkert, — kalder Saxo sin Contubernal, saa er det vist, at Saxo allerede paa den Tid, da Svend Aagesen skrev sin Historie (omtr. 1186), har været Kannik i Lund, og at det omtalte contubernium viser, at de levede sammen i St. Laurentius's Kloster. Vare Svend Aagesen og Saxo Kanniker, vilde det have været dem til Tab at boe i Erkebiskoppens Huus; thi Kannikernes Indtægter bestode for en stor Deel i det fælleds Bord i Klostret. Til dette fælleds Bord var meget Jordgods henlagt, og det förögedes ofte ved Legater. Fremdeles fölger deraf, at den Saxo, som Absalon i Testamentet kalder sin clericus, ikke har været Historieskriveren; thi af Kapitlets Medlemmer vare vel nogle, som vi strax skulle see, ved deres Forretninger stillede i et nærmere Forhold til Erkebiskoppen, — navnlig da dennes *Notarius*, — men ingen, som han kunde kalde sin clericus. Men havde Saxos Stilling i Domkapitlet tilladt ham at staae i Erkebiskoppens private Tjeneste, saa vilde Absalon ikke have und-

ladt i Testamentet at betegne ham med hans offentlige Embedes Titel, ikke have benævnt ham efter det private Tjenesteforhold til Erkebiskoppen.

Saxos beskedne Udtryk om sin Stilling tillader ikke at søge ham blandt Kanniker af højere Grad. Det kan derfor ikke gjøre os tvivlraadige, at Saxos Navn ikke findes i Fortegnelserne over Præsbyterer og Diaconer; men Navnet forekommer to Gange blandt Subdiaconer. Den af disse Saxo'er, der staaer sidst i hele Rækken, er rimeligviis død i den anden Halvdeel af det 13de Aarhundrede, og kan saaledes ikke være vor Saxo; vi maae da vende os til den Første, hvis Plads i Rækken virkelig ogsaa stemmer overeens med Historieskriveren Saxos Alder. Men denne Subdiacon Saxo kaldes tillige „*acolytus*“, en Titel, der kun tilføies 2 af de 21 Navne i Subdiaconlisten. Benævnelsen *acolytus* kommer af det Græske *ακόλουθος*, en Ledsager eller Opvarter. Efter den romersk-catholske Kirkes Talebrug betegner dette Ord en vis Klasse af Kirkebetjente, den nærmeste i Grad efter Subdiaconerne, men dog meget ringere end disse, og som kun brugtes til reent mechaniske Forretninger. Blandt Kirkens Tjenere hørte Præsbyterer, Diaconer og Subdiaconer til ordines sacri; derfor var det dem forbudt at gifte sig. Domkapitlet bestod altsaa egentlig af dem alene. Acolyther og ringere Kirkebetjente var Ægteskab derimod ikke forbudt. At der paa Erkebiskop Absalons Tid har ved Lunde Domkirke været en Klasse af Kirkebetjente, der kaldtes Acolyther, forskjellig fra og ringere end Subdiaconernes, fremgaaer tydeligt af Pave Innocents den Tredies Brev af 19de October 1207 til Erkebiskoppen i Lund. Altsaa kunne de to Subdiaconer, der i Fortegnelsen kaldes Acoluther, ikke have været dette i Ordets almindelige Betydning; jeg formoder derfor, at saaledes er Erkebiskoppens Subdiacon kaldt. Thi det er antageligt, at

ligesom Erkebiskoppen udvalgte sig en Capellan af den første Klasse af Kanniker og en Diacon, særligt kaldt Erkebiskoppens Diacon, af den anden, saaledes har han af den tredie Klasse ogsaa udvalgt sig En, der maaskee er bleven kaldt Erkebiskoppens Subdiacon eller Acoluth. Man kan neppe betvivle, at Erkebiskoppen jo har havt en saadan Famulus, endskjönt vi ikke kunne paavise noget Sted, hvor han udtrykkelig omtales. Jeg antager, at disse tre Geistlige have ledsaget Erkebiskoppen paa hans Reiser i Stiftet og fungeret hver efter sin Grad, naar han paa sine Reiser holdt eller lod holde Gudstjeneste, eller naar han læste Messe i sin Embedsbolig. Ogsaa Biskoppens Notarius synes at have havt en Plads i Kapitlet. Disse udgjorde saaledes Biskoppens comites, et Slags geistlig Livvagt. Betyder nu Ordet acolythus hvad vi her have antaget, er det let at forstaae, at Saxo kaldte sig en af Absalons Ledsagere (comites); og naar han kalder sig den ringeste af disse, har han paa en Maade ikke Uret. Det er deraf indlysende, hvorledes det kunde skee, at Saxo var daglig om Absalon. En saadan Stilling, der som det synes fritog sin Mand for andre geistlige Forretninger i Domkirken, havde uden Tvivl sine Fordele og Behageligheder; og man kan ikke betvivle, at Vedkommende jo blev betragtet som anseeligere end de Övrige. Neppe har Nogen været værdigere til den, end Saxo; maaskee har han havt den samme Stilling hos Absalons Eftermand Andreas Sunesen.“

5. Dette er *Velschows* Beviis for, at Saxo tilhörer Lund, ikke Roskilde. I Grunden er hans Sluttemaade den samme som Lagerbrings; denne siger: Saxo var Kannik i Lund, Svend Aagesen hans Contubernal, altsaa var Svend Aagesen ogsaa Medlem af Lunde Domkapitel; Velschow derimod: Svend Aagesen maa have været Kannik i Lund, Saxo var hans Contubernal, altsaa var denne ogsaa Kannik i Lund.

Bevisets Hovedelementer ere de samme hos Begge; men de enkelte Leds Stilling er omvendt. Det er ogsaa de samme Beviissteder, hvorpaa Begge beraabe sig.*)

Begge disse Lærde stötte sig til det Lundske Nekrologium og til de to Gaveböger. Intet af disse Stykker var Publicum bekjendt paa den Tid, da Lagerbring udgav sin lille Skaanske Literaturhistorie, saa at hvad han meddelte af disse ham alene tilgængelige Hovedkilder paa en Maade laa udenfor Kritikens Omraade, da Ingen var istand til at prøve dets Grund og dets Rigtighed. Men i vore Dage, efterat alle tre Böger forlængst ere trykte ved Langebeks Ombu, og da selve Haandskrifterne ere tilgængelige for Enhver, der søger dem i Lunds Universitetsbibliothek og det store kongelige Bibliothek i Kjöbenhavn, — nu kunne Lagerbrings og Velschows Paastande og Slutninger underkastes en virkelig Prövelse. Men skal dette skee paa en Maade, der kan före til Mere end en Meningsyttring blandt de mange andre Meningsyttringer, skal en Beviisförelse forsöges, der kan give en virkelig Erkjendelse, maa först vindes et sikkert Udgangspunkt, der i denne Sag ikke kan være noget andet end en kritisk begrundet Indsigt i hine Bögers Natur. Al Tale om Sagen er frugteslös, förend det staaer fast, hvad vi skulle dömmе om Kilden, hvoraf vi öse vor Kundskab til den.

Fjerde Afdeling.

1. Den ældste af de tre Böger er den, hvoraf Kilian Stobæus tog sine saakaldte fasti necrologici, og som Langebek

*) Dermed skal det ingenlunde insinueres, at Velschow har laant sin Argumentation fra Lagerbring. Han har maaskee end ikke kjendt andre Yttringer af Lagerbring om denne Sag end dem i Sverrigs Historie anf. St.; i det mindste citerer han kun disse. Monumenta Seanensia nævner han ikke.

for en Deel har optaget i sin store Samling under Navn af *Necrologium Lundense*, men som i St. Laurentius's Kloster selv kaldtes med et langt mere betegnende Navn *Memoriale fratrum**); thi virkelig er den en Samling af forskjellige Skriftstykker og Optegnelser, der vare af Vigtighed for Congregationen. Naar Notitserne om Dödsfald og Aartider i Forbindelse med Gaver til Kirke og Kapitel nu i de trykte Udgaver optage den større Deel af Bogen, er det kun fordi Udgiverne have troet at burde forbigaae den Deel af Haandskriftet, der indeholder Udtog og Brudstykker af Kirkefædrenes Skrifter, eller af Skrifter, som tillagdes dem.

Denne Memorialbog bestaaer af 15 forskjellige Stykker:

I. Fortegnelse over de Dele af „Midsommersgjæld“ og af Erkestiftets Indtægt af Bornholm, der vare tillagte hvert enkelt Præbende i Lunde Domkapitel.**)

Denne Fortegnelse staaer heelt paa den første Side i Haandskriftet.

II. Kong Knud Svendsens Gavebrev af 21de Mai 1085 til Domkirken i Lund. I Langebeks Udgave seer det ud, som om dette Exemplar af Gavebrevet henimod Slutningen havde flere *tilfældige* Lacuner; men Haandskriftet viser, at de ere forsætteligen udeladte for at frembringe en anden for Kapitlet gunstigere Mening end i Aktstykket selv.***)

*) S. R. Dan. 3,471.

**) S. R. D. 3,424.

***) S. R. D. 3,425; Suhm, Hist. af Danm. 4,781; jfr. Regesta Danica Nr. 154 og de der anførte Steder. Langebek har medgivet sit Aftryk et Facsimile af Diplomets første Side; men det mangler den nøiagtige Lighed med det Oprindelige, en saadan *Afbildning* bör have. I de 20 Linier ere i det mindste 16 Steder, hvor Trækkene i Facsimilet afvige fra Originalen; og det maa bibringe Beskueren en mindre rigtig Forestilling om Skriftrækkenes Charakter. Haandskriftet er bedre og tydeligere, Haanden fastere, navnlig er det Vaklende, Afbildningen hos Langebek viser i adskillige Træk, i Virkeligheden Pynteligheder i den sikre og smukke Skrift.

III. Fortegnelse over Præbenderne i Lunde Domkapitel, baade over dem, som her siges stiftede af Kong Knud selv, endskjönt Gavebrevet ikke omtaler nogen Deling af Godset, og over dem, som de to første Erkebiskopper i Lund havde funderet. Ved Præbenderne ere i Regelen Navnet paa den Kannik tilføiet, hvem hvert af dem dengang var tillagt.*)

IV. Et Par Optegnelser fra senere Tid.**)

V. Bogens betydeligste Afsnit: Partier af nogle Kirkefædres virkelige eller formeente Skrifter, nemlig:

Den „admonitio ad filium spiritualem“, der urigtigen tillagdes Basilius den Store, og som her ligefrem betegnes med Navnet Basilius***);

Epistola Hieronimi ad Nepotianum de institutione clericatus†);

Epitaphium Nepotiani editum a beato Jeronimo ad Heliodorum episcopum.

VI. Den Regel for Geistliges canoniske Samliv, som *Aachenerconciliet* af 816 vedtog efter Keiser Ludvig den Frommes Opfordring. Conciliets Bestemmelser ere delte i 145 Kapitler; men af disse ere kun Kap. 114—145, der indeholde den egentlige Regel, Conciliets eget Værk. De første 113 Kapitler indeholde saadanne Uddrag af den hel. Hieronymus's, Augustins, Isidors, Gregor den

*) S. R. D. 3,428.

**) S. R. D. 3,430.

***) Admonitio ad fil. sp. er trykt i Luc. Holstenii Codex regularum ed. Brokie 1,455. Jfr. Guil. Cave, Scriptor. ecclesiasticorum hist. literaria, Genevæ 1720 p. 153.

†) I Langebeks Udgave, S. R. D. 3,431, angives dette Stykke til 23 Blade i Haandskriftet; men det udgjör kun 14 Blade. De övriga 9 Blade indtages af et andet Skrift, formodentlig ogsaa af Hieronymus.

Stores og, som man da antog, Prosper Aquitanus's Skrifter, der handle om de Geistliges Liv og Væsen. Disse Uddrag vare efter Keiserens Foranstaltning samlede af Diaconen Amelarius og bleve forelagte de i Aachen forsamlede Fædre, der optog dem som et Slags Indledning til deres egen Kannikeregel.*) Denne Indledning er ikke optagen i den Lundske Memorialbog, men kun den egentlige Kannikeregel, Conciliets 113—145 Kapitel; dog har Haandskriftet en Lacune fra midt i 120 indtil 127 Kapitel, snarest fremkommet ved at et heelt Læg af Pergamentsblade er udfaldet.**)

*) Aachenerconciliets Bestemmelser findes i de almindelige Conciliesamlinger, navnlig i Joh. Dom. Mansi's *sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio, editio novissima, Venetiis, Tom. XIV col. 147—246.*

***) Overskriften over dette Afsnit er ret karakteristisk: *Inoipit regula canonicorum, quam Aquisgrani Ludovicus inperator, magni Karoli filius, ordinavit cum consensu et consilio sanctorum episcoporum, inprimis Stephani papæ, Bonifacii arehiepiscopi, beati Liuderi episcopi, sanctique ejus germani Hyldegrimi episcopi, Wichberti episcopi atque Willebrordi episcopi, Columbani et Albini et ceterorum multorum sanctorum patrum, abbatum, præbyterorum innumerabilium. Codex itaque hujus regulæ, salutifera ammonitione excitandus, religiosissimo Augusto Ludovico ammonente ex sanctorum patrum dictis exscriptus, scl. Augustini episcopi, Gregorii episcopi, Hieronymi præbyteri, Prosperi atque Isidori, quid doinceps faciendum sit, quid vero vitandum religiose brevi allocutione demonstrat. Derpaa følger under Overskrift: Augustinus de vita et moribus canonicorum det Stykke, der i Conciliets Værk staaer efter „Exploit“ i 113 Kapitel, og som ikke er Augustins, men Conciliets egne Ord, hvormed de i Aachen forsamlede Fædre gjøre Overgangen til den egentlige Kannikeregel. — Man seer, at Domkapitlet i Lund gör Pave Stephan den Anden († 757) eller den Tredie († 772), den hellige Bonifacius († 755), Columban, Wigbert og Willebrord fra det 7de og 8de Aarhundrede til samtidige med Aachenerconciliet 816!*

VII. Saakaldte *consuetudines canonicæ*, ældre Bestemmelser om de Geistliges Samliv i Kannikeklostrene, af ubekjendt Herkomst.

VIII. Endnu to literære Stykker, nemlig Augustinus de virtute ymnorum et psalmodum og Epistola Ysidori ad Liutfridum Cordubensem Episcopum *), der handler om de kirkelige Embeder.

IX. Fortegnelse over danske Konger, med Angivelse af de flestes Levetid og Regeringsaar. Denne Fortegnelse er trykt ikke alene i Langebeks Udgave af Necrologiet, men ogsaa særskilt i S. Rer. Danicarum 1,424 og der ledsaget med et Facsimile. Haandskriftet selv viser imidlertid, at om end hele Kongelisten uidentivl er skreven med een Haand, er det dog skeet til forskjellige Tider og paa forskjellig Maade. Oprindelig har først Overskriften „*Nomina regum catholicorum*“ osv. været skreven, med rød Farve, og saa er samtidigt indført Kongerækken fra Svend Magnus (Estridsen) til Erik Lam; derefter har den samme Haand med andet Blæk tilføiet Listens *første* Deel, Rækken fra Harald Klak til „(K)anutus Harthe“ i en fri Plads paa den foregaaende Side, og dens *sidste* Deel, fra Oluf, Harald Kesias Søn, indtil Svend Grathe, strax efter Erik Lam. Skriveren har havt isinde at tilføie prydelige Initialer ved disse første og sidste Kongenavne, hvad han dog ikke har faaet udført; thi nu mangle alle disse Navne Begyndelsesbogstaver, saasom —lavus, —ricus, —anutus osv. De to sidste Navne i Rækken, Canutus og Waldimarus, ere nok senere tilføiede, uidentivl af samme, men da noget mindre sikre Haand. Der kan heller ikke være Tvivl om, at det er den samme

*) Udtog i *Decretum Gratiani*, 1—25 —

Skriver, fra hvem Kongernes Regeringsaar og de övrige Antegnelser i dette Stykke hidröre. Det ender med den danske Thronarvings Formæling 1171 med Hertug Henrik Löves Datter. *)

X. De trykte Udgavers Hoveddeel, et Kalendarium, hvor Dagene ere betegnede med de gammelromerske Benævnelser, hist og her tillige med Helgennavne, og forsynede med de sædvanlige Dagbogstaver. I de aabne Mellemrum ere ved mange af Dagene, men ingenlunde ved dem alle, indført Dödsfald, Aartider (anniversaria) eller andre Begivenheder, der havde Interesse for Kapitlet og Domkirken. **)

XI. Fortegnelse over alle Biskopper og Erkebiskopper i Lund, fra Stiftets Oprettelse indtil Reformationen, skreven med forskjellige Hænder. ***)

XII. Fortegnelse over de Medlemmer af Lunde Domkapitel, der tillige have været Biskopper i andre Stifter; den begynder med Hubald, Biskop i Odense, og ender med Peder (form. Peder Wognsen † 1204), Biskop i Aarhus. †)

XIII. Fortegnelse over alle de Medlemmer af Domkapitlet i Lund, der ere *döde udaf det gamle og nye St. Laurentius's Kloster*, sammenstillede efter deres geistlige Orden: 53 canonici præbyteri, 30 canonici diaconi, 21 canonici subdiaconi, blandt hvilke Sidste dog To betegnes alene som acolythi. ††)

XIV. Fortegnelse over de Kannikeconventer og Klo-

*) S. R. D. 3,431.

**) S. R. D. 3,434—465.

***) S. R. D. 3,465.

†) S. R. D. 3,467.

††) S. R. D. 3,468—470.

stre i og udenfor Danmark, med hvilke Kapitlet i Lund stod i Broderskab om Bön og Messer, med nogle tilhørende Aktstykker.*)

XV. Nogle Optegnelser om Grændseskjellet for en af Kapitlets Jordeiendomme.**)

For at undgaae Omskrivning og Forvexling kalder jeg i det Følgende Memorialbogens 1ste Stykke *Midsommersgjældslisten*, det 3die *Præbendelisten*, det 9de *Kongelisten*, det 10de *Kalendariet*, det 11te *Erkebiskopslisten*, det 12te *Biskopslisten*, det 13de *Dödelisterne*, og dette Stykkes tre Underafdelinger *Præsbyter-, Diacon-, Subdiaconlisterne*.

2. Vil man benytte disse Afsnit af Memorialbogen kritisk, maa man først besvare Spørgsmaalet om Bogens *Alder*. Langebek***) og efter ham yngre Forfattere troe at kunne bestemme denne efter Skriftrækkene i Haandskriftet. Men saa afgjørende disse ere for de indførte Notitsers relative Tidsforhold, saa usikker er Slutningen fra dem til det Skrevnes absolute Alder. Der udkrævedes Benediktinernes diplomatariske Lærdom for at kunne henvise Skriftræk til bestemte Tidsafsnit, og selv en Mabillon behövede et eget Studium af det enkelte Lands Dannelsesstandpunkt og særligt dets Haandskrifter for at afgjøre den enkelte Bogs Alder efter Skriften alene med antagelig Sikkerhed. Heller ikke de Aarstal, der forekomme i et saadant Skrift, afgive sikkre Tidsmærker, naar der ikke foreligger tilstrækkelig Grund til at antage det laveste, det ældste, Aarstal for *indført* samtidigt med den Begivenhed, det bestemmer, og de yngste, de höieste, for mere end spredte Tilsætninger uden Sammenhæng med Stammen af Optegnelserne. Understöttes det ældste Aarstal ikke saaledes,

*) S. R. D. 3,470.

***) S. R. D. 3,472.

***) S. R. D. 3,422—23.

berettiger det kun til en Formodning om, at Bogen ikke vel kan være tagen i Brug i en Tid, der ligger betydeligt foran dette Aarstal, fordi det maatte ventes, at i saa Fald vilde endnu ældre Tidsbestemmelser været optagne. Og det yngste Aarstal siger i og for sig ikke mere, end at den, der da førte Bogen, ingen Anledning har havt til at hidsætte et endnu yngre, men ikke engang, at der ikke findes nogen endnu yngre *Begivenhed* omtalt eller berørt. Men naar det saaledes er indlysende, at de ældste omtalte Begivenheder ikke tilkjendegive en saadan Optegnelsesbogs høieste Alder, de yngste ikke den Tid, indtil hvilken den er ført *stadigt* og i *Sammenhæng*, saa kan man kun af andre Mærker komme til Kundskab om dens egentlige Levetid.

3. Den lundske Memorialbog bestaaer af flere sammenheftede Pergamentslæg, der af Skriftrækkene og de aabne Steder sees at være skrevne af Forskjellige og til forskjellige Tider. *Kongebrevet* og *Præbendelisten* synes at hidrøre fra en og samme Haand; Forskjellen er ikke større, end at den snarest hidrører fra, at Skriveren har havt andet Blæk og anvendt noget mindre Ombu paa *Præbendelisten* end paa Kong Knuds Gavebrev.

Midsommersgjældslisten er derimod skreven med anden Haand og Blæk. Nu kan *Præbendelisten* ikke være ældre end Erkebiskop Eskilds Tid (1157—1177), da de af denne Mand stiftede Præbender udtrykkeligt anføres som oprettede af ham*); men da dog hverken en Erke-degn eller en

*) S. R. D. 3,429. Det kunde synes at stride imod denne Tidsbestemmelse, at det 10de Præbende er tillagt en *Branto*, hvis geistlige Grad ikke er angivet, ligesaa lidt som Præbendets Natur er betegnet; thi den eneste Kannik af dette Navn, der i *Dødelisterne* forekommer som død udaf St. Laurentius's Kloster, er *Subdiaconen* Branto, den anden i *Subdiaconlisten*, om hvem *Kalendariet* ved

Skatmester (Thesaurarius) nævnes i denne Liste, men vel Kapitlets to andre Digniteter, Domprovstiet og Decanetet, ledes man til at antage, at Præbendefortegnelsen maa være

den 4de Juni anfører, at han fandt Döden 1134 i Slaget ved Fodvig (S. R. D. 3,448). Hvis nu denne Mand var den samme som den Brant, der forekommer i Præbendelisten som endnu levende, maatte denne Liste jo være ældre end 4de Juni 1134. Men Personernes Identitet er *ikke* given; og *imod* den taler følgende Betragtning. Kun da bliver der Ovoreensstemmelse imellem Midsommersgjældslisten og Præbendelisten, naar det sidste ikke nærmere ocharakteriserede Præbende i Midsommersgjældslisten antages for et Subdiaconpræbende; der bliver da 2 Præbender for Subdiaconer. Da Præbendelisten affattedes, havde Subdiaconerne Othmar og Benedict disse to Præbender. Efter Midsommersgjældslisten skal der endvidere være 5 Diaconpræbender; men saa mange af denne Klasse bliver der i Præbendelisten kun, naar foruden de som Diaconer *der* udtrykkeligt betegnede Præbendater *Svend* og *Peder* tillige Findor og Branto, hvis Grad ikke tilføies i Listen, antages for *Diaconer*, og det af Erkeb. Asker stiftede, men i Listen ikke klassificerede Præbende for et Diaconpræbende. Men saa maa *Brant* i Præbendelisten være en anden Mand, end den ved Fodvig omkomne Subdiacon *Branto*. At *Dödelisterne* ikke kjende nogen anden Kannik af dette Navn, end netop denne Sidste, Subdiaconen, er ikke Beviis for Identiteten; thi ogsaa af andre Grunde staaer det fast, som nedenfor skal vises, at *Dödelisterne* ikke ere saa nøiagtige og fuldstændige, som de maatte være, dersom det, at et Kannikenavn savnes i dem, skulde kunne bevise, at et Medlem af dette Navn overhovedet ikke har været til i Kapitlet i de Aar, *Dödelisterne* omfattede. Enten maa denne Bemærkning her finde Anvendelse, eller Præbendelisten maa være ældre end 4de Juni 1134; men det Sidste kan ikke være Tilfældet, først fordi *Haandskriftet* aldeles utvivlsomt viser, at hele Præbendefortegnelsen er skreven paa engang, alene med Undtagelse af Notitsen i Slutningen af Esgers Præbende (XII): *Sebu quadrans solvens ect.* (S. R. D. 3,429 nederst), der er tilføiet med en anden Haand; dernæst, naar dette er givet, fordi *Indholdet* af Listen nødvendig henfører den heelt til Erkebiskop Eskilds Tid, saasom de af ham stiftede Præbender nævnes i den. Altsaa bliver intet andet Valg end at antage *Brant* i Præbendelisten for en *Diacon*, og for en anden Mand end den ved Fodvig faldne *Subdiacon* af samme Navn.

ældre end den 1ste September 1145, da Eskild oprettede de to førstnævnte Værdigheder i Capitlet samtidigt med Domkirkens höitidelige Indvielse. *) Derimod er Midsommersgjældslisten snarest forfattet kort *efter* det angivne Tidspunkt, siden den Kapitlets Medlemmer tillagte Andeel af Midsommersgjæld og af Indtægten af Bornholm i denne Liste er fordeelt saaledes til Præbenderne, som det ved Domkirkens Indvielse den 1ste September 1145 bestemtes af Erkebiskoppen. **)

Kongelisten er skreven med een Haand. Det sidste Navn i Rækken er Valdemar den Stores. Denne Konges Regeringsaar er ikke tilføiet. Ingen Antegnelse i denne Liste viser ud over Aar 1171. Deraf maa man slutte, at Kongelisten hörer til Valdemars Tid og er endt endnu medens denne Konge levede. Og hermed stemmer det ganske overeens, at *Kalendariet*, der viser Opmærksomhed paa Kongehusets Medlemmer og angiver Dödsdagene for nogle af disse, navnlig for alle de danske *Konger* fra Svend Estridsen, ikke

*) Diplomatarium Svecanum 1,49—53; Suhm, Hist. af Danm. 5,624. Suhm siger, at Eskild da ogsaa stiftede *et nyt* Decanat, hvad der ikke alene er urimeligt, da Capitlet kun havde een Decan og efter Sagens Natur ikke kunde have flere, men ogsaa bestemt strider imod Stiftelsesbrevets Ord, der udtrykkeligt fremhæve, at Erkebiskoppen da *indstiftede* Archidiaconatet, *forögede* Decanatets Indtægter, og *först gav* Thesaurarius Dignitet og Beneficium.

**) Listernes Præbender ere vel i Antal lige, men der anföres ikke ved dem alle det samme Gods i begge Lister. Dette kan hidröre derfra, at Midsommersgjældslisten, der kun benævner Præbendet efter Besidderens geistlige Grad og en *enkelt* Besiddelse, ikke har fremhævet just den, man efter Præbendelisten skulde ventet; deels ogsaa derfra, at der i Tiden imellem Listerne er foregaaet en Omdeling af Gods, hvilket ikke alene kan være skeet, fordi Eskild i Anledning af Kirkens Indvielse gav meget Gods til Capitlet og doterede tre Digniteter, men overhovedet vist ikke var noget uhört. Capitlet blev altid den egentlige Eier af Præbenderne og maatte ved Godsets raske Udvidelse finde hyppig Opfordring til Omdeling.

har Valdemar den Førstes Död, og heller ikke kjender Hertug Knud Lavard som Martyr og Helgen, men kun ved den 7de Januar bemærker, at i Aaret 1131 dræbtes Kong Eriks Sön, Slavernes berömmelige Konge Knud. Kalendariet har hverken hans Canonisation eller hans Skrinlæggelse i Ringsted den 25de Juni 1170. Heller ikke har det nogen af de følgende Kongers Död. Overhovedet søger man der forgjæves Antegnelser om Kongehuset efter Aar 1171, selv hvor man snarest skulde ventet at finde dem, og hvor vi af de to andre Lundske Kapitelsböger vide, at Domkapitlet var vel bekjendt med og lagde Vægt paa Begivenhederne. Memorialbogens Kalendarium har ikke Kong Valdemars uægte Sön Hertug Christoffers Död, som den saakaldte ældre Lundske Gavebog henfører til den 15de Juni*) (1173), heller ikke Kong Knud Magnussens Sön Nicolaus's Död i Aaret 1180, ligesaa lidt som Dronning Gertrudes den 1ste Juli 1196, endskjönt hun skænkede Kapitlet i Lund sin Guldkrone, som Gavebogen viser.***) Og fra det følgende Aar savner man baade Dronning Sophias og Cardinal Fidentius's Död (den 19de Februar)***), hvilket sidste Dödsfald Domkapitlet saa meget mindre kunde undlade at antegne, som Cardinalen blev jordet i dets egen Kirke. Den ældre Gavebog har ogsaa virkelig dette Dödsfald ved den anførte Dag.

Ogsaa andre mærkelige Dödsfald maatte have været optagne i *Kalendariet*, dersom dette havde været fortsat stadt og i Sammenhæng udover 1171 eller de nærmeste Aar; saaledes den fyenske Biskop Simons ved den 13de Mai

*) S. R. Dan. 3,527.

**) S. R. Dan. 3,530.

***) S. R. Dan. 3.488; ib. 1,243. 369.

(1196)*; han havde været Provst i Lund og anföres i Memorialbogens *Biskopsliste* som Medlem af Lunde Domkapitel. Den Lundske *Decan Nicolaus*, den 25de i *Presbyterlisten*, men som levede endnu Aar 1180**), forekommer heller ikke i *Kalendariet*. I dette findes flere Dödsfald udaf St. Maria og St. Peders Kloster i Lund og Herredsvad i Skaane anförete, men hverken Askrik, Prior i det förstnævnte, eller Aage, Abbed i det sidste; heller ikke Abbeden Marcus i Allehelgenskloster i Lund. Men om disse Mænd vides, at de vare ilive endnu 1180—1183.***) Især er det betegnende, at den Sidstnævnte savnes; det kan ikke have anden Grund, end at hans Död ikke er indtruffet i *Kalendariets* egentlige Levetid; thi Allehelgenskloster i Lund var et af de Conventer, med hvilke Domkapitlet stod i Broderskab om Sjælemesser. Den ældre Gavebog har heller ikke forsömt at anföre hans Död ved den 21de December. †)

De Skaanske Klostre Bekkeskov, Tommerup, St. Maria i Væ, der dog alle ere stiftede i det tolvte Aarhundrede og hyppigt nævnes i Gavebögerne, forekomme ikke i Memorialbogens Kalendarium, snarest fordi der i den Tid, da dette endnu förtes stadigt, intet mærkeligt Dödsfald er indtruffet i noget af disse Klostre. Men meest afgjørende er det dog, at *Kalendariet* ikke har andre *Erkebiskoppers* Död end *Askers* 1137. Det har meget om *Eskild*, men kjender hverken hans Afgang eller hans Död, ligesaalidt som *Absalons*. Selvfölgelig mangle disse Dödsdage ikke i Gavebögerne.

*) A. Crone, Samlinger til Odense Bispekrönike i Katholioismens Tid, i Samlinger til Fyens Historie og Topographie, 3die Hefte, Odense 1860, S. 266. Jfr. Liber datiens vetustior ved III Idus Maji; S. R. D. 3,516.

**) Stephanii prolegomena p. 18.

***) Stephanius anf. Sted.

†) S. R. D. 3,471. 577.

4. I hvilket Aar man har skrevet *Grundstammen* af Kalendariet: Dagrækken og de første Antegnelser ved enkelte Dage, kan ikke ligefrem paavises, men dog omtrent udfindes ved at sammenholde dem med *Biskopslisten* og *Dödelisterne*. Betragter man Haandskriftet selv, bliver det indlysende, at Grundstammen af Kalendariet og *Begyndelsen* af Listerne ere indbyrdes samtidige, skrevne af een Haand. *Begyndelsen* af Biskopslisten, den Navnerække, der er skreven paa engang, omfatter de 7 første Navne, fra Hubaldus til Ricolfus. Da nu Ricolf blev Biskop i Odense 1138 og döde 1162, kan denne Navnerække ikke være skreven tidligere end engang i disse Aar. Hermed stemmer det, at i *Presbyterlisten* höre i det mindste de 11 første Navne til Listens *Begyndelse*; thi her nævnes som döde paa to nær alle de Presbyter, der i *Præbendelisten* anföres som endnu levende Besiddere af Præbender; og Listens *Begyndelse* kan ikke være ganske faa Aar yngre end *Præbendelisten*. I den sidstnævnte *Fortegnelse* anföres Conradus som Kapitlets Decan, medens Magistrene Bernhardus og Christianus (den Samme som Eilbodo eller Helbodo) endnu kun nævnes som Presbyter; men af *Presbyterlistens* *Begyndelse* erfares, at disse tre Medlemmer af Lunde Domkapitel ere *alle* döde som Decaner. Da Bernhard og Eilbodo altsaa ere stegne til denne Værdighed efter *Conrad*, og den Ene efter den anden, maae dog nogle Aar være hengaaede efter *Præbendelistens* *Affattelse*, inden de alle kunde indföres i *Presbyterlistens* *Begyndelse* som afdöde Decaner. *Mange* Aar kan der dog heller ikke ligge imellem disse Skriftstykker; thi *Othmar* forekommer i *Præbendelisten*, men endnu kun som Subdiacon; andenstedsfra vide vi, at han i Aaret 1173 var Kapitlets *Decan* *); som död i denne Værdighed

*) Thorkelin, *Dipl. Arna-Magn.* 1, 18, sammenholdt med *Regesta Danica* 1, Nr. 265 og de der anförte Steder.

anföres han ogsaa i *Presbyterlisten*, men först som den 17de i Rækken, altsaa *efter* Listens *Begyndelse*: denne, altsaa ogsaa den samtidige Grundstamme af Kalendariet og Begyndelsen af de andre Lister, er fölgelig skreven endnu medens *Othmar* var Medlem af Domkapitlet, men efterat næsten alle de Presbyterere i Kapitlet vare döde, der levede med ham paa den Tid, da *Præbendelisten* affattedes.

Den samme Tidsbestemmelse, og endnu nærmere begrændset, fremgaaer af *Diaconlistens* Begyndelse, der kun omfatter de 3 förste Diaconer; men om den *sjette* i Rækken, Petrus, vide vi, at han döde den 20de September 1174*): Listens Begyndelse, og med den Begyndelsen af de övrige nævnte Lister tilligemed Kalendariets Grundstamme, er altsaa *ældre* end denne Dag og dette Aar.

Staaer det saaledes fast, paa den ene Side at Kalendariets Dagfortegnelse og dets ældste Antegnelser först ere skrevne ikke ganske kort efter Præbendefortegnelsen, paa den anden Side at det regelmæssigt kun er fört indtil 1170 eller de nærmeste Aar, saa er det ogsaa afgjort, at fuldstændigt og i Sammenhæng er det benyttet omtrent en Snees Aar. Forekomme da blandt dets Notitser Dödsfald eller andre Begivenheder fra en *tidligere* Tid end omtrent 1145—50, ere de samlede fra ældre Kilder og indförte snarest ved Kalendariets förste Anlæg, hvad ogsaa Skriften bekræfter; og hvad der er *ynge* end 1170—74 er kun spredte, enkeltstaaende Notitser, der for saavidt maa kaldes tilfældige, som de ikke ere optagne ifölge en fastholdt Beslutning om at bevare i denne Bog Alt, hvad den efter sin Bestemmelse burde indeholde til Kapitlets Efterretning.

5. Memorialbogen er ikke bleven henlagt som fuldskre-

*) S. R. D. 3,458.

ven. Mange af Kalendariets Dage have kun den blanke Plads, uden nogen Optegnelse; og kun ved 15 Dage er Rummet nogenlunde udfyldt*), dog ikke anderledes, end at enkelte Notitser endnu kunde have været tilføiede i Randen, især dersom man vilde have benyttet denne Bog saaledes, som Kapitlet har gjort det med den ældre Gavebog. Hvad der da har bevæget Kapitlet til at lægge Memorialbogens Kalendarium tilside, kunne vi ikke vide; men man har dog ikke kunnet undvære en saadan Antegnelsesbog, navnlig for at være sikker i de bestandigt talrigere Anniversarier og Messer, der betingede rige Indtægter. Dertil benyttedes da en større Pergamentsbog i Folio, der endnu bevares i Lunds Universitetsbibliothek og hvoraf en Deel er trykt som *Liber Daticus Lundensis* i Langebeks Samling**), samt *der* betegnet som den *ældre Lundske Gavebog*. Til en egentlig *Gavebog* er den dog fra först af ikke anlagt, men til et kirkeligt *Martyrologium*, hvad man rigtignok ikke kan see af Langebeks Udgave, der med Forbigaaelse af Bogens Hovedparti giver blot Dagrækken og Dödsnotitserne, kun at to Facsimiler***)

*) nemlig ved den 3die og 11te Januar, den 1ste Februar, 25de Marts 1ste, 2den, 3die Mai, 1ste, 2den, 4de, 30te Juni, 22de Juli, 21de August. 13de og 17de October. Efter Langebeks Udgave skulde det synes, at ogsaa Pladsen ved 31te August maatte være fuldt optagen; men Antegnelsen om Domkirkens Indvielse den 1ste September, der i *Script. Rer. Danicarum* 3,455 staaer ved den foregaaende Dag, er i Haandskriftet selv skrevet paa 2 Pergamentsblade, som man har indheftet imellem den 31te August og 1ste September.

**) S. R. D. 3,474 ff.

***) S. R. D. 3,498. 526. Det Lundske Haandskrift af dette Martyrologium tilsteder ingen Tvivl om, at Notitsen i Randen ved 21de Marts, om Erkebiskop Absalons Död, jo er skreven med samme Haand som selve Martyrologiet; det Samme synes at være Tilfældet med Optegnelsen om den i Aaret 1219 afdöde Archidia-

fremstille 2 Sider saaledes som de see ud i Bogen selv. I Haandskriftet optager Helgenfortegnelsen og Legendeudtogene den allermeste Plads, særdeles omhyggeligt skrevne med een Haand heelt igjennem. Men da dette Martyrologium følger Dagrækken gennem hele Aaret og saaledes tillige er en Kalender, har man i Mellemrummene og de brede Rande indført Antegnelser af samme Art som i Memorialbogens Kalendarium, men i langt større Antal. Disse Notitser have ikke været bestemte til at *fortsætte* den ældre Bogs Antegnelser, men kjendelig til at *aflöse* dem; thi de allerfleste af Kalendariets Antegnelser ere enten fuldstændigt eller forkortede optagne i den yngre Bog og saa forögede med mange af nyere Datum. Foruden de ældre fra Memorialbogen laante indeholder Gavebogen saaledes Antegnelser fra det 12te, 13de, 14de og enkelte fra det 15de Aarhundrede. Men da den sikkert er fört med meget forskjellig Nöiagtighed af de forskjellige Skrivere, og efter sin hele Indretning maatte beskrives i Rand og Margen, ofte meget sammentrængt, flere Steder endog saaledes, at det er umuligt at afgjøre, til hvilken af to Nabodage Notitserne henhøre, maatte den blive vanskelig nok at benytte og megen Uvished opkomme. Og dog var det af overveiede Vigtighed for Domkapitlet at besidde fuldkommen sikke og fuldstændige Efterretninger om det stigende Antal af pligtmæssige kirkelige Handlinger, hvortil en stor Mængde baade af Geistlige og Verdslige havde erhvervet Adkomst ved rige Gaver. En saadan fuldkommen authentisk Fortegnelse søgte Erkebiskop *Jens Grand* at fremtvinge. I en Constitution af 1293 paaböd han i Kapitlets Nærværelse,

conus Andreas ved 1ste September, der staaer i Randen, paa samme Maade som Afbildningen i S. Rer. Dan. 3,498 viser om Absalons Död, kun noget mindre omhyggeligt skrevet. Dette henviser alt-saa Martyrologiets Skriver til Begyndelsen af det 13de Aarhundrede.

at Gavebogen altid skulde forblive i Domkirkens Sacristi, hvorfra den kun maatte borttages, naar Erkebiskoppen befalede eller Kapitlet tillod det, for at faae en eller anden Tvivl hævet. Det forbødes derhos under Bands Straf, at skrive i Bogen uden Erkebiskoppens og Kapitlets Befaling, og da dog kun i Overværelse af to dertil særligt udvalgte Medlemmer af Domkapitlet. Ved alle tvivlsomme Spørgsmaal skulde Bogen saa have afgjørende Beviiskraft. Intet andet Navn maatte indføres i Bogen end deres, som havde beviist Velgjerninger imod Kirken, Erkebiskoppen eller Domkapitlet som Samfund, eller som havde udført noget Stort og Mindeværdigt.*)

Erkebiskoppens Mening har vel snarest været, at denne saakaldte ældre Gavebog, den anden i Rækken af de endnu tilværende Lundske Antegnelsesböger, skulde herefter fortsættes paa en anden Maade; thi naar han kalder den Bog, han omtaler i Constitutionen, den *nærværende Gavebog*, saa tilføier han strax: „*som ogsaa kaldes Helgenfortegnelsen*“; men denne Benævnelse passer alene paa den ældre Gavebog, medens Memorialbogens Kalendarium kun ved enkelte Dage, og den yngre Gavebog slet ikke, betegner Aarets Dage med Helgennavne. Nu staaer imidlertid Erkebiskoppens Ordre ikke i den anden, men i den tredie Bog, den saakaldte *ynge Lundske Gavebog*, en Pergamentsfoliant, der opbevares i det store kongelige Bibliothek i Kjöbenhavn og ligeledes er udgivet af Langebek.**) Constitutionen hörer virkelig ogsaa mere til denne end til den anden Bog; thi Befalingen kunde ikke hæve alle de Uvisheder og Tvivl, der nödvendigviis maatte paa-

*) S. R. D. 4,67.

**) Liber Daticus Lundensis (recentior) ex codice Hafniensi, S. R. D 4,26 ff.

trænge sig, naar ældre Notitser i Helgenfortegnelsen skulde benyttes, og der er i Bogen selv intet Spor til, at den efter Erkebiskoppens Bud er ført eller behandlet anderledes end tidligere. Derimod bærer den *tredie* Bog alle Mærker af, at den har været anlagt til en egentlig *Kirkebog*, fremgaaet af Kapitlets Trang til engang for alle at komme paa det Rene med sine ældre Dödsoptegnelser og derefter føre sin Bog paa en Maade, der borgede for Optegnelsernes Paalidelighed. Men som Memorialbogens Kalendarium er ogsaa denne *tredie* Kapitelsbog kun ført i nogle Aar, — eller maaskee rettere: den er kun Begyndelsen og Grundstammen af en retskraftig Kirkebog. Den har Rækken af romerske Dagnavne med Dagsbogstaver, og Dödsantegnelser efter eller under Dagnavnene; men et Blik paa Haandskriftet viser strax, hvad Udgiven ikke kan vise, at Optegnelserne ikke ere samtidige med Dödsfaldene, da den samme Haand, der har skrevet Dagrækken, har indført de allerfleste Notitser, men til to forskjellige Tider, som let adskilles ved Blækkets Farve og den større Pyn-telighed i Skriftrækkene af anden Periode. Det er den samme Haand, som paa Bogens sidste Side har indført Erkebiskop Jens Grands Constitution. Skriftens ældste Aldersgrænse fremgaaer af de yngste Aarstal, som *denne* Haand har indskrevet i Bogen: Haanden kan selvfølgelig ikke være ældre end disse, saa at denne Bog ikke, som Langebek mener, er anlagt i det 12te Aarhundrede, men i første Halvdeel af det 14de. Foruden denne første og ældste Haand findes ved Idus Januarii en ganske forskjellig, — udentvivl den samme, som paa Bogens næstsidste og sidste Blad har afskrevet Decanen Guidos Testament af Aar 1314. Denne Haand forekommer ikke oftere. Endelig har endnu en *tredie* Haand optegnet Kongerne Christoffer den Førstes, Abels og Erik Plov-pennings Död ved III Non. Junii, III Kal. Julii og IV Id.

Augusti, — *maaskee* ogsaa hvad der staaer ved XI Kal. Octobris; dog *kan* denne sidste Optegnelse muligen ogsaa hidrøre fra den første Haand. Flere Hænder findes ikke i Bogen, der altsaa saa godt som heelt er skreven af en og samme Mand. Der synes saaledes ikke at kunne fremgaae Andet af en omhyggelig Undersøgelse af Haandskriftet selv, sammenholdt med de to andre Böger og med Erkebiskoppens Constitution, end at Kapitlet har villet bringe denne til Udførelse ved at lade sine ældre Optegnelser gennemgaae og indføre i en ny Bog, som da skulde fortsættes under den Garanti, Erkebiskoppen havde foreskrevet, men at Hovedarbeideren, den første og saa godt som eneste Skriver, langt fra er bleven færdig med den kritiske Prøvelse af de ældre Dödsfald og Anniversarier, og at Bogen derefter næsten slet ikke er bleven benyttet. Deraf kommer det, at den har saa meget Fælleds med den anden Bog uden dog at kunne kaldes en anden Codex af denne. De tre Böger ere forskjellige Værker, der efter deres hele Indretning og Beskaffenhed vilde rigtigst betegnes som Lunde Domkapitels *Memorialbog*, *Martyrologium* og *Kirkebog*. Meget i denne sidste er kjendeligt nok optaget ud af de to andre Böger, navnlig af Martyrologiet; men en Deel Antegnelser ere ogsaa samlede fra ældre Kilder, uafhængige af alle Bögerne. Vi komme længere hen tilbage til dette Punkt.

6. Kaste vi et Blik paa *Lunde Domkapitel* som dette viser sig i alle tre Böger, men navnlig i den ældste, Memorialbogen, da see vi i St. Laurentius's Kloster en Congregation af *Sækulærkanniker*, et af disse halv munkeagtige Samfund af egentlige Geistlige, der paa Grundlaget af Aachenerconciliets Bestemmelser fra et klosterligt Samliv efterhaanden skrede frem til større og større Frihed. Det kan være et Spørgsmaal, om ikke Congregationen fra først af har havt

en anden Form, — om Klostret, stærkt paavirket af angelsaxiske Missionærer og Biskopper, ikke har været et Hjem for Benedictinermunke, før det blev et Kannikekloster; men der foreligger Intet derom, og vist er det, at allerede den ældste Bog, og endnu tydeligere de yngre, viser Samfundet i St. Laurentius som en Forening af *Geistlige* af de tre ringere blandt de Grader, den romersk-catholske Kirke dengang regnede til ordines majores: Presbytere, Diaconer og Subdiaconer. Samfundets Grundeiendom var dels udskiftet i Præbender, over hvis Udbytte Besidderne havde fri Raadighed, dels bestyredes det som fælleds Mensalgods. Medlemmer af Kapitlet havde desuden privat Eiendom og gave ofte Klækkeligt til Kirken og Samfundet. De vare altsaa *besiddende Kanniker**); men Tilladelsen til at besidde og bruge eget Gods er netop Særkjendet imellem de sækulære Kanniker og de *regulære*, som fra Slutningen af det ellefte Aarhundrede stillede den strenge Frasigelse af alt Eget, og det deraf betingede Liv i sluttede Congregationer af Geistlige, imod Sækulærkannikernes Frihed og imod Opløsningen af Domkapitulareses Samliv. Dersom denne Lunde Domkapitels Charakter af et sækulært Kannikesamfund trængte til at bevises ved Andet, end hvad der fremgaaer af disse tre Bøger om Medlemmernes *Eiendom*, behövede man desuden kun at gennemgaae Memorialbogens 6te Stykke. Havde denne Bog tilhört et Samfund af Regulærkanniker, vilde dette i Midten af det tolvte Aarhundrede neppe have undladt at optage den saakaldte *Augustinske Regel***); men i ethvert Fald

*) Her nogle Beviissteder af Memorialbogen: II Id. Januarii, VIII Kal. Aprilis, IV Id. Maji, II Non. Juni, II Non. Augusti, XIII, XII, VII Kal. Octobris, XVI Kal. Novembris, X Kal. Decbr.

**). *Augustinus* har vel ikke selv forfattet nogen Munke- eller Kannikerregel; men af et af hans Breve, Nr. 211 i Benedictinernes store

havde det ganske vist ikke taalt den *Aachenske Kannikeregel* i sin Optegnelsesbog, fordi denne Regel var de Regulære en Torn i Öiet som den, der blev Udgangspunktet for et Samfundsliv af Geistlige, der ved at indrømme disse Eiendom*) efterhaanden medførte en for Middelalderens Asketer utaaalelig og forargelig Frihed i de Geistliges hele Levemaade.

Men Domkapitlet i Lund viser sig i Memorialbogen endnu ikke saaledes opløst, som det senere blev, og som det allerede kan spores i de to andre Böger. I Memorialbogens Levetid har det ikke uordinerede Medlemmer, og Samlivet ved Domkirken, i St. Laurentius's Kloster, vedvarer endnu. Senere opløser det sig efterhaanden. Kannikerne boe da ikke længer i Klostret, men enten i egne Eiendomsgaarde, eller i Kannikerresidentser, af hvilke i det mindste nogle ere givne Domkapitlet af formuende Medlemmer.***) Og den ved de sækulære Kapitler sædvanlige Frihed til at vælge imellem Op- hold ved Domkirken eller andensteds, Delingen i residentes og non residentes, fandt ogsaa Sted i Lund.***) Længst har sagtens her som andensteds det fælleds Bord holdt sig, først som daglige Fælledsmaaltider, dernæst som festlige Gilder i Klosters Refectorium ved høitidelige Leiligheder; der findes i det mindste Spor af, at Mensalgodset er bestyret som Fæl-

Udgave af hans Værker Tom. II, col. 781, skrevet til de urolige sanctimonialer i hans Söstres Qvindekloster, har man i Middelalderen gjort et Udtog til Brug som Regel for Kanniker. Denne regula ad servos dei, som den kaldes i Benedicterudgaven 1,789, er ogsaa trykt i Luc. Holstenii Codex regularum monasticarum et canonicarum, ed. Marian. Brokie, Augustæ Vindel. 1759, Tom. II, 94, hvorefter Suhm har optaget et meget maadeligt Aftryk i S. Rer. Dan. V, 628.

*) Concil. Aquisgran. cap. 115.

**) Liber Dat. vetust. S. R. Dan. 3,476—77. 481. 482. 510. 561. 574.

***) S. R. D. 3,512. 575; 4,64.

ledsgods; men det kan ogsaa være, at Udbyttet af dette Gods har været fordeelt paa Præbenderne*), saa at endog Fælledsmaaltiderne ere ganske ophørte.

7. Det kan antages, at ved Midten af det 13de Aarhundrede er Samlivet i St. Laurentius's Kloster ophørt; thi saa langt gaae Dödelisterne bag Memorialbogens Kalendarium, der som alt bemærket angive de udaf Klostret afdöde Kanner. Disses Levetid er vel ikke anført i Listerne, saalidt som deres Dödsaar; men Nogles kjender man, eller kan man slutte sig til andenstedsfra. Saaledes lærer Præbendelisten os, at Præsterne Sigvard, Bernhard, Bertold, Eilbodo (Mag. Christianus) og Conrad, der i Presbyterlisten anføres som Nr. 3, 4, 5, 6 og 9, levede ved Aar 1145. Decanen Othmar, Nr. 17 i Presbyterlisten, levede 1173; Decanen Nicolaus, Nr. 25, Aar 1180. Præsten Thord, der i Absalons Testament nævnes som Erkebiskoppens Kapellan, anfører Presbyterlisten under Nr. 36 som död i en Decans Værdighed, hvilken han altsaa har opnaaet i eller efter Aar 1201. Ogsaa Nr. 44 i denne Liste, Præsten Magister Johannes, omtales i Absalons Testament som endnu levende. Diaconlistens Nr. 2, Bero (Björn), er död den 25de October 1124, Nr. 3, Provst Adzer, den 4de Juni 1131, Nr. 6, Petrus, den 20 September 1174. Skoleforstanderen Mag. Hugo, Nr. 13 i denne Liste, var ifölge Absalons Testament endnu ilive 1201; Nr. 17, Erkedegnen Andreas, döde den 1ste September 1219; Nr. 23, 24, 26, 28, Provst Eskild, Mag. Blek, Peder Carlsen og Peder Tukesen, levede endnu Aar 1241. I Subdiaconlisten maa Nr. 2 være den Brant, der fandt Döden i Slaget ved Fodvig den 4de Juni 1134; Nr. 4, Simon, döde den 23de Mai 1166; Nr. 21, den Sidste paa Subdiaconlisten, er formodentlig den

*) S. *Ret. Dan.* 3,546. 575; 4,65.

Saxo, der i Aaret 1241 nævnes som en af de sex i Forhandlingerne om Ballingslevs Grændseskjel deltagende Kanniker. *)

Og at Dödelisterne paa den anden Side ikke overskride Midten af det 13de Aarhundrede, er indlysende deraf, at Ingen af de beviisligt senere afdöde Kanniker ere optagne i disse Lister, ligesaa lidt som de *der*, hvor deres Död anföres i Gavebögerne, siges at være döde udaf St. Laurentius's Kloster, saaledes som dette udtrykkeligt bemærkes i Overskrifterne over Dödelisterne og i de tilsvarende Kalenderantegnelser om de ældre Afdöde. Hverken Subdiaconen Ingemar, död den 8de Juli 1267, eller Præsten Matheus, död den 22de December 1268, eller Subdiaconen Gudmund — ikke at forvexle med *Præsten* af samme Navn, Nr. 41 i Presbyterlisten — der döde den 14de Mai 1269 **), ere optagne i Memorialbogens Dödelister. Heller ikke findes i nogen af disse den Kannik Gamaliel, der i Aaret 1241 var med ved Forliget om Ballungslevs Grændseskjel, — sagtens fordi han har overlevet Dödelisternes Slutning eller ikke er död udaf Laurentiusklostret.

8. Vende vi os fra Spørgsmaalene om *Bögernes Natur og indbyrdes Forhold*, samt om *Dödelisternes Tid*, til det om disses *Beskaffenhed og Paalidelighed*, samt om *Navnenes indbyrdes Orden*, da ligger jo vistnok den Formodning nær for den, der kun benytter de trykte Udgaver, at de Afdödes Navne ere indførte i Memorialbogens og de to Gavebögers Kalenderier samtidigt med Dödsfaldene, og ligeledes samtidigt med disse, og med Kalenderantegnelserne, i Memorialbogens Dödelister. Det er jo ogsaa paa denne Formodning at Velschow stötter sit Beviis for Svend Aagesens og

*) S. Rer. Dan. 3,458. 448. 458. 546. 473. 573. 447. 473.

***) S. Rer. Dan. 3,516, 531, 577; 4,49.

Saxo Grammaticus's Plads i Listerne. Men en nærmere Undersøgelse vil vise, at Forudsætningen dog ikke i Almindelighed er grundet.

Indlysende er det, at der overhovedet slet ikke kan være Tale om en saadan Samtidighed imellem Dödsfaldene, Kalendernotitserne og Dödelisterne ved *de* Dödsfald, som ere indtrufne inden den ældste af Bögerne, Memorialbogen, begyndte at föres; men nu er det ovenfor tilstrækkeligt paaviist, at *Begyndelsen* af alle Dödelisterne er skreven samtidigt med Grundstammen af Memorialbogens Kalendarium. De Navne, der ere optagne i disse Begyndelser, kunne altsaa ikke være skrevne samtidigt med Dödsfaldene. Dette gjælder om de 11 förste Presbyterer, de 3 förste Diaconer, de 5 förste Subdiaconer i Dödelisterne, og ikke mindre om de 7 förste Navne i Biskopslisten*), der omfatte et Tidsrum af over 62 Aar. Endog blot dette Tidsrums Længde og Navnenes Antal viser, at en og samme Skriver — og om hans Identitet tillader Haandskriftet ingen Tvivl — ikke kan have indfört alle Navnene i Listerne, eftersom de indtraf. Det er *Grupper* af Navne, *samlede* fra ældre Kilder dengang, da Bogen anlagdes og först toges i Brug.

Slutningen af Presbyterlisten, Nr. 41—53, fra Gud-

*) Haandskriftet selv viser, at foruden disse med Kalendariets Grundstamme samtidige Begyndelser af Listerne har den samme Skriver formodentlig indfört det ottende Navn i Biskopslisten, Simon Otheniensis, det tolvte og maaskee det trettende, Esbiörn presbyter et decanus og Joarus, i Presbyterlisten, det fjerde, Benedictus, i Diacon- og det 6te, Alardus, i Subdiaconlisten. Haanden er aldeles den samme som i Listernes Begyndelser, men Blækket er forskjelligt, hvad der naturligst forklares deraf, at den, der skrev Kalendariets Grundstamme og Listernes Begyndelser, er i nogle Aar vedbleven at indføre Dödsfaldene efter Leilighed i Listerne.

mundus til Walterus Puki, er ligeledes een sammensanket *Gruppe*, indført paa engang. Dette kan rigtignok heller ikke sees af Udgaverne, men vel af Haandskriftet. Disse 13 Navne staae der ikke som hos Langebek i Række med de foregaaende, men parallelt med disse indknebne med mindre Skrift överst paa Siden, i Randen, skrevne af en og samme Haand. I Diaconlisten ere Nr. 22—30, fra Thomas til Thrugotus, og i Subdiaconlisten Nr. 17—21, Petrus til Saxo Thruutson, uidentvnl ogsaa indførte af en og samme Haand i hver Liste, altsaa sandsynligst sammensankede Grupper af Navne. Men Grupperne maae jo nödvendigviis være skrevne *efter* det yngste Dödsfald i hver Gruppe.

De Dele af Dödelisterne, hvor der altsaa *kunde* være Tale om en med Dödsfaldene samtidig Indförelse, ere i Presbyterlisten Nr. 12, Decanen Esbjörn, til Nr. 40, Sibbo; i Diaconlisten Nr. 4 til 21, fra Benedictus til Bondo; endelig Nr. 6—16 i Subdiaconlisten, fra Alardus til Nicholaus. Men ogsaa i disse Partier viser Haandskriftet hvad trykte Udgaver ikke kunne vise, med mindre de ledsagedes med fuldstændige og aldeles nöiagtige Facsimiler, og hvad Udgiverne ikke have havt Opfordring til at gjöre Læseren opmærksom paa, at her ligeledes ere Grupper af Navne, der ere samlede og skrevne paa engang. Nr. 17—21 (22?) i Presbyterlisten, Othmarus, Aki, Lyuthgerus, Florentius, Martinus og maaskee Absalon, udgjöre uidentvnl en saadan samlet Gruppe. Andre Grupper danne Nr. 30—33, Benedictus-Tolo i samme Liste, Nr. 10—12, Salomon-Jacobus, i Diaconlisten, Nr. 14—16, Paulus-Nicholaus, i Subdiaconlisten. Men især er en Gruppe mærkelig, der gaacr igjennem 4 af Listerne, nemlig Nr. 23—28 i Presbyterlisten, Haquinus-Benedictus, alle skrevne med en og samme Haand, de 4 förste tillige med samme Blæk. Det er den samme Haand og Blæk, aldeles tydeligt adskilt

fra de andre Hænder, der kommer igjen i Diaconlistens Nr. 13—14, Hugo, Magister scholarum, og Sveno, i Subdiaconlistens Nr. 11—13, Ebbo, Saxo acolitus og Nicolaus, og i Erkebiskopslisten i de 3 første Erkebiskoppers Navne. Vel ikke med Blæk og Pen, men dog nogenlunde med Trækene i denne Gruppe kan Læseren ogsaa uden at have Haandskriftet for sig gjøre Bekjendtskab af Facsimilet i Langebeks Udgave.*) Men Navnene i Gruppen kunne ikke være samtidige med Dödsfaldene. Ikke alene ere de 12 af Navnene i denne gennem fire Lister gaaende Gruppe indførte med samme Blæk, man fristes til at sige: med samme Pen, og afgjort af een Mand; men da Erkebiskop Asker døde 1137, Absalon 1201, og Magister Hugo overlevede dennes Testament og Död, maatte en og samme Skriver, om han havde indført alle Navnene efterhaanden som Dödsfaldene indtraf, have ført Listerne mindst i 64 Aar. Selv om det kunde antages, at nogen Kannik har levet saa længe i St. Laurentius's Kloster, maatte der i et saadant Tidsrum være stor Forskjel kjendelig paa hans Skrift; men at dette ikke er Tilfældet, vil Enhver strax indrømme, der har Haandskriftet for Öie; og selv et Blik paa de tre Erkebiskoppers Navne i Facsimilet hos Langebek vil vise det. Alle Navnene i denne Gruppe ere indførte paa en og samme Tid.

En afgjort Samtidighed imellem Memorialbogens Kalenderantegnelser og Dödelisterne viser det Lundske Haandskrift selv kun ved Nr. 17 og 18 i Diaconlisten, Erkedegnen Andreas, der døde den 1ste September 1219, og Thorstan „Tubonis filius“, död den 30te December, uvist i hvilket Aar.

*) S. R. D. 3,466. *Nogenlunde*; thi hverken dette eller de andre Facsimiler af disse 3 Böger ere saa troe og paalidelige *Afbildninger*, som de burde være.

Der kan ikke være Tvivl om, at det jo er den samme Haand, der har skrevet disse Navne i Listen og indført de tilsvarende Antegnelser i Kalendariet. Det ligger da nær nok at formode ogsaa en Samtidighed imellem begge Antegnelser og Dödsfaldene. Det foregaaende Navn i Diaconlisten, Suno, synes ligeledes at være skrevet med den samme Haand, maaskee ogsaa Navnet Regnaldus.

Adskillige af de övrige Navne i disse Dödelister lade sig ogsaa gruppere efter Skriften; men Grupperne blive for smaa til at Skriften kan afgive et Udgangspunkt for en Slutning om Samtidigheden. Thi at et Par Navne i hver Liste ere indførte med samme Haand og Skrift, kun at de ikke ere flere, end at Antallet ligger indenfor en enkelt Skrivers rimelige Leve- og Arbeidstid, kan ligesaavel hidröre fra, at en og samme Kannik har indført dem i Listerne efterhaanden som Dödsfaldene indtraf, hvorved dog maa forudsættes, at Blækket bliver noget forskjelligt, som derfra, at han har samlet og indskrevet flere Dödsfald paa engang. Og omvendt.

9. Ligesaalidt som Forudsætningen om Listernes og Dödsfaldenes *Samtidighed* lader sig opretholde, ligesaalidt tör man gaae ud fra Listernes *Fuldstændighed og Overeensstemmelse med de tre Kapitelsböger*. Selv i Memorialbogens Kalendarium, hvis egentlige Levetid dog kun omfatter nogle faa Aar af den Række, som falder indenfor Dödelisternes Grændser, findes Navne paa afdöde Medlemmer af Domkapitlet, der savnes i Dödelisterne, hvilke altsaa ikke ere fuldstændige. I Kalendariet findes ved 5te Februar en *Walterus sacerdos* som död udaf Laurentiusklostret, altsaa utvivlsomt i den Tid, Presbyterlisten omfatter; men han findes ikke i nogen af Listerne. Thi det er ikke den Walterus Puki, der staaer sidst som Nr. 53 i Presbyterlisten; denne Mand döde nemlig den 13de April, som de to Gaveböger siger os, og han er den

Eneste af Navnet i Dödelisterne. Kalendariet har endvidere ved 17de April en Præst *Ascerus*, *Canonicus* i Lund; heller ikke han er opført i Presbyterlisten; thi den Præst af Navnet, der findes som Nr. 42 i denne Liste, er död som Kapitlets *Decan*, og maa altsaa være den *Decan Ascerus* (*hujus loci decanus*), hvis Död i begge Gavebögerne er henført til den 8de Februar. Denne Mands Navn staaer ogsaa i Listens Slutningsgruppe, der, som viist, er samlet efter Memorialbogens egentlige Levetid. Men nogen anden Præst *Ascerus* findes ikke i Dödelisterne.

Archidiaconen Nicolaus, maaskee den Første af denne Værdighed i Lunde Domkapitel og i ethvert Fald ikke alene samtidig med dens Stifter, Erkebiskop Eskild, men *Archidiacon* til samme Tid som Eskild var Erkebiskop*), er altsaa död engang i den Aarrække, Dödelisterne omfatte; men han findes ikke i *Diaconlisten*, overhovedet ikke i Dödelisterne, men vel i Memorialbogens *Kalendarium* som död i en *Archidiacons* Værdighed og som *Canonicus* i Lund den 2den Marts.***) Denne paafaldende Forbigaaelse, der bliver endnu mere paafaldende derved, at Listerne overhovedet fra de omtr. 110—150 Aar, de omfatte, kun kjender 2 *Archidiaconer*, vilde alene være tilstrækkelig til at svække Troen paa deres Fuldstændighed og Paalidelighed.

10. Kunne Kalendariet og Dödelisterne saaledes ikke være førte samtidigt med Dödsfaldene, eller blot indbyrdes samtidigt, fordi slige Uoverensstemmelser da vilde have været umulige, saa er det ogsaa af andre Omstændigheder kjende-

*) Han medunderskrev som *Archidiacon* Erkeb. Eskilds Bekræftelsesbrev paa dennes Gave til Esrom Kloster; Thorkelin, *Dipl. Arnæ Magn.* 1,34; jfr. *Regestâ Danica* 1, Nr. 271 og de der anførte Steder.

**) S. R. D. 3,439.

ligt, at skjönt Dödelisterne nu udgjöre en Deel af Memorialbogen, staae de dog ikke i en saadan indre Forbindelse med dennes Kalendarium, at dette skulde være Kilden til Listernes Navnefortegnelse. Havde det været Tilfældet, maatte Ordenen i Dödelisterne svare til Navnenes Optagelse i Kalendariet, saa at Dödsfaldene i dette maatte i Listerne staae samlede og foran dem, der indtraf efterat Kalendariets regelmæssige Benyttelse var ophört. Men der er ingen saadan Orden i Listerne. Der findes i disse Endeel Navne, som savnes i Kalendariet, endskjönt de i Listerne ere indförte för Navne, som disse have fælleds med Kalendariet. Saaledes er i Presbyterlisten Nr. 20, Præsten Florentius, det sidste Navn, som med Sikkerhed vides at være fælleds for Listen og Kalendariet*); men i samme Liste staae Decanen Aki, Nr. 18, og Præsten Lyuthgerus, Nr. 19, hvilke Navne ikke findes i Kalendariet, umiddelbart *foran* Florentius. Kalendariet siger os i en rigtignok længe efter dets egentlige Levetid tilföiet Notits, at Provst Eskild döde den 3die October 1241; den samme Mand gjenfinde vi som Nr. 23 i Diaconlisten; men Nr. 10, 11, 12, 13, Salomon, Bero, Jacobus, Hugo, Nr. 15, Reginaldus, Nr. 19, Andreas, 20, 21, 22, Andreas, Bondo, Thomas, der alle staae foran Provst Eskild i Listen, findes slet ikke i Kalendariet. Af de 21 Navne i Subdiaconlisten er Nr. 8, Bero, det sidste, som ogsaa forekommer i Kalendariet ved den 17de October**), maaskee endog skrevet med samme Haand som i Listen; men dennes Nr. 3, Gregorius, findes ikke i Kalendariet.

11. Hertil kommer, at i Listerne findes Navne der for-

*) Han döde 19de September, XIII Kal. Octbr.; S. R. D. 3,458.

**) S. R. Dan. 3,460.

gjæves søges i nogen af de tre Kapitelsböger. Presbyterlistens Nr. 31, Magnus, 32, Johannes, 33, Tolo, 41, Gudmundus, Diaconlistens Nr. 19, 22 og 30, Andreas, Thomas og Thrugotus, kjender hverken Memorialbogen eller nogen af Gavebögerne, ligesaa lidt som Subdiaconlistens Nr. 12, Saxo acolitus, Nr. 14, Paulus, Nr. 17, Petrus, Nr. 19, Thrugotus, Nr. 20, Johannes acolitus. Listerne maae altsaa i det mindste ogsaa have öst af andre Kilder end af de tre Böger, og de maae enten have benyttet andre Kilder, end disse have havt, eller have benyttet de fælleds Kilder anderledes. Og dette bestyrkes paa en mærkelig Maade af det Slægtskab, man sporer imellem Dödelisterne i den ældste Bog, Memorialbogen, og den yngste af de tre Böger, den egentlige Kirkebog eller den yngre Gavebog. Der findes nemlig i denne nogle Kannike-navne, som hverken ere optagne i Memorialbogens Kalendarium eller i den ældre Gavebog, men vel i Dödelisterne bag Memorialbogen; saaledes ved 10de Marts (VI Id. Martias)*) *Martinus* presbyter hujus loci canonicus, der gjenfindes i Presbyterlisten som Nr. 21, men i ingen af de to andre Böger; og Mandens Identitet kan fornuftigviis ikke betvivles, da han er den eneste Præst af Navnet baade i Listen og i Kirkebogen. Det Samme gjælder om Præsten *Haquinus* ved 13de Marts (III Id. Mart.)**) i den yngre Gavebog, Kirkebogen, og Nr. 23 i Presbyterlisten, og om Nr. 19 i denne, *Lyuthgerus*, som ifølge Kirkebogen er död den 17de Marts (XVI Kal. Apr.)***). Formodentlig er ogsaa det Samme Tilfældet med *Thui*, der ifølge Bogen er död den 13de Juli (III Id. Julii)†), og som neppe kan være nogen Anden end

*) S. R. D. 4,33.

**) S. R. D. 4,34.

***) S. R. D. 4,35.

†) S. R. D. 4,50.

Tuuo, Nr. 43 i Presbyterlisten. Da nu Kirkebogen, den yngre Gavebog, ikke kan have vidst disse Mænds *Dödsdage* af Dödelisterne, som hverken angive Dag eller Aar, medens Listerne ikke kunne have taget *Navnene* af Kirkebogen, fordi denne er yngre end de, saa maae Listerne og Bogen have benyttet Kilder, som laae foran dem begge, og som de to andre Böger ikke have kjendt eller benyttet.

Et Par andre besynderlige Uovereensstemmelser bör ikke oversees. Ved 11te August (III Id. Aug.)*) har Memorialbogens Kalendarium kun den eneste Notits: de domo beati Laurentii Esbjörn presbiter et decanus; han forekommer som Nr. 12 i Presbyterlisten under samme Benævnelse. Men baade den ældre og den yngre Gavebog**) har ved den samme Dag ikke nogen Esbjörn, men en Ebbo, presbyter et decanus, og begge tilföie, obiit de domo Sti Laurentii, saa at han maatte være optagen i Presbyterlisten, hvis han var en anden Mand end Esbjörn; men *der* findes kun en Ebbo Scholasticus, ikke decanus, og han döde den 10de November (IV Id. Nov.)***). Dersom dette tyder paa et nærmere Slægtskab imellem Dödelisterne og Memorialbogens Kalendarium, end imellem Listerne og de andre Böger, saa peger et andet Tilfælde den modsatte Vei. Ved den 14de September (XVIII Kal. Octbr.)†) staaer i Kalendariets Haandskrift: obiit Sueno diaconus, af Langebek læst rigtigt som Sven; i begge Gaveböjerne derimod: Obiit Suno diaconus et canonicus Stæ Mariæ et Sti Laurentii, qui dedit fratribus medietatem substantiæ sue tam in terra quam in utensilibus, hvilken Tilsætning viser, at de maae have haft Efterretning om Manden

*) S. R. D. 3,453.

**) S. Rer. D. 3,540 ; 4,52.

***) S. Rer. Dao. 3, 462.

†) S. R. D. 3,457.

fra andre Kilder end Memorialbogen. Men Diaconlisten har som Nr. 16 ligeledes *Suno*, baade i Haandskriftet og i Udgaven; og han maa være den Mand, der døde den 14de September, da hverken Memorialbogen eller Gavebogen have nogen anden Diacon *Suno*.

12. Der er kun een tilstrækkelig Forklaring af alle disse paafaldende Overeensstemmelser og Forskjelligheder, nemlig den allerede antydede, at Dödsfaldene i Almindelighed *ikke* ere samtidigt indførte i Dödelisterne, og at disse i det Hele hverken ere førte efter Memorialbogens Kalendarium eller efter nogen af de andre Böger, men at Begyndelserne, Slutningerne og de allerfleste mellemliggende Navne ere hentede fra andre Optegnelser i Laurentiusklostret, Kannikefortegnelser, Dagböger, löse Blade, der ogsaa ere benyttede i det mindste i Kirkebogen, den yngre Gavebog, og for de ældste Kannikers Vedkommende i alle tre Böger. Om disse ældre Optegnelser Beskaffenhed kunne vi vel intet bestemt vide; men naar man seer, at Bögerne kun undtagelsesviis sætte Dödsaarene til Dödsdagene, og naar man lærer af Memorialbogens Haandskrift, at de meget faa Aarstal ved Dödsfald i dens Kalendarium, der i de trykte Udgaver staae i Flugt med det Övrige, ere i Haandskriftet selv som oftest tilföiede i Randen som en *senere Tilsætning*, da paatrænge sig stærke Tvivl om, at hine ældre Optegnelser overhovedet have angivet Dödsaarene, undtagen maaskee i ganske enkelte Tilfælde. Dödsdagene, hvortil Aarsmesserne knyttedes, maatte jo ogsaa være Kirken langt vigtigere end Dödsaarene, der ingen Betydning havde for Gudstjenesten. Lægges hertil hvad ovenfor er udviklet om Listernes og Bögernes hele Beskaffenhed, vil Enhver indsee, at Navnenes *Orden* i Dödelisterne savner al Sikkerhed, saa at den ikke kan tjene til Udgangspunkt for en nogenlunde paalidelig Slutning om *Dödsfaldenes* indbyrdes

Følgeorden. Vistnok er Listen over *Erkebiskopperne* rigtig, fordi det var umuligt at feile her; og det kan gjerne være, at i de andre Lister staae et Par Navne i det rette Forhold indbyrdes; men ligesaa let kan det ogsaa ikke være: har man ikke andenstedsfra en af Listerne uafhængig Kundskab om Dödsfaldene, giver Listernes hele Beskaffenhed ingen brugbar Formodning om, end sige nogen Vished for, at de paagjældende Navne staae indbyrdes rigtigt i Rækkefølgen.

13. En Tvivl er der, som uvilkaarligt paatrænger sig ved nærmere Betragtning af Dödelisterne, men som jeg ikke seer mig istand til at bringe til Afgjörelse: ere alle Kapitlets Dignitarier, navnlig *Domprovsterne*, optagne i disse Lister? Fra 1145 havde Lunde Domkapitel fire Digniteter: Provstens, Erkedegens, Decanens og Skatmesterens. Men medens der findes 11 Decaner i Listerne, betegnes kun 2 Kanniker som Archidiaconer, 5 som „*præpositi*“, slet Ingen som thesaurarius. Hidrörer dette alene fra Listernes Ufuldstændighed, eller ere i det klosterlige Samlivs Tid virkelig intet af Kapitlets Medlemmer *död* i Klostret som Thesaurarius, og kun saa paafaldende faa i Domprovstens og Archidiaconens Stilling? Hvor ere de Andre blevne af? ere de blevne Decaner og döde som saadanne? men for Domprovsten i det mindste vilde dette have været en Tilbagegang i Værdighed. Eller skjule alle de Manglende sig maaskee i Erkebiskops- og Biskopslisten? med Nogle vide vi at det virkelig er Tilfældet, og om Andre er det ikke usandsynligt. Men naar man dog ikke kan antage, at Domprovster og Erkedegne have haft en paafaldende længere Levetid end Decanerne, saa er denne Forklaring ikke ene tilstrækkelig; sammenlægger man Provster og Erkedegne med *alle* Navnene i Biskopslisten, faaer man kun et Antal af 21; men det kan dog ikke antages, at *alle* de 14 Biskopper i andre Stifter som Biskopslisten om-

fatter, først have været Domprovster eller Erkedegne i Lund. Og hvad er der i alt Fald bleven af Kapitlets Skatmester? I et enkelt Tilfælde kunne vi vel paavise, at en thesaurarius er oprykket til Decan og död i denne Værdighed*); men skulde slet Ingen være död som Kapitlets Thesaurarius? Holde vi os imidlertid alene til *Domprovsterne*, fordi Prf. Velschow tildeels støtter sin Beviisførelse for Svend Aagesens og Saxos Lundske Kanonikater til den Forudsætning, at Nr. 9 i Diaconlisten, *Azerus præpositus diaconus*, er Erkebiskop Eskilds Brodersön Domprovst Asker, saa komme endnu følgende Tvivlsgrunde i Betragtning. Aachenerconciliet er Grundloven for de sækulære Domkapitler. Det kjender kun *een „Prælat“* i Kapitlet, hvorved dengang vistnok i de fleste Tilfælde er meent Biskoppen, naar Talen er om en Congregation ved Stiftskirken; men da Biskopperne fra Slutningen af det 9de Aarhundrede udskiltes fra Kapitlerne og disse mere og mere tilvandt sig en uafhængig Stilling, blev deres egen Provst Prælaten.***) Snart traadte imidlertid ogsaa han i et lösere Forhold til Samfundet, udentvivel fordi han tidligt har faaet særskilt Bolig udenfor Klostret; og det mangler ikke paa Spor af en Stræben i Kapitlerne efter at indskrænke hans Magt over deres indre Anliggender.***)) Derimod kjender Aache-

*) Othmar, der ifølge Præbendelisten var Subdiacon, blev senere thesaurarius (Thorkelin. Dipl. Arna-Magn. 1,35) og døde som Decan.

**) Vigtig er i denne Henseende den tyske Kirkeforsamling i Köln Aar 873, da Erkebiskop Willibert tilstod sit Domkapitel store Rettigheder; Mansi, anf. St. T. XVII, col. 275 ff.

***)) Beviser herpaa findes i nogle af de Kapitelsstatuter, der ere meddelte af A. Mayer i hans *Novus Thesaurus juris ecclesiastici potiss. Germaniæ*, T. I—IV, Ratisbonæ 1791. For Danmarks Vedkommende henvise vi til Niels Stigsens ovenfor (S. 31) anførte Roskildske Haandfæstning af 1225.

nerconciliet ogsaa en anden Provst, som man til Forskjel fra Kirkens Provst kan kalde Klosterprovsten, *præpositus clastro*, — en Bestillingsmand, der havde den indre Bestyrelse i Klostret, under Prælatens Tilsyn*), men hvis Embede selvfølgelig maatte bortfalde, naar Klostret ved Samlivets Ophør stod tomt. Paa Domprovsten, den överste Provst, Prælaten, maa nu vistnok Kirkelovens Bestemmelse, at ingen uden en *Præst* maa være Provst**), finde Anvendelse, hvorimod andre Provster, saasom Klosterprovsten, kunde vælges uden Hensyn til hans Plads i Congregationen, blot efter hans Duelighed.***)

I Overcensstemmelse hermed finde vi i Kong Knud den Helliges Gavebrev til Lunde Domkirke „Provsten og Brödrene“ nævnte; *præpositus* har saaledes ogsaa her været Prælaten; men det maa forudsættes, at i det 12te Aarhundrede tillige har været en eller flere ringere Provster i eller i Forbindelse med Kapitlet, siden Domprovsten kaldes *summus ecclesie Lundensis præpositus*. †) I ethvert Fald har der i Lund sikkert været den samme Forskjel imellem præpositi majores og minores som i Roskilde Domkapitel. Hvad Slags „præpositus“ have nu de 5 i Dödelisterne Nævnte været? de 4 af dem vare *Diaconer*, en geistlig Grad, der hverken i Almindelighed synes at passe med den överste Provstes Stilling, eller særligt at kunne forenes med Forholdene i Lunde

*) Conc. Aquisgran. cap. 139.

**) Nullus in Præpositum, nullus in Archipresbyterum, nullus in Decanum, nisi presbyter; nullus in Archidiaconum, nisi diaconus ordinetur“, Decret. Gratiani 1. dist. 60, cap. 2; jfr. Decretales Gregor. 1—14—1.

***) Jfr palea, tagen af Benediktinerregelen, i Decret. Gratiani 1—61—14.

†) Saaledes kaldte netop Erkeb. Eskilds Brodersön Asker sig, og saaledes betegnedes hans Værdighed af Kapitlet; Thorkelin, Diplom. Arna-Magn. 1, 18. 56.

Domkapitel. Præbendelisten anfører Provstiets Tilliggende, nemlig som beneficium en Jord i Lund, som Præbender først det, der i Midsommersgjældslisten kjendelig betegnes som præbenda *presbyteralis* de Uppacræ, samt det af Kong Erik Eiegod til Domprovstiet henlagte St. Marias Kapel i Lund, der vel er det samme som Midsommersgjældslistens præbenda *presbyteralis* Stæ Mariæ minoris, og der forudsætter, at det var et Sjælesörgerembede. Er dette rigtigt, indsees ikke, at disse Præbender kunde besiddes af Andre end en *presbyter*. Men kun den ene præpositus i Dödelisterne, *Bertoldus*, havde præstelig Ordination*); og netop om ham er det vanskeligt at troe, at *han* har været *Domprovst*; thi i Præbendelisten sættes han ikke ved Præposituret, men ved et andet Præbende, hvad der allerede vilde være paafaldende og bliver det endnu mere derved, at om Bertold dog virkelig som Domprovst var i Besiddelse af Præpositurpræbenderne, saa maa han samtidigt *tillige* have havt et mindre Præbende *i samme* Kapitel, en Cumulation, som ikke alene vilde stride imod Kirkens Lov, og som Pave Innocents den Tredie endnu et halvt Aarhundrede efter Bertolds Tid erklærede for utilstedelig i en anden Kirke**), men som desuden er usandsynlig i en Tid, da endnu Samlivet bevaredes i Lunde Domkapitel.

Man vil vel indvende, at hvorledes ogsaa det paafaldende ringe Antal af Dignitarier i Dödelisterne skal forklares, saa er det dog lidet troeligt, at enten slet ingen af Domprovsterne ere döde i Laurentiusklostret, eller at saa anseelige Prælaters Död ikke skulde være optegnede i Kapitlets Böger. Men det er i sig selv ikke utænkeligt, at Domprovsterne virkelig ikke ere döde i Klosteret, dels fordi nogle af dem ere

*) S. R. D. 3,429. 468.

**) Decretales Gregorii libr. 3, tit. 8 cap. 9.

blevne Biskopper, deels maaskee ogsaa fordi de tidligt ere udflyttede af Klostret og have faaet egen Bolig. Domprovsten havde et eget Beneficium og et eget geistligt Embede i Byen; det kan da tænkes, at han tidligere end Kapitlets andre Medlemmer har frigjort sig fra Klostertvangen.

I alt dette er nu vel ikke et *Beviis* for, at de 5 præpositi i Dödelisterne have været Klosterprovster, Regnskabsprovster, Ruralprovster, ikke Domprovster; men den Omstændighed, at der i sidste Halvdeel af det tolvte Aarhundrede var en Domprovst Asker i Lund, beviser heller ikke, at *Azerus præpositus diaconus* i Dödelisten var *Domprovst*. Navnet afgjør Intet; det var dengang et ganske almindeligt og forekommer oftere baade i Kapitelsbögerne og Dödelisterne. Sagen staaer i Virkeligheden saaledes, at der Intet foreligger om Betydningen af Ordet præpositus ved de 5 Navne i Dödelisterne, at heller ikke andenstedsfra er Noget bekjendt om, at disse Mænd have været Domprovster, at de Fires Diacongrad og den Femtes Præbende gjør det meget tvivlsomt, hvorvidt de kunne have haft denne Værdighed, at Intet hindrer os i at antage dem for mindre Provster, endelig, at Domprovsternes Udeladelse af Listerne nok lader sig forklare, samt at vi overhovedet ikke have Data til at opstille en Liste over Domprovsterne i Lund. Det tör altsaa ikke betragtes som en afgjort Sag, at den Azerus i Diaconlisten, hvis Navn er Hængslet i Velschows Beviisførelse, er Eskilds Brodersön, Svend Aagesens Fætter Domprovst Asker, om hvem vi overalt ikke vide, hvad der blev af ham efter Farbroderens Afgang, eller naar og hvor han döde.

Femte Afdeling.

1. Forholder det sig med de Lundske Kapitelsböger og med Dödelisterne i Memorialbogen saaledes, som vi nu

have paaviist, indseer Enhver, at Grunden svigter under Lagerbrings og Velschows Beviisførelse.

Aflæder man *Lagerbrings* Beviis, seer det saaledes ud: Otto Sperling og Kilian Stobæus have antaget, at Saxo Grammaticus var Medlem af Domkapitlet i Lund; i Subdiacon-Dödelisten findes Acolythen Saxos Navn skrevet med samme Haand som Navnene Asker, Eskild og Absalon i Erkebiskopslisten; den nævnte Saxo maa altsaa have levet samtidigt med disse, saa at det bliver höist sandsynligt, at denne Saxo er Saxo Grammaticus; *altsaa* er her Beviis for, at Sperling og Stobæus have Ret!

Behöver en saadan Beviisførelse at gjendrives? Ikke at tale om, at de to Hovedled i Slutningskjæden kun *formodes* at hænge sammen, beroer Lagerbrings Mening alene paa *Navnet* Saxo og dets Plads i Listen. Men at denne Saxo levede paa samme Tid som de tre Erkebisper er aldeles ikke givet dermed, at disse Navne ere indskrevne i Listerne med en og samme Haand og paa samme Tid; thi efter Dödelisternes Beskaffenhed følger deraf kun, at Skriveren har havt en Deel Navne at indføre paa engang i Listerne, men ingenlunde, at dette er skeet umiddelbart efter det yngste Dödsfald i Gruppen, hvilket man endda ikke kjender, eller at Gruppens Navne staae saaledes i alle fire Lister, som Dödsfaldene indtraf. *Erkebiskoppernes* Död var vistnok altfor bekjendt til, at der kunde feiles i disses indbyrdes Orden; men Intet foreligger om, at Dödsaarene for de andre Mænd i Gruppen vare Skriveren nöiagtigt bekjendte, eller af ham ere benyttede til at stille dem i den rette Rækkefølge, eller at han overhovedet har lagt Vægt paa denne. Og *Navnet* Saxo siger i de Lundske Domkapitularers Række ligesaa lidt som i de Roskildske Provsters; det var jo i Valdemarernes Tid et ganske almindeligt, der navnlig forekommer hyppigt

i de Lundske Kapitelsböger. Der vides aldeles Intet om Subdiaconlistens Acolyth Saxo, saa at Lagerbrings Slutning ikke fører Sagen et Skridt videre, end Sperlings løst henstillede Formodning. Imod Lagerbring behöover man ikke engang at fremhæve det Paafaldende i Absalons og Andreas Sunesöns Uskjönsomhed, hvis de, der dog Begge kjendte og kunde vurdere Mandens Fortjenester, havde ladet Saxo döe paa en saa underordnet Plads, at Lagerbring deri seer en Forklaring af Historieskriverens beskedne Udtryk om sin Stilling til Erkebiskop Absalon; eller over at Domkapitlet ikke engang har anseet det Umagen værd at antegne sit berömteste Medlems Navn og Dödsdag i nogen af sine Böger, hvor saa mange aldeles obscure Kannikenavne ere indførte selv uden at der kunde tilföies Noget om deres Gaver til Kirken og Kapitlet. En simpel Afviisning af Lagerbrings Gjetning er fuldkommen tilstrækkelig, indtil alle Usandsynligheder fjernes og et nogenlunde holdbart Beviis for Gjetningens Rimelighed föres.

2. Har Lagerbring saaledes ikke engang bragt det til Sandsynlighed, at Saxo Grammaticus var Kannik i Lund, falder naturligviis af sig selv hans Slutning: altsaa var ogsaa Svend Aagesen Medlem af Lunde Domkapitel, og da formodentlig enten Diaconen eller Archidiaconen Svend i Dödelisterne. Og havde han end beviist, at Saxo var Medlem af dette Kapitel, beroer Slutningen om Svend Aagesen *alene* paa Lagerbrings Fortolkning af Ordet „*contubernalis*“ i Svend Aagesens ovenfor anförte Ord *), hvilket Udtryk han forstaaer om *en Medbroder i Kapitlet*. Men denne Fortolkning af Ordet *contubernalis*, der staaer uden al Stötte baade i det citerede Sted og i Svend Aagesens övrige Skrift, ligesom der heller ikke er anført noget Sted af andre Forfattere til dens

*) Ovenfor S. 43.

Bestyrkelse, er aldeles vilkaarlig og strider desuden ligefrem imod den i Kapitlerne almindelige Talebrug. Medlemmerne kaldte sig indbyrdes *fratres*, en Benævnelse, der ikke alene naturligen frembød sig for dem, der levede et saadant Samliv som Kannikerne i deres Kloster, men som desuden maa tillægges en statutmæssig Charakter som den eneste og stadig benyttede i disse Stiftelsers Grundlov, Achenerconciliets Bestemmelser, der heri stemme overeens med Biskop Chrodegangs et halvt Aarhundrede ældre Kannikeregul. Her kaldes Kannikesamfundets Medlemmer altid *fratres*, aldrig *contubernales*. Den samme Talebrug, der saavidt vides var den ene gjældende i den latinske Kirkes Domkapitler*), har selvfølgelig ogsaa gjældt i Lund, hvad til Overflod de tre Böger vise paa hundrede Steder; og Benævnelsens statut- eller embedsmæssige Præg kan her saa meget bestemtere paavises, som den netop betegner *Kannikerne*, de egentlige Domkapitulærer, i Modsætning til andre Betjente ved Domkirken, saasom Sangere.***) Naar dertil kommer, at i Middelalderens Latin overhovedet***), og navnlig i Aachenerregelen, ogsaa som den er indført i den Lundske Memorialbog, har „*contubernium*“ tillige en nedsættende Betydning, om et ulovligt eller dadelværdigt Samliv, saasom i en Bande, et Concubinat, saa tör det ikke som af Lagerbring uden alt Beviis forudsættes, at Svend Aagesen her skulde have brugt Ordet *contubernalis* i en ganske usædvanlig Betydning. Indtil en saadan Brug af Ordet godtgjøres for andre Domkapitler, bör den i nærværende Tilfælde afvises som uhjemlet; og tillige som ufornöden, da der over-

*) I Statutterne i Mayers Thesaurus forekommer ingen anden Benævnelse, end *fratres* eller *confratres*.

**) Dipl. Svecan. 1,57.

***) See Du Cange. h, v.

hovedet ikke er nogen Grund til at antage, at Svend Aagesen har dermed villet betegne et varigt Samliv, ikke en kortvarig Samleven med Saxo. Det Første og Naturlige i al Ordfortolkning er jo at gaae ud fra Ordenes almindelige Betydning, som ikke maa opgives uden tilstrækkelig Grund; men i dette Tilfælde foreligger aldeles ingen Grund til at afvige fra Ordets Betydning af en *Teltkammerat*. Thi det er meget muligt, at Svend Aagesen kunde betegne Saxo Grammaticus som saadan. Var Svend Aagesen en geistlig Mand, saa har han dog været med paa Krigstog, ligesaavel som Erkebiskopper og Biskopper i hans Tid. Han fortæller os selv, at han med egne Öine har seet, hvorledes Erkebiskop Absalon lod Hynnisborgs Mure i Venden jævne med Jorden; og han var tilstede paa den danske Flaade, da Hertug Bugislav hyldede Kong Knud den Sjette som sin Lehnsherre.*) Men Enhver, der læser de tre sidste Böger af Saxos Værk, vil vanskelig kunne afvise det Indtryk, at Historieskriveren paa mere end eet Sted beretter om Krigsbegivenhederne som Öienvidne, hvad der da ogsaa bliver i sig selv sandsynligt nok ved hans Stilling til Absalons Person. Det er *muligt*, at Svend Aagesen og Saxo paa et saadant Tog have været Telt- eller Skibskammerater; det er endvidere muligt, at Ordet *contubernalis* skal betegne et kortere eller længere Samliv i Erkebiskoppens Huus, — for ikke at tale om andre Muligheder; men det er aldeles uoverensstemmende med Middelalderens almindelige og med Lunde Domkapitels særlige Talebrug, at Svend Aagesen dermed skal have villet betegne Saxo som sin Broder-Kannik i St. Laurentius's Kloster. Dette maa have Formodningen imod sig, indtil et antageligt Beviis föres derfor. Ja, *vidste* man, at Svend Aagesen og Saxo Gramma-

*) S. R. D. 1,51. 64.

ticus virkelig have været Medlemmer af Domkapitlet i Lund, kunde man vel formode, at dette *contubernalis* her dog maa-
skee er brugt for at betegne deres Stilling som Brødre i et
og samme Kloster, endskjönt det altid blev et enestaaende
og paafaldende Udtryk. Men Lagerbring *veed* jo slet Intet
om denne Sag; han gaaer ud fra en Forudsætning, og i Iveren
efter at naae det forud afstukne Maal overseer han, at hans
Slutning ligesaa meget mangler logisk Berettigelse som et fast
Udgangspunkt. Thi ret beseet er Tankegangen i denne Slut-
ning om Svend Aagesens og Saxos Samliv i Laurentiusklo-
stret ingen anden end denne: det *formodes*, at Svend og
Saxo vare Medlemmer af Lunde Domkapitel; deraf sluttes,
at det er af *den* Grund, den Ene kalder den Anden sin Con-
tubernal; men saa vender man om, og slutter tilbage fra
denne antagne Betydning af Ordet, at naar Saxo var Kannik
i Lund, maa Svend Aagesen have levet sammen med ham
i St. Laurentius's Kloster, uagtet Ingen *veed*, om Nogen af
dem virkelig tilhører dette Kloster.

3. Hvor fuldstændigt *Lagerbrings* Beviisførelse mang-
ler ethvert fast Udgangspunkt, fremgaaer allerbedst deraf, at
Velschow vel er enig med ham i at henvise baade Svend
Aagesen og Saxo Grammaticus til Lunde Domkapitel og be-
nytter netop de samme Beviismidler som sin Forgænger, men
dog kun kan vinde det selv samme Resultat ved at stille
Lagerbrings Slutningsrække paa Hovedet. Som vi have seet
begynder *Velschow* sit Beviis med Svend Aagesen og slut-
ter fra dennes antagne Plads i Laurentiusklostret til Saxos.
Hovedpunkterne i Beviisførelsen ere ogsaa her Svend Aage-
sens „*contubernalis*“, dernæst at Svend Aagesen maa anta-
ges at have været Kannik i Lund, og navnlig at han er
Sveno archidiaconus, Nr. 8 i Diaconlisten; endelig Saxo aco-
litus i Subdiaconlisten. Til disse 3 Hovedpunkter knyttes

saa flere sindrige Combinationer, der unegtelig vidne om den övede og lærde Kritikers Skarpsindighed; men da de alle hente deres hele Betydning fra hine 3 Punkter, vil man, efter hvad ovenfor er anført imod Lagerbring, vistnok ikke kunne ansee den danske Lærdes Beviisførelse i dette Tilfælde for bedre lykket end hans svenske Forgængers.

4. Alt hvad vi have paaviist imod Lagerbring om Ordet *contubernalis* gjælder selvfølgelig ogsaa imod Velschow, der forklarer og benytter dette Ord ganske paa samme Maade. Ligesaa lidt som det giver Lagerbring Adkomst til at erobre Svend Aagesen for Lunde Domkapitel igjennem Saxo, ligesaa liden Ret giver det Velschow til at lade Saxo følge Svend sammestedshen, selv om det stod fast, at Svend Aagesen tilhørte Lund. Men dette staaer ikke engang fast, og det er ikke gjort saa sandsynligt, at det kan benyttes som en sikker Grundvold for videre Slutninger. Der foreligger ingen Efterretning hos nogen enten gammel eller ny Forfatter om at Svend Aagesen hørte til Lund; og at det heller ikke ligefrem kan udledes af det Lidet, man veed om denne Historie-skriver, vil Læseren allerbedst skjønne af de Slutninger, gjennem hvilke Velschow möisommeligt maa bane sig Veien til dette Resultat. Men den hele Slutningsrække mangler den første og nödvendigste Betingelse for en virkelig Beviisførelse: et fast Udgangspunkt. Den hænger alene i den *Formodning*, at da Erkebiskop Eskild forskaffede sin ene Brodersön Domprovstiet i Lund, har han vel ogsaa hjulpet den anden Broders Sön til et Canonicat i Lund, og da formodentlig til det af ham selv stiftede Archidiaconat: Erkebiskop Eskild *kan* have gjort det, — lader det sig da tænke, at han ikke har gjort det? Og om Eskild dog havde forsömt at anbringe Svend Aagesen i denne Plads, af hvilken Grund skulde saa Absalon have forsömt det?

Men denne Formodning har jo selv slet ingen Borgen for sin Rigtighed, og den Slutningsrække, hvormed den søges støttet, frembyder altfor mange svage Punkter. Vi vide ikke engang, hvorledes Asker kom til Domprovstiet; det er vel efter Forholdene rimeligt nok, men heller ikke mere, at Eskild har været virksom for at forskaffe Brodersönnen dette Prælatur. Det er atter her kun Formodning, der skal give Ret til at formode videre om et andet Tilfælde. Og om Asker *veed* man i det mindste, at han havde en Plads i Domkapitlet i Lund; men om Fætteren veed man jo ikke engang dette, saa at al Tale om, at Farbroderen maa have sørget ligesaa vel for den ene som for den anden Brodersön, ikkun er en Gjetning, der ikke engang vinder Sandsynlighed ved at henvise til de bekjendte Familieforhold. Thi om man end gaaer ud fra, at Svend Aagesen maa antages at have været en geistlig Mand, og at hans fornemme Herkomst gjør det sandsynligt, at han ikke har havt en ganske underordnet Stilling i Kirken; — antages endvidere, at enten Eskild eller Absalon har havt ligesaavel Leilighed som Villie til at forskaffe ham et Prælatur i Lunde Domkapitel: saa gjælder Velschows Slutning endda kun under den nye Forudsætning, at Svend Aagesen ikke har havt eller kunnet finde en værdig Plads andensteds end i Lund. Men hverken middelbart eller umiddelbart foreligger Noget, der berettiger os til at gaae ud fra denne Forudsætning. En anden dansk Forfatter*) gjetter, at Svend Aagesen var Prælat i Roskilde. Det Ene er ligesaa muligt som det Andet; og begge Formodninger kunne være lige grundlöse, uden at vi behöve at bestride den förste Formodning, hvorpaa de andre ere opstillede, at Svend Aagesen beklædte en anseelig geistlig Stilling: han

*) Pontoppidan, Annales 1,257.

kan jo have været Prælat eller Domherre andensteds end enten i Roskilde eller i Lund.

5. Vor lærde Landsmand forsøger at styrke og støtte sin Formodning ved at henvise til Archidiaconen Svends Plads i Diacon-Dödelisten, og til dette Navns Forbindelse med Provst Azers, der indtager den næste Plads i Listen. Ja, men atter her er det kun en Formodning, der skal støtte en Slutningsrække, hvis første og bærende Led selv ikke er Andet end Formodning; thi at Diaconlistens *Azerus præpositus*, hvis Död saavel Memorialbogens Kalendarium som begge Gavebögerne antegne ved den 25de Marts*), betegner Erkebiskop Eskilds Brodersön Domprovst Asker, er ikke *givet* og kan ikke med nogen antagelig Grad af Sikkerhed *forudsættes*, naar man betænker hvad ovenfor er udviklet om Memorialbogens og Dödelisternes Beskaffenhed, navnlig da, hvor megen Tvivl det er underkastet, om Lunde Domprovster overhovedet forekomme i disse Lister. Det maatte andenstedsfra godtgjøres, at Domprovsten, *summus ecclesie Lundensis præpositus*, kunde være en *Diacon*, at Domprovst Asker virkelig var Diacon, og at han er död som Domprovst i Lund, förend man benyttede dette *Azerus præpositus diaconus* som Hængsel for en Slutning. Og naar man har opfyldt denne Fordring, saa er det endda meget muligt, at Formanden i Listen, Sveno archidiaconus, hverken betegner en Slægting af Domprovst Asker, eller, hvad Velschow anseer for sikkert, at han er död för denne; thi paa Navnenes Orden i Dödelisterne kan ikke bygges.

Jeg beder Læseren vel at mærke, at her ikke föres en Kamp imod de nævnte Mænds Identitet med Domprovst Asker og Historieskriveren Svend Aagesen. Derved vilde jeg

*) S. R. D. 3,441. 499; 4,36. Jfr. 4,470.

være falden i den kritiske Feil, at kæmpe for *Ja* eller *Nei*, hvor Alt kun berettiger til et *Maaskee*. Det kan være en simpel Tilfældighed, at hine Navne staae saaledes i Listerne, det kan være, at de slet ikke betegne de to Mænd, man ønsker at faae frem her, — det kan ligesaa rimeligt være dette som det Modsatte. Men hvad nytter den tomme Mulighed os, naar vi intet Middel besidde til at hæve den til en Erkjendelse? Det maa være indlysende for Alle, at en saadan Mulighed ikke kan tjene til Støtte for en Formodningskjæde, der selv ikke hænger i noget Fast.

6. Efterat Prf. Velschow har givet Svend Aagesen en Plads blandt Domkapitularerne i Lund og ladet ham med det vilkaarligt fortolkede *contubernalis* drage Saxo Grammaticus efter sig, støtter han atter hele Slutningsrækken til den *Acolyth Saxo*, der findes som Nr. 12 i Dödelisten over Subdiaconer. Men ogsaa herimod maa Kritiken gjøre Indsigelse, — først en gjentagen imod at slutte fra Navnets Plads i Listen til Mandens Levetid, saasom det staaer i en Gruppe af Navne, der i denne og tre andre Lister er indført paa engang af samme Skriver uden nogensomhelst Sikkerhed for Rigtigheden af Navnenes Orden i Rækken. Dernæst kan man ikke tiltræde Velschows Slutninger om *Betydningen* af dette „*acolutus*“. Han vil, at den her omtalte Saxo var i Virkeligheden en Subdiacon, ikke en Acolyth i den almindelige kirkelige Betydning, men at han blot kaldtes saaledes i Henhold til den egentlige Betydning af det græske Ord *ἀκόλουθος*, hvoraf Kirken har dannet det græsk-latinske *Acolythus* eller *Acoluthus* som Benævnelse paa en af sine ringere Betjente; og at denne Subdiacon Saxo er kaldt Acolyth, fordi han har været udvalgt af Erkebiskop Absalon til at være en af hans Ledsagere i Forening med Kaniker af de andre Grader. Saxo Grammaticus har altsaa

efter Velschows Mening vel nok havt en i flere Henseender udmærket Stilling hos Erkebiskop Absalon, men dog en meget beskeden i Kapitlet og i det kirkelige Hierarchi; paa denne Maade forklares det, at han i Fortalen til sit Værk kunde kalde sig den ringeste af Erkebiskoppens Ledsagere.

Men alt dette er jo atter kun Formodning, der ikke engang giver en naturlig Forklaring af dette acolitus. Lade vi os ikke imponere af Lagerbrings Skarpsyn, der bag dette fattige Ord først skimtede den store Historieskriver, saa maae vi jo vedgaae vort fuldkomne Ubekjendtskab med Manden i Subdiaconlisten. End ikke hans Dödsdag have hans Medbrödre anseet det værd at antegne. Navnet er ikke kommet ind i Dödelisten fra Memorialbogen eller Gavebögerne, men fra andre, nu ubekjendte Kilder; men naar vi aldeles Intet kjende til disse, er det umuligt at bygge saa store Slutninger paa dette Acolitus. En simpel Feiltagelse kan have fundet Sted, en Optegnelse om en Acolyth Saxo kan have forvildet sig ind iblandt Optegnelser om Kanniker og af en uagtsom eller ukritisk Skriver være indført i Dödelisten, som vel ikke har havt anden Betydning for Kapitlet end at tilfredsstille Medlemmernes naturlige Önske om at kjende deres afdöde Forgængeres Navne. Eller — dog det vilde være Tidsspilde at gaae paa Jagt efter Muligheder, især da Paastanden om, at denne Saxo ikke kan have været en virkelig Acolyth, fordi han staaer i Dödelisten over Subdiaconer, ikke udholder en Prövelse. Havde denne Saxo været en Subdiacon, hvorfor er da Ordet subdiaconus ikke sat til hans Navn som til de Andres? Og var han Subdiacon i Kapitlet og Erkebiskoppens Acolyth, hvorfor er han da ikke betegnet med begge Benævnelser, saaledes som i Presbyter- og Diaconlisten mange Navne ved Siden af den geistlige Grad have det særegne munus, eller den Værdighed, Manden beklædte?

Desuden, hvis denne Saxo var Subdiacon, endskjönt han alene kaldes Acolyth, saa maa det Samme antages om Nr. 20 i Listen, den aldeles paa samme Maade betegnede Johannes acolitus: hos hvilken Erkebiskop var han da Acolyth? To Acolyther i Listen ere enten for mange eller for faa, hvis Velschows Forklaring skal gjælde; thi havde det virkelig været Skik, at Erkebiskopperne udvalgte Subdiaconer i Kapitlet til saadanne Acolyther, ved Siden af at de toge sig Kapellaner blandt dets Præster, Erkebiskops-Diaconer blandt dets Diaconer, saa maatte jo ikke Absalon alene, men ogsaa de andre Erkebiskopper have haft Subdiacon-Acolyther. Men saadanne omtales ingensteds; og havde de dog været til, maatte man vente at finde flere saaledes betegnede Subdiaconer i Dödelisten. Har man af en eller anden ubekjendt Grund undladt at betegne de andre formodede Erkebiskops-Acolyther som saadanne, hvorfor har man da gjort det med Subdiaconerne Saxo og Johannes? Skulde det være et Slags Opmærksomhed imod den beröimte Historieskriver, saa stod den i en sær Modsigelse med, at Kapitlet lod ham til hans Död nöies med den ringeste Plads og i intet af sine Obituarier har antegnet hans Dödsdag; og af hvilken Grund har man da ladet den eneste *Johannes* nyde samme store Ære at ophöies til en Klokkers, var det end til en Erkebiskop-Klokkers Værdighed?

Der er endnu en Omstændighed, som vel ikke *beviser*, at Acolythen Saxo i Lunde Domkapitel ikke har staaet i en saadan nærmere Forbindelse med Erkebiskop Absalon, men som dog begrunder en stærk Tvivl imod Velschow. Den lærde Kritiker seer Historieskrivøren Saxo i den Mand, der med Absalon har underskrevet dennes Gavebrev til St. Marias Præmonstratenserkloster i Væ som *Saxo Lundensis*

ecclesiae canonicus *); altsaa maa han ansee denne Mand for den Samme som *Saxo acolytus*. Men den Saxo, der underskrev Gavebrevet, kan ikke antages at have staaet i et saadant personligt Forhold til Erkebiskoppen, da han ikke har betegnet dette i sin Underskrift, medens et af de andre Vidner, Magnus, udtrykkelig kalder sig *diaconus Absalonis Lundensis archiepiscopi*, hvilket er den i Diplomer fra Datiden sædvanlige Betegnelsesmaade for Mænd i lignende Stilling. Og vilde man forklare dette deraf, at denne Saxo kan være bleven Erkebiskopsacolyth senere, end dette Gavebrev af ubekjendt Datum er udstedt, saa bliver det altid en paafaldende Omstændighed, at denne Saxo, som paa Brevets Tid allerede havde i det mindste et Subdiaconpræbende, fordi dette var det ringeste, han som Medlem af Kapitlet kunde have, endnu ved sin Död ikke var stegen til nogen höiere og bedre Stilling, dersom nemlig han og Acolythen Saxo ere en og samme Person, og den Samme som Historieskriveren. Et bedre Præbende end i Lund kan det ikke antages han tillige har havt i noget andet Domkapitel, da han döde i Laurentiusklostret, hvor han da rimeligviis har havt sit rette Hjem. Men sært var det dog, om Absalon eller Domkapitlet ikke havde ladet Saxo Grammaticus stige til en höiere og mere indbringende Grad, saaledes som beviislige flere af Kapitlets Medlemmer ere forfremmede, og endnu særere, om det Samme kunde siges om Andreas Sunesen, der havde seet vor Saxos store Værk fuldendt og havde modtaget det som dets og Forfatterens Patron. En saadan Stillestand vilde have været en paafaldende og krænkende Tilsidesættelse; men man

*) Thorkelin, Diplom. Arna-Magnæanum 1,258. Jfr. Regesta Danica 1, Nr. 338 og de der anførte Steder. Velschow i Prolegomena p. XXVII.

skal i Alt hvad Saxo Grammaticus har sagt om og til Absalon og hans Eftermand ikke finde mindste Spor af nogen krænkethed; tværtimod er Alt Beundring og Hengivenhed. Det er overalt vilkaarligt, at sætte Kanniken Saxo i Gavebrevet i Forbindelse med Acolythen Saxo i Dödelisten; thi at der ingen anden Saxo findes i disse Lister, der kan forudsættes at være identisk med hiin, beviser ikke deres Identitet. Saxo i Brevet kan jo være död i en anden Stilling end som Kannik i Lund, han kan være död saaledes, at han ikke kunde siges död udaf Laurentiusklostret; hans Navn kan ligefrem være oversprunget i Listen som andre Domkapitularers.

Endelig vil vel neppe Nogen for Alvor paastaae, at Lunde Domkapitel i det 13de Aarhundrede var saa betagen af Lærdom i Græsk, at det kunde falde paa at vrage det langt nærmere liggende *comes*, eller det kirkeligt bekjendte *commensalis*, for med en ilde anbragt Lærdom at betegne en Erkebiskoppens Ledsager med et latiniseret græsk Ord, som i den Form, hvori det her forekommer, dengang maatte af Alle opfattes som Betegnelse paa en almindelig bekjendt Kirkebetjent, — som om Kapitlet forsættelig havde lagt an paa at vildlede dem, der hörte eller læste *dette* Acolyth uden nærmere Forklaring knyttet til en Domherres Navn. Ja ret som om det virkelig havde været Domkapitlets bevidste Forsæt at lege Blindebuk med os Sildigfödde, havde det, om Velschows Forudsætning var rigtig, undladt at tilföie det nærmere Forhold imellem Erkebiskoppen og de andre Kanniker i Lund, som i Egenskab af Kapellaner, Diaconer, Notarer vare knyttede til hans Person, for at fastholde dette Forhold *alene* ved Saxos Navn med *Forbigaaelse* af hans kirkelige Stilling, medens det lod de andre optage i Listerne alene

med Betegnelse af deres geistlige Grad og deres Værdighed i Kapitlet.

Læser man Dödelisten ganske ligefrem, uhildet af en forudfattet Mening, vil man ikke let misforstaae dette *acolytus*. Det siger jo ikke andet, end at to Medlemmer af Domkapitlet, der hed Saxo og Johannes, have ikke havt nogen höiere kirkelig gradus, end Acolythens, men dog opnaaet Subdiaconpræbender. Der staaer Intet om, at de have udfört en underordnet Kirkebetjents Gjerning, hvad vel dengang Ingen lettelig kunde falde paa at troe om Kapitularer i Lund. Vil man fremhæve det Paafaldende i, at Mænd, der endnu ikke havde modtaget Ordination til en af de fire höiere Grader, her skulde være anførte som Medlemmer af Kapitlet, saa kan man jo gjette paa, at de have faaet deres Plads og deres Præbender med Forpligtelse til at modtage den höiere Ordination, saaledes som det i Hundreder af Tilfælde er skeet i Domkapitlerne, men at enten Döden er kommen imellem, eller at nogen anden nu ubekjendt Grund har forhindret dem i at efterkomme Forpligtelsen. Eller man kan henvise til det meget Sandsynlige, at vi her have for os Spor af den Tilsidesættelse af Domkapitlernes gamle Statuter, der i Tidens Löb förte til langt mere paafaldende Ting, saasom til Samlivets Opløsning, til Disciplinens Afskaffelse, til Sammendingen af Beneficier og Præbender, eller til at disse gaves endog Uordinerede.

Det er saaledes ufornödent at underlægge dette *Acolyth* nogen anden Betydning end den sædvanlige og almindelig bekjendte; og tillige er det uantageligt, at denne Saxo, om han er Historieskriveren og hedder Acolyth, fordi han var en af Erkebiskop Absalons Ledsagere, kunde af *den Grund* opføres under denne Betegnelse i *Dödelisten*. Historieskriveren overlevede Absalon i nogle Aar, det personlige Forhold til

denne ophørte altsaa en god Stund för hans egen Död. Den der altsaa seer ham i Subdiaconlistens *Saxo acolitus*, maa först *forudsætte*, at Erkebiskopperne toge sig saadanne Led-sagere blandt Kapitlets Subdiaconer, at disse kaldtes Acolyther i en ganske anden Forstand, end den hvori Ordet hver Dag brugtes, at *Saxo Grammaticus* har været i en saadan Stilling, — Altsammen Forudsætninger uden faste Holdepunkter. Og dernæst maa han forklare paa en nogenlunde antagelig Maade, hvorfor dette sære Acolythnavn blev saa fast indbrændt paa *Saxo Grammaticus*, at han ikke mere kunde slippe det, men kom i sin Grav med Navnet „*Ledsageren*“ (underforstaa: Erkebiskoppens), endskjönt Patronens Död for længe siden havde opløst det Baand, hvoraf Navnet betingedes. Eller vil man maaskee möde Opfordringen med den nye Gjetning, at *Saxo* kan være gaaet i Arv til Absalons Eftermand som *dennes* Acolyth, og at det er som saadan han er opført i Listen? Enhver vil föle, at den hele Bygnings Grund er altfor lös og svag til at man saaledes tör stable Gjetning paa Gjetning.

7. Man vil sagtens indvende imod hele denne Modkritik, at mine Fordringer til Kritikernes Combinationer gaae for vidt, — at hvor Efterretninger mangle, maa man nödvendigt tye til Formodninger og Slutningsrækker, og at det övede Blik ofte seer det Rette, uden at det er muligt at före et strengt Beviis for dets Rigtighed. Ja vel, jeg indrömmer dette; den der selv har forsögt kritisk Arbeide, vil ikke bestride det Retmæssige i en saadan Fremgangsmaade indenfor visse Betingelser. Men videnskabelige *Orakelsvar* skulle bære Genialitetens Præg, saa at Samtykket umiddelbart og uimodstaaeligt fravristede den tænkende Betragtning; og *Formodninger* maae være nödvendige til Oplösning af virkelige Gaader, de maae paavise den eneste Udvei af Labyrinthen. Men

hverken foreligger i dette Spørgsmaal om Saxos Stilling og Grav nogensomhelst Nødvendighed til at afvige fra det gamle Sagn, eller ere de Gjetninger, hvormed man har troet at kunne henvise ham til Domkapitlet i Lund, saadanne som vise den eneste Vei til Sandheden. Alt hvad der er anført for Paastanden lader sig lettere og naturligere forklare paa anden Maade; og Læseren maa selv afgjøre, om han virkelig føler sine Tvivl saaledes overvældede af *deres* Udsagn, der kæmpe for Lund imod Roskilde, at han her maa anerkjende Geniets Blik, der træffer Sandheden i en Afstand, det almindelige Syn ikke kan gennemtrænge. Men fremfor Alt beder jeg ham besvare sig det Spørgsmaal, der er afgjørende for Dommen over den moderne historiske Kritik: kunne sindrige Combinationer bære sig selv uden at tage deres Udgang fra et fast og sikkert Punkt, og uden at hefte Led til Led i Slutningskjæden saa fast sammen, at Tvivlen ingen Spring og Aabninger finder eller ikke kan paavise nogen anden lige-saa naturlig Forbindelsesmaade?

Er det nu, som jeg mener at have viist, hidtil ikke lykket Modstanderne at henstille *saadanne* Combinationer, da staae vi atter ved Udgangspunktet: det i sig selv sandsynlige Sagn, der har Alder nok til at kunne fordre Tiltro, indtil det modbevises. Jeg har ikke paataget mig ligefrem at bevise dets Rigtighed; jeg har kun forsøgt at gjendrive det Modbeviis imod denne, som Andre heller ikke have mere end forsøgt paa at opstille. Men jeg vil dog ikke slutte disse Bemærkninger uden at henvise til to Omstændigheder, der uafhængigt af den unge Kritiks Tvivl og Indvendinger meget stærkt tale for det gamle Sagns Rigtighed.

8. At Saxo Grammaticus ikke var en Skaaning af Fødsel og Sind, men en *Sjællænder*, har altid været erkjendt. Jeg anseer det for overflødigt her at gaae nærmere ind paa

en Beviisførelse, baade fordi jeg kan glæde mig ved at have den nyeste Udgiver af hans Værk paa min Side, og fordi denne Lærde har sagt hvad der er at sige om denne Sag.*) Hovedbeviserne ere Traditionen og Saxos eget Værk, der paa mere end eet Sted ikke lader Læseren i Tvivl om, at hans Hjerte jo er hos Sjællænderne, ikke hos Skaaningerne.**)

Men med samme Ret, som man benytter Værket til at bevise Forfatterens *sjællandske Herkomst*, med samme Ret kan man der hente Vink, som aabenbart tale *imod* Lund, men meget tydeligt *for* hans nære Forbindelse med *Roskilde Domkirke*. Saxo kjender meget nøie Sagn, der knytte sig til denne, Gjenstande der pryde den, Omstændigheder ved dens Bygning, og han er sikker i de Roskildske Biskoppers Rækkefølge. Derimod er han meget sparsom med Efterretninger om Lunde Domkirke; og i dens Historie gjør han sig skyldig i Feil, der vilde være ubegribelige, om han havde været knyttet til denne. Ingen kan miskjende, at medens en fylldig Kundskab om Roskildske Ting staaer levende for hans Bevidsthed, ere hans Tanker ikke mere beskjæftigede med Lunde Kirke end med hans Fædrelands Historie og Indretninger overhovedet. Saxo beskriver blandt Andet den Messehagel***), Svend Estridsens forstødte Dronning Gyda skænkede Roskilde Domkirke, saaledes at han maa have seet den; han veed, hvor Biskop *Vilhelms* Grav nu er i denne Kirke, efterat Biskop *Svend* havde ladet Formandens Levninger flytte fra deres første Hvilested; han kjender nøie og omstændeligt de skjønne Sagn om Vilhelms Hengivenhed for Kong Svend Estridsen, og om hans Död, ligesom han med

*) Velschow i Prolegomena p. III ff.

***) See de af Velschow citerede Steder, samt Saxo 11te Bog, S. 553—54.

****) Chlamys sacerdotalis.

en Nærstaaendes Sikkerhed fortæller hvad der tildrog sig i og ved Roskilde Domkirke, da man i hans Dage forgreb sig paa Vilhelms anden Grav i Kirken for at skaffe Biskop *Asker* et smukt Hvilested; og om Biskop Svend Nordbagges Kirkebygning i Roskilde, Ringsted, Slagelse maa man søge Efterretning hos Saxo. *) Det er mig ikke ubekjendt, at der er reist Indsigelser imod Rigtigheden af Et og Andet i disse Beretninger; men ikke at tale om, at deres Urigtighed endnu ikke er beviist**), saa kommer det for mit Öiemed, at paa- vise den Fylde og det Liv, hvormed Roskilde Domkirke og hvad dertil hörte havde indtrykt sig i Saxos Sind, mindre an paa den Kritik, han i det Enkelte har anvendt, end paa hans Kundskabs Omfang og Farverigdom.

Man sammenligne nu hermed hans faa og feilfulde Efterretninger om *Lunde Domkirke* og de ældste Biskopper i Skaane, og sige sig da selv, om det er i Roskilde eller i Lund, at Saxos Hjerte og Tanker have hjemme. Hvad der navnlig taler *imod* Lund er, at om Saxo virkelig har havt sin Plads i Laurentiusklostret, saa er det dog virkelig utænkeligt, at han *ikke skulde have kjendt Böger og Diplomer i det samme Huus, hvor han selv boede*. Men havde han blot gjennemløbet Memorialbogen, og Kong Knuds Gavebrev af 21de Mai 1085, dette endog kun i Memorialbogen, havde han ikke kunnet gjøre Englænderen *Henrik* til Biskop i Dalby, *Egino* til den *förste* selvstændige Biskop i Lund †), da baade

*) Saxo XI, 559. 566—68. 576 ff. XII, 598.

***) Jeg kan ikke finde den islandske Beretning om Svend Estridsens Begravelse i *Ringsted* (Fornmanna Sögur XI, cap. 25; jfr. Kongegravene i Ringsted S. 5) tilstrækkelig til at omstøde Saxos, Ælnoths og den Roskildske Anonyms Vidnesbyrd. Hvad Domkirkens Bygning angaaer, holder dens bedste Kjender, dens Værge Kammeraad Steen Friis, paa Saxos Beretning.

†) Saxo XI, 548—49.

Memorialbogens Kalendarium og Erkebiskopslisten udtrykkelig sætte *hin* som den *förste* Biskop i Lund, *denne* som den *anden* *); han kunde heller ikke have gjort *Egino* til den Biskop, der modtog Knud den Helliges Gave til Bispestolen og Domkapitlet **), saasom Gavebrevet ikke nævner ham, men *Ricwal*, hvem Erkebiskopslisten, og Kalendariet under 26de Mai, sætter som den *tredie* Biskop i Lund, altsaa som *Eginos* Eftermand, — om Saxo endog ikke andenstedsfra burde have vidst, at *Egino* allerede var död i Aaret 1072, længe för Knud den Hellige besteg Danmarks Throne. ***) Og selv om han ikke vidste dette, vilde et Gjennemsyn af Memorialbogen og Gavebrevet aldrig have tilladt ham at fremsætte *Egino* som den, der med Kong Knuds Hjælp *fuldförte* og *indviiede* Domkirken, eller Kongens Gaver som skænkede i Anledning af Kirkens *Indvielse*; thi dette strider imod Gavebrevet, der netop siger, at Kongen skænker sine Gaver, *uagtet* Kirken endnu ikke er færdig. Det strider tillige imod Memorialbogen, som i sit Kalendarium ved den 1ste September beskriver Kirkens *Indvielse* af Erkebiskop *Eskild* i Aaret 1145. Kan nogen Kannik i Lund i Slutningen af det tolvte og Begyndelsen af det trettende Aarhundrede have været uvidende om denne *Indvielse*?

9. Ligesaa höit taler det imod dem, der ville före Saxo og hans Grav over paa den anden Side af Öresund, at Lund og dens Domkirke hidtil ingen Fordring have gjort paa ham. Intet Sagn om Saxo Grammaticus er knyttet til Lund, ingensteds viser man der hans Grav, og det ikke fordi man har glemt ham, men fordi *der* aldrig har været en saadan Tra-

*) S. R. D. 3,454. 460. 465.

**) Saxo XI, 580. 581.

***) S. R. D. 3,249.

dition. Thi det kan man sikkert slutte af *Christiern Pedersens* Tavshed. Han kalder ham Provst i Roskilde; Lage Urne, med hvem han stod i en Forbindelse, hvis Gjenstand var Saxo, veed ikke Andet, end at denne hviler i Roskilde. Men at Chr. Pedersen, selv Kannik i Lund, og hvis Tanker vare rettede paa fædrelandske Minder, ikke engang falder paa at hævde Roskilde Domkirkes bedre Ret, som om den var Tvivl underkastet, at han giver sit Provst i Roskilde med en naiv Sikkerhed, som om intet Andet var faldet ham ind; — og at *Erkebiskop Birger*, hvis Iver for Saxos Udgivelse Chr. Pedersen har at takke for sit Haandskrift, heller ikke kan have havt nogen anden Tanke om Saxos Stilling og Grav, fordi den da efter Personernes Forhold maatte være bleven Chr. Pedersen bekjendt: Alt dette vidner lydeligt nok om, at ingen *Skaansk* Tradition i Begyndelsen af det sextende Aarhundrede gjorde Krav paa Saxo. Men da er det ogsaa utroeligt, at der *nogensinde* skulde have været et saadant Sagn; thi der maatte være hengaaet meget lang Tid, inden det kunde være spurlöst forsvundet, saa spurlöst, at Erkebiskoppen og Kanniken i Lund end ikke tænkte paa at gjøre Indsigelse imod Roskildes Paastand paa at besidde hans Grav, ja endog ligefrem understøttede den. Det er derfor ikke nok, at Roskildes Modstandere søge at paavise, hvorledes Sagnet *kunde* være opkommet i Roskilde uden at have nogen virkelig Grund. Thi selv om slige Formodninger vare, hvad de ikke ere, bedre grundede end de andre, vi her have beskæftiget os med, saa række de kun halvveis over den Kløft, de skulde lægge Bro over. Ikke det alene skal vises, hvorledes Sagnet kunde opkomme i Roskilde, men først og fornemmelig, hvorledes det kunde forsvinde fra Lund uden at efterlade sig noget Spor der, og hvorfor det, kjed af Lund, flyttede over Öresund til Roskilde og satte sig saa fast der,

at först Kritiken fra forrige Aarhundrede hævede sin Röst for at kalde Manden tilbage. I Sandhed, har man i Lund i Saxos Levetid og i 3 Aarhundreder efter hans Död virkelig været ligegyldig nok imod Mandens Berömmelse til at man ikke har gjemt et Minde om ham, ikke engang optegnet hans Död der, hvor Medlemmer af Lunde Domkapitel optegnedes, ikke bevaret en Erindring om hans Grav, der, om han var Kannik i Lund og er död i Laurentiusklostret, maatte være i Laurentiuskirken, da er det et sært Tilfælde, at det just var Lund, dets Erkebiskop og dets Domkapitel, der havde Fædrelandskjærlighed nok, Blik og Fölelse nok for Saxos Værd, til med store Offere at give Danmark hans Bog ihænde.

Dog — hvo veed, om ikke et Sagn om Saxos Grav i Lund uventet lader sig höre. Det skulde ikke undre os, om Nogen nu, efterat saa höit anseete Kritikere have skjænket Sverrig Saxos Minde, gjennemstövede Lunde Domkirke, indtil der fandtes en Krog, hvor Intet forböd, at Saxo kunde hvile, om han overhovedet hviler under disse Hvælvinger. Længe vilde det da neppe vare, inden kloge Folk med alvorlige Miner pegede paa Pletten: her mener *han*, at Saxo Grammaticus i alt Fald maatte ligge; saa kommer Rygtet og udbasuner, at her mener *man* Saxo ligger, — og inden en Snees Aar havde det taget *Sagnets* Former, Gang og Miner; da vilde der nok findes Nogen, som paatog sig at forsvare dette Sagn og hævde et saa berömt Minde for den svenske By. Vi sige dette i fuldt Alvor: saaledes kan det gaae til; thi saaledes er det i andre Tilfælde gaaet til. Formodningers og Rygters stærke Luftning har sat Lavinen i Bevægelse, indtil den fik Magt nok til at rive Kritikerne med sig. For at et saadant nyfödt Sagn med Oldingsmaske for sit nattegamle Aasyn ikke skal

overfalde os, naar vi mindst drömme derom, ville vi her forud nedlægge en Indsigelse imod det.

Nei, Sagnet i Roskilde har alene Aarhundreders Hævd. Ingen anden Kirke gjør Paastand paa Saxo; og endnu har Kritiken ikke kunnet vise ham andenstedshen. Lad den føre et nyt og stærkere Beviis imod Sagnet, om den kan; men indtil da tör Sjællands Domkirke ikke gjøre sig og Fædrelandet fattigere paa historiske Minder ved at opgive Saxo og hans Grav.

Rettelser.

S. 4, Lin. 3—7. Ved mit sidste Besög i Roskilde Domkirke afskrev jeg ikke Lage Urnes Mindetavle, fordi der da ikke var Tanke om det nærværende Arbeide. Nu troede jeg at kunne forlade mig paa Aftrykket i Stephanius's Prolegomena S. 22—23; men efterat de angivne Linier vare trykte, har jeg modtaget en nöiagtigere Afskrift af Mindemærket selv, hvoraf det sees, at dette virkelig angiver baade Saxos *Livsstilling* og *Dödsaar*, dette dog ganske urigtigt. *Overskriften*, som Stephanius ikke omtaler, lyder nemlig saaledes: *Epitaphium Saxonis Grammatici, gravissimi Danorum historio-graphi, hujus ecclesie olim præpositi, qui obiit anno 1190.*

S. 17, Lin. 23, positium, l. positum.

„ 21, L. 16—17, servere, l. servare.

„ 22, L. 24, debat, l. debeat.

„ 37, L. 9, milita, l. militia.

„ 57, L. 8, 113—145, l. 114—145.

„ 73, L. 20, Domkapitulareres, l. Domkapitularernes.

„ 74, L. 26, Benedicterudgaven, l. Benedictinerudgaven.

„ 86, L. 16, „præpositi“, l. „præpositi“.

Mindre Feil i Retskrivning og Skilleteggenes Brug bedes undskyldte.

Skolefterretninger for 1860—61

af

C. Paludan-Müller,
Rector.

10-0001 not registered

18

10-0001 not registered

I. Lærerne og Skolen i Almindelighed.

Under den 28de Marts 1861 har Hs. Maj. Kongen allern. beskikket philologisk Candidat Adjunct *F. Th. Nielsen* til Overlærer ved Nykjöbing Skole. Hr. Nielsen, der siden Sommeren 1849 havde været Lærer ved Herlufsholm Skole og Opdragelsesanstalt, blev den 5te August 1851 ansat som Adjunct ved denne Skole.

Da Skolen havde forestillet Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet Fornödenheden af en udvidet Underviisning for ustuderende Disciple, og at disse burde ved deres Afgang fra Skolen kunne underkaste sig en Pröve, der gav dem Adgang til höiere Underviisning, bestemte Ministeriet i Slutningen af forrige Skoleaar efter længere Brevvexling, at de Ustuderendes Underviisning skulde ledes saaledes, at de af dem, der önskede det og fandtes modne dertil, kunde ved Udgangen af 5te Klasse underkaste sig *den almindelige Forberedelsesexamen i den lavere Grad* efter Bekjendtgjörelsen af 28de Mai 1859 med den Retsvirkning, som denne Bekjendtgjörelse hjemler.*) Det paalagdes derhos Rector hen-

*) Bekjendtgjörelsen lyder saaledes:

Paa Ministeriets allerunderdanigste Forestilling har det behaget Hans Majestæt Kongen ved allerhöieste Resolution af 13de April d. A. allernaadigst at bemyndige Ministeriet for Kirke- og Underviisnings-

imod Slutningen af Skoleaarets første Halvdeel at indgive detailleret Forslag om de Modificationer i Bekjendtgjørelsens

væsenet til at bevilge saadanne Realskoler i Kongeriget Danmark, hvis hele Underviisningsplan efter en af Ministeriet foranstaltet Undersøgelse af Skolens Tilstand i det Hele befindes at være saaledes anlagt, at den afgiver Betyggelse for en ved Udløbet af Skolens Cursus vel afrundet og afsluttet Underviisning, Tilladelse til for deres egne Disciple at afholde en under behørig Control stillet Afgangsexamen, som kan træde istedenfor den ved allerhöieste Resolution af 17de Juli 1857, bekjendtgjort under 1ste August næstefter, ved Kjöbenhavns Universitet anordnede almindelige Forberedelsesexamen i dens lavere Grad, saaledes at der tillægges dem, der medbringe Skolens Vidnesbyrd om at have bestaaet en saadan Afgangsexamen, samme Ret og Adgang, som Aflæggelsen af bemeldte Forberedelsesexamens lavere Grad giver til at indstille sig til Optagelse som Elever ved den Kongelige Veterinair og Landbohöiskole, til at tage den fuldstændige Veterinairexamen, pharmaceutisk Examen eller juridisk Examen for Ustuderede, dog at de, som ville indstille sig til pharmaceutisk Examen tillige have at underkaste sig den for Pharmaceuter bestemte særlige Pröve i Latin.

Derhos er Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet ved samme allerhöieste Resolution lige allernaadigst bemyndiget til i Henseende til Ordningen i det Enkelte og Afholdelsen af denne Examen samt Controllen med samme m. m., at give de nærmere Regler og træffe de fornödne Foranstaltninger.

I Henhold til den saaledes meddelte allerhöieste Bemyndigelse fastsættes herved fölgende nærmere Bestemmelser for bemeldte Afgangsexamen for Realdisciple:

1. Gjenstandene for Pröven og Fordringerne i disse blive fölgende:
 - a. *Modersmaalet.* Pröven heri er deels mundtlig, deels skriftlig. Den mundtlige Deel indbefatter Bøglæsning, hvorved der oplæses et Stykke Prosa og Pösi af en dansk Forfatter, og dansk Sproglære. Ved den skriftlige Deel forelægges to Stileopgaver, hvoraf den ene væsentlig skal gaae ud paa Gjengivelsen af et fra Underviisningen i Skolen bekjendt Stof, den anden maa kræve en fri Behandling af et Æmne, der ligger indenfor den Forestillingskreds, som Skolen og Livet kan have udviklet hos Disciplen.
 - b. *Historie.* Heri kræves, at Examinanden har tilegnet sig en Oversigt over den almindelige Verdenshistories Grundtræk og

Bestemmelser om Anordningen af denne Examen og den fornødne Control ved samme, der vilde blive nødvendige, naar

- Hovedbegivenheder (i Omfang omtrentlig som Kofods fragmentariske Historie), og en klar og temmelig fuldstændig Udsigt over Fædrelandets Historie efter en Lærebog, som ikke blot giver en nogenlunde fyldig Fremstilling af Statshistorien eller de ydre politiske Forholds Historie, men tillige meddeler et Overblik over Statens og Folkets indre Forfatning og dennes Udvikling efterhaanden (saasom efter Allens Lærebog i Danmarks Historie til Skolebrug, som dog er udførligere i den indre Forfatnings Historie end der udfordres).
- c. *Geographie*. Overhøringen bør omfatte fysisk og politisk Jordbeskrivelse (omtrentlig i samme Omfang som i Munthes *Geographie* ved Velschow eller Rimestads mindre Lærebog i *Geographie*) tilligemed de uundværligste Sætninger af den matematiske *Geographie*, hvortil vil kræves, at Underviisningen gives i samme Omfang som i de lærde Skolers øverste Real-klasser.
- d. *Arithmetik*, som bør være lært saaledes, at der haves et klart Begreb om de elementære Regningsoperationer, om positive og negative, hele og brudne, rationale og irrationale Tal, samt Færdighed i practisk Regning. Derhos forlanges Övelse i at løse simplere Ligninger af første Grad med een eller flere Ube-kjendte, samt Bekjendtskab med Logarithmer og Övelse i deres Brug. Bogstavbetegnelsen og de sædvanligste Transformationer af Bogstav-Udtryk bør være saavidt indövede, som det til en tydelig Forstaaelse af ovennævnte Indhold er nødvendigt. Ved Examen blive to Regneopgaver, af hvilke den ene bør kræve Anvendelse af Logarithmer, skriftlig at besvare.
- e. *Geometrie*. Deraf fordres Plangeometriens Hovedsætninger og deres practiske Anvendelser, navnlig til Udmaaling af plane Arealer. Af *Stereometrien* fordres kun de vigtigste Sætninger om Legemer og Fladers Udmaaling. I *Geometrie* forelægges ingen særskilt skriftlig Opgave, hvorimod Examinanden ved Overhøringen maa lægge for Dagen, at han forstaaer Anvendelsen af Passer og Lineal til Constructioners Udførelse paa Papiret.
- f. *Tydsk*, hvori kræves, at Examinanden med Lethed og Sikkerhed kan forstaae jevn Prosa og besidder antagelig Fasthed i Grammatikens Hovedregler og Kjendskab til det almindelige Ord-

den skulde afholdes i en lærd Skole. Dette Paalæg er i sin Tid efterkommet, og Ministeriet har derefter tilskrevet mig saaledes:

„Efterat Ministeriet i Anledning af Hr. Professorens i behagelig Skrivelse af 10de Febr. d. A. fremsatte For-

forraad. Prøven anstilles saavel i et i Skolen læst Pensum af mindst 200 almindelige Octavsider som i Stykker af tyske Skribenter, der ikke ere læste.

g. *Naturhistorie*. Deri fordres en Oversigt over Dyrenes og Planternes Væsen og karakteristiske Udviklingsformer (efter kortfattede Lærebøger, saasom Lützens Begyndelsesgrundene af Dyrerigets Naturhistorie og Bramsens, Dreyers, Petits eller Vaupels Lærebøger i Planterigets Naturhistorie).

h. *Skrivning og Tegning*. Udfaldet af Prøven heri bedømmes ikke blot efter en Prøveskrift og en Prøvetegning, som udføres forinden Examen under Underviisningen for at fremlægges ved Examen, men tillige efter den ydre Behandling af de skriftlige Examensudarbejdelser.

Prøven anstilles, med Undtagelse af de foran nævnte skriftlige Opgaver, alene mundtlig.

Ved den særskilte Prøve i *Latin* for Pharmaceuter forlanges, at der skal være ordentlig læst en lille Læsebog for Begyndere, til Indövelse af Grammatikens Hovedregler, navnlig for den almindeligste regelmæssige Böining og til Erhvervelse af det almindeligste Ordforraad, samt saameget, som svarer til 16 Sider i en Teubners Stereotypudgave af en let latinsk Forfatter, saasom Cornelius Nepos, Justinus, Eutropius. Ved Prøven skeer Overhøringen saavel i Læsebogen som i den læste Deel af en Forfatter.

2. Udfaldet af Examen tilkjendegives ikke ved forskellige Charakterer, men alene ved Udtrykket „Bestaaet“ eller „Ikke-Bestaaet“ saaledes at „Bestaaet“ kan gives Tillæget „med Udmærkelse“. Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet forbeholder sig at give de nærmere Bestemmelser om, hvad der ved Prøverne i de enkelte Fag skal fordres for at have bestaaet Examen. Indtil videre blive de Regler, som i denne Henseende og overhovedet om Charaktererne midlertidig ere gjorte gjældende ved den ifølge Bekjendtgjørelsen af 18de September 1855 anordnede Afgangsexamen for Realdisciple, at tage til Følge.

slag til de Modificationer, som Bestemmelserne i Bekjendtgjørelsen af 28de Mai 1859 angaaende Indretningen af

3. Ingen kan stedes til den omhandlede Examen, medmindre han, som Discipel i Skolen, har deeltaget fuldstændig i Underviisningen i det Ringeste de to sidste Aar af Skolens Cursus til Afgangsexamen.
4. Tiden for Examens Afholdelse, der bör være engang for alle bestemt, men iøvrigt kan afpasses for den enkelte Skole efter dens eget Önske, bliver, efter Forslag af Skolens Bestyrelse eller Bestyrer, at bestemme af Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet.
5. Opgaverne til den skriftlige Deel af Examen gives af vedkommende Lærer i Faget ved Skolen i Forening med Skolens Bestyrer og den for Faget udnævnte Censor ved Examen.

Ved de skriftlige Prøver skal Tilsynet föres af en af Skolens Lærere, som af Skolens Bestyrer dertil vælges og ikke maa være Lærer i det Fag, hvortil Opgaven hörer. Desuden skal en af Skolebestyreren med vedkommende Censors Minde antagen Opsynsmand være tilstede, i hvis Nærværelse den forseglede Opgave aabnes i Examenslocalet, efterat alle Examinander ere samlede, og som betegner enhver afleveret Udarbeidelse med sit Navn.

6. Den mundtlige Examen overværes af tvende Censorer. Den ene af disse Censorer, der maa være i Besiddelse af mathematiske Kundskaber, udnævnes af Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet, den anden af Skoledirectionen, saavidt ikke i Kjöbenhavn den administrerende Directeur for Skolevæsenet, paa Landet Districtsprovsten, maatte være villig til at overtage dette Hverv.

Examenspröven i ethvert Fag censureres tillige af den examinerende Lærer. De censurerede skriftlige Udarbeidelser blive at indsende til bemeldte Ministerium, hvis det af Samme forlanges.

De med Censorernes Reiser forbundne Befordringsudgifter og Diæter (4 Rd. R. M. om Dagen) udredes af Skolen.

7. Naar der af en Skole begjæres Bemyndigelse til at afholde Afgangsexamen af den lavere Grad for Realdisciple, vil der af Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet blive foranstaltet foretagen en Undersögelse af Skolens Underviisning, Lærerkrafter og hele Tilstand. Denne Undersögelse vil være at foretage af Overskoledirecteuren eller i Kjöbenhavn af den administrerende Directeur for Skolevæsenet og udenfor Kjöbenhavn af vedkommende Skoledirections geistlige Medlem i Forening med en Mand,

en Afgangsexamen ved Realskolerne, svarende til den ved Kjöbenhavns Universitet anordnede almindelige Forberedelsesexamens lavere Grad, maatte gives, naar Realafgangsexamen af den lavere Grad blev afholdt i Nykjöbing Cathedralskole, har yderligere brevvexlet med Underviisningsinspecteuren for de lærde Skoler, vil Ministeriet herved have bestemt, at der med Hensyn til Tid, Form og Control forholdes som ved de studerende Disciples Afgangsexamen, dog med Undtagelse af at de skriftlige Opgaver gives saaledes, som det er foreskrevet i ovenmeldte Bekjendtgjörelses § 5 förste Stykke.

Hvad Charakterberegningen angaaer, maa Ministeriet, saalänge de nu gjældende Regler herfor fölges efter samme System saavel ved Afgangsexamen for studerende Disciple som ved den almindelige Forberedelsesexamen ved Universitetet og de til dennes to Grader svarende Afgangsexamina for Realdisciple ved Skolerne, finde det betænkeligt at gaae ind paa nogen Afvigelse fra disse for den Realafgangsexamen, som vil blive afholdt ved Nykjöbing Cathedralskole, hvorimod der ved denne bliver at anvende samme Regler, som i Henhold til fornævnte Bekjendtgjö-

der blandt Andet har Fagkundskab og nogen Underviisningserfaring i mathematisk Retning, saaledes at det, hver Gang hiin Bemyndigelse söges, af Ministeriet overdrages dem begge paa Stedet selv at forvisse sig om Skolens Tilstand i det Hele i saadant Omfang, som de selv finde fornödent og forsvarligt, og derpaa at afgive Beretning om Udfaldet til Ministeriet tillige med Erklæring, om der i det givne Tilfælde er Anledning til at tilstaae Bemyndigelsen og for hvilket Tidsrum. Ved samme Mænd vil en aarlig Control med Underviisningens Tilstand i Skolen, under Ministeriets Overtilsyn, være at udföre.

Hvilket herved bekjendtgjöres til Efterretning for alle Vedkommende. Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet den 28de Mai 1859.

D. G. Monrad.

Schwartzkopf.

relse af 28de Mai 1859 § 2 ere approberede for de Skoler, ved hvilke hiin Examen er bleven indført, og af hvilke Regler Man derfor herhos lader følge en Afskrift.

Dette meldes herved tjenstligst Hr. Professoren til Efterretning og videre Foranstaltning.

Kjöbenhavn, den 3die Mai 1861.

D. G. Monrad.

Schwartzkopf.

Til Rector for Nykjöbing Cathedralskole.

Regler

angaaende Beregningen af Charaktererne ved den Examen, der bliver at afholde i Hienhold til Bekjendtgjörelsen af 28de Mai 1859.

1. Specialcharaktererne og deres Værdi blive:

Udmærket godt = 8.

Meget godt = 7.

Godt = 5.

Temmelig godt = 1.

Maadelig = \div 7.

Slet = \div 23.

2. Der gives ni Specialcharakterer af indbyrdes lige Vægt, nemlig for: 1. Boglæsning med dansk Sproglære. 2. Skriftlig Udarbeidelse i Modersmaalet. 3. Historie. 4. Geographie. 5. Arithmetik med praktisk Regning. 6. Geometrie. 7. Tydsk. 8. Naturhistorie. 9. Skrivning og Tegning under Eet.

De tre Censorer, som bedömmen en Pröve, skriftlig eller mundtlig, have efter indbyrdes Conference at afgjøre hvilken af de ovennævnte sex Charakterer der i Faget vil være at tillægge Examinanden. For Arithmetiken, hvori baade skriftlig og mundtlig Pröve aflæg-

ges, gives paa samme Maade een Charakter for hver af disse Prøver, hvilke to Charakterer sammenlægges til een Specialcharakter for hele Faget.

For de under Nr. 9 nævnte to Fag gives een Charakter for Skrivning og een for Tegning, og begge disse sammenlægges til een Charakter.

3. For at bestaae Examen med Udmærkelse kræves Værdien 5 Udmærket godt og 4 Meget godt, altsaa mindst 68 Points; for at bestaae Examen 4 Godt og 5 Temmelig godt, altsaa mindst 25 Points. Naar en Examinand i noget Fag ikke kan opnaae Charakter, ansees han for ikke at have bestaaet.“

Ministeriet gik ikke ind paa Skolens Forslag om Oprettelse af en egen Realklasse; det kunde heller ikke strax ansætte en 10de Lærer, hvorimod et større Antal Extratimer bevilligedes. Den nye Opgave, der var stillet Skolen, lod sig da kun løse ved en noget forviklet Underviisningsplan, som gav Studerende og Ustuderende i Mellemklasserne deels samlet, deels særskilt Underviisning. Vanskelighederne herved lykkedes det at overvinde ved alle Læreres Beredvillighed til at gaae ind paa de Forandringer og at overtage det forøgede Arbeide, Planens Gjennemførelse uden en ny Lærer nødvendig krævede.

Den følgende Oversigt viser Tidens Fordeling i indeværende Skoleaar. De smaa Tal betegne de Timer, hvori begge Afdelinger af *samme* Klasse ere forenede; de med * mærkede de Timer, hvori Afdelinger af *forskjellige* Klasser have fælleds Underviisning, eller hvor flere Klasser ere forenede til et større Parti.

	I.		II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.		Fagtimer, efter Fradrag af Fælleds- og combinerede Timer.
	St.	Ust.	St.	Ust.	St.	Ust.	St.	Ust.	St.	Ust.	A.	B.			
Dansk.....	6	5	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	24
Latin	"	"	9	"	9	"	9	"	9	9	9	9	7+2	47	
Græsk	"	"	"	"	5	"	5	"	5	5	5	5	5	20	
Tydsk.....	6	5*	2	2+2*	2	2+3*	3	3+2	3	"	"	"	"	25*)	
Fransk ...	"	5	3	3	3	3	2	2	3	"	"	"	"	16	
Religion .	3	3	3	3	2	2	3	1	2	3	3	3	3	19	
Historie..	3	3	3	3	2	2	2	2	2	3	3	2+1	19		
Geogr.....	2	2	2	2	2	2+1	2	2+1	2	"	"	"	"	14	
Arithm ...	"	"	4	4+2*	2	2+3*	2	2+4*	2	2	2	1+1	19**)		
Geometri	"	"	"	"	2	2	2	2+2	2	3	3	3	14		
Regning..	4	4	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	8		
Naturh ...	3	2	2	2	2	2+1	2	2+1	2	"	"	"	15		
Naturl	"	"	"	"	"	"	"	"	"	4	3	3	4		
Skrivn....	4*	3*	2	2+1*	1	1+2*	"	2*	"	"	"	"	10***)		
Tegning..	2	2	1	1	"	1	"	1	"	"	"	"	7		
Sang.....	2*	2*	2*	2	2*	2	2*	2	2*	2*	2	2	5†)		
Gymnst..	2*	2*	2*	2	2*	2	2*	2	2*	2*	2	2	6††)		
Hebr.....	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	2	2	4=276		
Ugentlige Timer.....	37	38	38	29+5	38	24+11	38	20+15	38	37	27+9	=100+304			

*) Ustuderende af IV Kl. ere forenede med II i 1 Time, med Ustud. III i 2 T.

**) Ust. af V forenede med Ust. IV i 1 T., med Ust. III i 1 T.; Ust. af IV med Ust. III i 1 T.

***) I og II Kl. forenede i 2 T.; Ust. V—IV—III forenede i 1 T.; Ust. V—IV i 1 T.

†) Disciplene delte i 4 Hold efter Stemmerne, hvert med 1 T.; Alle 1 T. Sammensang.

††) Discipl. delte i 3 Hold, hvert med 2 Timer.

Da der ere 100 *Fællestimer*, og da Lærernes Arbeide endvidere formindskes med 28 Timer ved Forening af *forskjellige* Klasser eller Afdelinger, besörges hele Underviisningen i de 304 ($404 \div 100$) *Discipeltimer* med 276 *Lærertimer*, der i Skoleaaret 1860—61 ere fordelte saaledes imellem 9 faste og 2 Timelærere:

C. Paludan-Müller har Dansk i V A (Studerende), VI og VII Klasse, Historie i IV, V, VI og VII Kl., Geografi i VI Kl.; i Alt 18 Timer.

Overlærer *Blicher* Hebraisk i VII Kl., Græsk i IV, V og VI Kl., Religion i I Kl., og som Timelærer Skrivning i I og II Kl.; i Alt 27 Timer.

Overlærer Dr. ph. *Lund* Latin og Græsk i VII Kl., Fransk i V og VI Kl., og som Timelærer Tegning i I og II Kl.; i Alt 25 Timer.

Overlærer *Nielsen* Latin i III og IV Kl., Tydsk i I Kl., Historie i I og II Kl.; 30 Timer.

Adjunct *C. Lund* Dansk i I, II, III, IV Kl., Religion i hele Skolen med Undtagelse af I Kl.; 32 Timer.

Adjunct *Wesenberg* Geografi i III samt begge Afdelinger af IV og V Kl., Regning og Mathematik i I, II, begge Afdelinger af III, IV og V Kl.; 36 Timer.

Adjunct *Lütken* Naturhistorie i alle 6 Klasser, samt særskilt med Ustuderende af IV og V Klasse, Mathematik i VI og VII Kl., Naturlære og Astronomi i VII Kl., Tegning i III, samt med Ustuderende af IV og V Kl.; 35 Timer.

Adjunct *Wittrup* Dansk med Ustuderende af V Kl., Tydsk i alle Klasser med Undtagelse af I Kl., Historie i III Kl., Skrivning med begge Afdelinger af III og IV, samt med Ustuderende af V Kl.; 29 Timer.

Adjunct *Neergaard* Latin i V og VI Kl., Fransk i II, III og IV Kl., Geografi i II Kl.; 33 Timer.

Som Timelærere har Organist *Braase* 5 Timer Sang, Politibetjent *Schlichter* 6 Timer Gymnastik.

II. Disciplene.

Da forrige Aars Indbydelsesskrift sluttedes i Juni 1860, havde Skolen 81 Disciple. Af disse afgang efter Aars- og Afgangsprøverne *E. B. Arentz*, *I. C. Frisenette*, *H. V. Berg*, *P. C. T. Koch*, *V. E. B. Olivarius* og *A. C. F. Hald* til Universitetet, *L. F. V. Fabricius* af 4de Kl. til Odense Cathedralskole, *L. G. West* af 3die Klasse til en kjøbenhavnsk Skole; *E. M. Just* af 6te, *C. V. N. Schiött* af 5te og *S. G. Bönnelyche* af 3die Klasse udmeldtes for at gaae over til anden Bestemmelse. Skoleaaret 1859—60 endte saaledes med 70 Disciple. Den 23de August 1860 optoges 15 Ny- anmeldte, saa at Skoleaaret 1860—61 begyndte med 85 Disciple. Senere ere 3 udmeldte. Desuden har Skolen havt den Sorg at miste *I. T. Schou* af 2den Klasse, en vakker, livfuld Dreng paa 12 Aar, der døde af Mæslinger den 19de April 1861. Skolen har saaledes for Öieblikket, først i Juni, atter 81 Disciple. De anføres her i den Orden, de havde ved Skoleaarets Begyndelse. Da de i VII Klasse ikke omflyttes i Skoleaarets Löb, i VI, V og IV derimod een Gang i samme Tid, i III, II og I Kl. ved hver Maanedscensur, angiver det hvert Navn tilföiede Tal Klassenumeret efter Hovedexamen i Juli 1860 (VII), efter Halvaarsexamen i December 1860 (VI, V, IV) og efter Censuren i Beg. af Juni 1861 (III, II, I). De i dette Skoleaar Optagne ere betegnede med *.

VII Klasse.

- A. 1. D. *I. A. Bechmann* (Pastor B. i Fuglse i Lld.),
2. *I. G. Lund* (Overlærer Dr. L. i Nykjöbing p. F.), 3. *B.*

Pontoppidan (Provst P. i V.-Ulslev i Lld.), 4. *Chr. Möller* (Districtslæge M. i Nakskov), 5. *H. L. Möller* (Stiftsprovst Dr. M. i Flintinge i Lld.), 6. *I. F. Saabye Jessen* (afd. Veiofsynsmand J. i Nykjöbing p. F.), 7. *I. F. S. Overgaard* (Pastor O. i Önslev p. F.), 8. *C. F. C. E. Thaning* (Godsforvalter Th. paa Knuthenborg i Lld.), 9. *H. L. V. Holst* (Forpagter H. paa Vennerslund p. F.), 10. *I. M. F. Lütken* (Pastor L. i Karleby p. F.);

B. 11. *C. B. Köbke* (Stiftsphysikus Justitsr. K. i Nkb. p. F.), 12. *H. P. G. Koch* (Provst K. i Riserup p. F.), 13. *Chr. Pedersen* (Husmand P. Rasmussen i Aastrup Sogn p. F.), 14. *F. V. L. Paludan-Müller* (afd. Pastor P.-M. i Beder i Aarhus Stift), 15. *H. Dahlerup* (Pastor D. i Ö.-Ulslev i Lld.), 16. *Chr. F. A. Boisen* (Pastor Dr. ph. B. i Vesterborg i Lld.); udmeldtes af Skolen den 22de September 1860. 17. *A. C. Bröndsted* (Pastor B. i Skovlænge i Lld.), 18. *I. S. Gram* (afd. Skibsförer G. i Nkb. p. F.), 19. *V. H. V. Barfoed* (Pastor B. i Kippinge p. F.). Ved Skoleaarets Begyndelse 19, ved Programmets Slutning 18 Disciple.

VI Klasse.

4. *O. V. Larsen* (afd. Skolelærer L. i Torkildstrup p. F.), 1. *P. Th. B. Boisen* (Broder til Nr. 16 i VII Kl.), 6. *H. C. I. Krebs* (Pastor K. i Koldby paa Samsö), 5. *A. I. V. Qvortrup* (Pastor Qv. i Arninge i Lld.), 3. *V. F. N. Haderup* (pract. Læge H. i Vesterborg i Lld.), 2. *F. S. H. Möller* (Klokker M. i Vordingborg), 7. *A. A. Bagge* (Apotheker B. i Maribo), 8. *L. C. H. Nielsen** (Provst N. i Kallehave i Sjælland). 8 Disciple.

V Klasse.

4. *Chr. B. I. L. C. F. Reventlow* (Hofjægern. Greve

E. R. paa Pederstrup i Lld.), 3. *C. V. L. Wilcken* (Brygger W. i Nakskov), 5. *C. Dons* (Pastor D. i Radsted i Lld), 1. *H. C. Wegener* (afd. Kammerr. W. til Svanholmsminde i Aalborg A.), 2. *L. F. C. Buch* (afd. Adjunct B. i Nkb. p. F.), 6. *P. L. Trojel* (afd. Pastor T. i Tödsö i Aalborg St.), 8. *O. X. Frölich* (afd. Districtslæge F. i Stubbekjöbing), 9. *A. C. P. Jessen* (Pastor J. i Taagerup i Lld.), 7. *F. V. L. P. Nielsen** (Broder til Nr. 8 i VI Kl.).

Ustuderende: 1. *C. L. M. Scheel* (afd. Propr. S. til Vilhelmsdal p. F.), 2. *I. B. Nyholm* (Propr. N. til Liselund p. F.).
11 Disciple.

IV Klasse.

2. *S. N. B. C. Drejer* (Propr. D. til Glostrup i Lld), 1. *P. Chr. Gr. Leuning* (Amtsforv. Kammerr. L. i Nkb. p. F.), 3. *L. Ph. Blæsberg* (Procurator B. i Nkb. p. F.), 4. *C. F. Skouboe* (pract. Læge S. i Nysted), 5. *A. I. M. Th. Börresen* (Pastor B. i Kjöbelev i Lld.) 6. *E. P. Pontoppidan* (By- og Herredsfoged Cancellir. P. i Nkb. p. F.), 8. *H. Hartvig Möller* (Pastor M. i Barlöse i Fyens Stift), 9. *O. F. Hille-rup* (Godseier Justitsr. H. til Kirstineberg p. F.), 7. *I. Chr. A. Nielsen* (Pastor N. i Landet i Lld).

Ustuderende: 1. *L. I. Benzon-* (Consul E. B. i Nkb. p. F.), 3. *R. Sidenius* (afd. Kjöbmand R. S. i Nkb. p. F.), 2. *H. I. N. Hee* (afd. Kjöbm. H. i Stubbekjöbing), 4. *C. I. From* (Skibsfører F. nu i Kbhvn.), udmeldt den 30te September 1860. Ved Skoleaarets Beg. 13, ved Programmets Slutning 12 Disciple.

III Klasse.

8. *H. P. Barfod* (Pastor B. i Sörup i Slesvig Stift), 6. *N. C. Edinger* (Proprietær E. til Blæseberg p. F.), 1. *A.*

V. *Glahn* (Tømmermester G. i Nkb. p. F.), 3. *N. Sötoft* (afd. Pastor S. i Norup i Fyens Stift), 2. *I. Chr. Vöhtz* (Gartner V. paa Pederstrup i Lld.), 9. *R. O. P. F. Thierry* (Forvalter Th. paa Sæbyholm i Lld.), 10. *I. Chr. I. Nielsen* (Skolelærer N. i Havelökke i Lld.), 11. *C. Hartvig Möller* (Broder til Nr. 8 i IV Kl.), 7. *N. H. F. Wichfeld** Gods-eier Kammerh. W. til Engestofte i Lld.), 4. *C. F. Lorenz** (Agent L. i Maribo), 5. *L. F. V. Benzon** (Consul B. i Stubbekjöbing).

Ustuderende: 1. *H. I. Boeckmann* (Forpagter B. paa Henriettelund i Sorö A.), *V. A. Ravnkilde* (Byfoged Canc. R. i Saxkjöbing), udmeldt den 19de April 1861, 2. *O. C. Chr. Andersen** (Dyrlæge A. Saxkjöbing). Ved Skoleaarets Beg. 14, ved Programmets Slutning 13 Disciple.

II Klasse.

1. *I. Fr. Frigast* (Kjöbm. F. i Nykjöbing p. F.), 6. *I. L. C. D. Olsen* (Chordegn O. i Nykjöbing p. F.), 2. *A. Jersin* (Landhandler J. i Vosse Præstegjæld i Bergens Stift), 8. *L. E. A. Reventlow* (Broder til Nr. 4 i V Kl.). 4. *S. N. S. Voltelen* (afd. pract. Læge V. i Nkb. p. F.), 5. *H. G. Bartholin* (Forpagter B.-Eichel paa Nielstrup i Lld.), 3. *I. C. Th. Bartholin* (Broder til Nr. 5 i s. Kl.), *I. Thimoth Schou* (Forpagter S. paa Bjerregaard p. F.), död den 19de April 1861, 9. *A. H. C. Boeckmann* (Forpagter B. paa Ny Kirstineberg p. F.), 7. *S. F. C. Tobiesen** (Provst T. i Dannemarre i Lld.). Ved Skoleaarets Beg. 10, ved Programmets Slutning 9 Disciple.

I Klasse.

6. *Th. D. Suhr* (Forpagter S. paa Rosenlund i Lld.), 8. *C. F. R. Pontoppidan* (Broder til Nr. 6 i IV i Kl.),

2. *O. E. Lund** (Broder til Nr. 2 i VII Kl.), 1. *V. E. Lund** (Tvillingbroder til Nr. 2 i s. Kl.), 8. *A. F. Andersen** (Forpagter A. paa Bellinge p. F.), 4. *E. F. E. Boeckmann** (Broder til Nr. 9 i II Kl.), 5. *C. A. Rützau* (Forpagter R. paa Prier-skov i Lld.), 7. *H. C. Glahn** (Broder til Nr. 1 i III Kl.), 10. *C. O. M. Suhr** (Broder til Nr. 6 i s. Kl.), 3. *H. C. v. Harten* (Forpagter v. H. paa Skjöringe p. F.). 10 Disciple. *)

Afgangsexamens *anden Afdeling* agte iaar de 10 førstnævnte Disciple at underkaste sig. For de Disciple af VI Klasse, der efter Aarsprøven opflyttes i VII Klasse, bliver Prøven tillige *første Afdeling* af Afgangsexamen. Som *Privatist* er til Afgangsexamens 2den Afdeling anmeldt *L. M. P. H. C. Lange*, Søn af afd. Proprietær Lange til Eiegod p. F.

*) Nogle Disciples nuværende *Hjem* er ikke det, her er betegnet ved den afdøde Faders Stilling. Nr. 4 i VI Kl., 6, 8 og 1 af Ustuderende i V Kl., 2 af Ustud. i IV Kl. høre nu hjemme i Nykjöbing, ligesom C. I. From i IV Kl., förend Faderen flyttede til Kbhvn. Nr. 1 i V Kl. har sit Hjem i Halsted i Lld., Nr. 3 i III Kl. i Karleby p. F. Derefter fordeles de 85 Disciple ved Skoleaarets Begyndelse med Hensyn til Hjemstedet saaledes: 27 Indenbyes (Nykjöbing og den nærmeste Omegn), 58 Udenbyes; nemlig:

1. Fra Skolebyen	27,
2. fra andre Kjöstæder i Lolland og Falster	8,
3. fra Landdistricterne i Maribo Amt	40,
4. fra andre Provindser	9,
5. fra Udlandet	1.

Maribo Amt havde ved sidste Folketælling 86,797 Indbyggere, af hvilke 3242 levede i Nykjöbing, 10,914 i Amtets övrige Kjöstæder, 72,641 paa Landet. Altsaa kom i

Skolebyen 1 Discipel paa 120 Indb.,
Amtets andre Kjöstæder 1 D. p. 1364 Indb.,
Landet 1 D. p. 1816 Indb.,
hele Amtet 1 D. p. 1157 Indb.

Sønner af kl. Embedsmænd, d. e. Bestillingsmænd med kongelig Bestalling, vare 38, Sønner af Andre 47.

Til den *almindelige Forberedelsesexamen* i den lavere Grad (jfr. S. 115) indstiller sig *C. L. M. Scheel*, Nr. 1 af Ustuderende i V Kl.

Ved den mundtlige Deel af Afgangsexamen i Juni og Juli 1860 var Underviisningsinspectören Conferentsraad *Madvig* tilstede, ledsaget af Professor Dr. ph. *I. L. Ussing*. Som indbudne Meddommere deltog i Pröven Biskop *Bindesböll*, Cdr. af Dbr., Provst *Koch* i Riserup, Districtslæge *Hahn* og Veiinspectör *Hamburger* i Nykjöbing. De 6 Disciple af VII Klasse, der da indstillede sig til Examens *anden Afdeling* og derefter dimitteredes til Universitetet, have erholdt følgende Afgangsskarakterer:

	Förste Afdeling.				Anden Afdeling.									Hovedcharakteer.	Hebræisk.
	Tydk.	Fransk.	Geograf.	Naturhistorie.	Dansk.	Latin.	Skriftl. Latin.	Græsk.	Religion.	Historie.	Arithmetik.	Geometri.	Naturalere.		
<i>E. C. B. Arentz</i>	g.	g.	ug.	ug.	g.	mg.	g.	g.	mg.	ug.	mg.	mg.	mg.	1ste	
<i>I. C. Frisenette</i>	g.	g.	mg.	g.	g.	g.	g.	g.	mg.	g.	mg.	mg.	g.	2den	mg.
<i>H. V. Berg</i>	g.	g.	mg.	g.	g.	g.	g.	g.	g.	g.	mg.	mg.	g.	2den	mg.
<i>P. C. T. Koch</i>	tg.	mg.	mg.	g.	g.	mg.	mg.	g.	mg.	tg.	mg.	mg.	mg.	2den	
<i>V. E. B. Olivarius*) .</i>	mg.	mg.	mg.	mg.	mg.	mg.	mg.	mg.	mg.	g.	g.	g.	g.	1ste	
<i>A. C. F. Hald</i>	g.	g.	mg.	mg.	g.	mg.	g.	g.	mg.	mg.	mg.	mg.	g.	1ste	g.

*) Denne Discipel tog Afgangsexamens første Deel ved *Rønne* höiere Realskole 1858, hvorefter han overgik til VII Klasse i *Nykjöbing* Skole.

III. Skolebeneficierne

ere for Beneficiaaaret fra 1ste October 1860 til 30te September 1861 fordelte saaledes:

Fri Underviisning.

Chr. Möller (VII), *I. F. S. Overgaard* (VII), *H. P. G. Koch* (VII), *L. C. H. Nielsen* (VI), *C. Dons* (V), *O. X. Frölich* (V), *C. F. Skouboe* (IV), *H. Hartvig Möller* (IV), *H. I. N. Hee* (IV), *A. W. Glahn* (III), *R. O. P. F. Thierry* (III), *I. L. C. D. Olsen* (II), *S. N. S. Voltelen* (II), og extraordinært for første Halvaar, samt efter forlangt Indstilling ogsaa for andet Halvaar: *O. E. Lund* (I) og *V. E. Lund* (I).

Laveste Stipendium.

N. Sötoft (III), *I. Chr. Vöhtz* (III), *I. C. I. Nielsen* (III).

Mellemste Stipendium.

C. B. Köbke (VII), *I. S. Gram* (VII), *H. C. I. Krebs* (VI), *A. I. V. Qvortrup* (VI), *F. S. H. Möller* (VI), *P. L. Trojel* (V).

Höieste Stipendium.

I. G. Lund (VII), *I. F. Saabye Jessen* (VII), *Chr. Pedersen* (VII), *F. V. L. Paludan-Müller* (VII), *O. V. Lassen* (VI), *L. F. C. Buch* (V).

IV. Oversigt over det i Skoleaaret Læste.

Dansk.

I Klasse. Hjorts Danske Börneven benyttet til Oplæsning, Gjenfortælling og Analyse. Grammatik er indövet mundtlig saaledes, at der til de 2 ugentlige Timer har været foresat omtrent 6 Linier til Analysering hjemme; til

alle 3 Timer har omtr. en halv Side været foresat til Övelse i Oplæsning, til den 3die Time desuden Vers og Gjenfortælling af det i Ugen Læste. 3 Stile om Ugen paa Skolen, meest Dictat, sidst i Skoleaaret andre lette Övelser.

II Klasse. Hjorts Danske Börneven. Bojesens Sproglære, med nogle af Anmærkningerne. De vigtigste Regler for Skilletegnes Brug mundtlig. To Gange om Ugen paa Skolen skriftlig Gjenfortælling afvexlende med Dictat og andre lette Övelser.

III Klasse. Holsts prosaiske Læsebog. Vers udenad efter Holsts poetiske Læsebog. Bojesens Sproglære repeteret. En Stil om Ugen skreven deels paa Skolen, deels hjemme, for det meste efter Borgens Veiledning til Udarbejdelser i Modersmaalet, Lect. 1—13, dog ogsaa Dictat og Gjenfortælling. Indtil Udgangen af Mai 1861 ialt 30 Stile.

IV Klasse. Holsts Læsebøger. En Stil om Ugen, meest efter Borgens Veiledning Lect. 14—22, skreven som oftest hjemme, undertiden heelt eller deelviis paa Skolen. Indtil Slutningen af Mai 29 Stile.

V Klasse. Til Læsning m. m. Mynsters Betragtninger og Molbechs Anthologi. Af Borgens Veiledning 23—32 Lection, dog med betydelige Forbigaaelser; nogle Stykker af Excurserne. 3 til 4 skriftlige Arbejder om Maaneden; indtil Slutningen af Mai 29 deels paa Skolen, deels i Hjemmet.

— *Ustuderende.* Stykker af Holsts prosaiske og poetiske Læsebøger, Oehlenschlägers *Nordens Guder* og *Aly og Gulhyndy*. Bojesens Sproglære. 1 Hjemmestil ugentlig (indtil Slutningen af Mai 28 Arbejder).

VI Klasse. Brudstykker af Thortsens Literaturhistorie. Læsning i Mynsters Betragtninger, Schouws Naturskildringer,

Molbechs Anthologi (især af Ewald og Grundtvig); Oehlen-schlägers *Hakon Jarl* og *Baldur hin Gode*. 3 til 4 skriftlige Arbejder om Maanedene; indtil Slutningen af Mai 29 deels skole-, deels hjemmeskrevne.

VII Klasse. Endnu engang gennemgaaet Thortsens Literaturhistorie fra Christian den Syvendes Thronbestigelse. Af dansk Literatur er læst nogle af Holbergs *Epistler*, af Ewald *Balders Död* og nogle af hans lyriske Digte, af Oehlen-schläger *St. Hansaften-Spil*, *Vaulundurs Saga*, *Aarets Evangelium*, valgte Stykker af *Langelandsreisen*, nogle lyriske Digte. 3 skriftlige Arbejder i 4 Læseuger; indtil Udgangen af Mai 8 paa Skolen, 16 i Hjemmet. *)

*) De betydeligste Opgaver have været:

Det Rigtige og det Urigtige i Ordsproget: det Godes Værste Fjende er det Bedre. — Hvorfor blev Kong Philip den Anden af Spanien forhadet af sin Samtid og fordømt af Eftertiden? — Strømninger i Luft og Hav. — Electricitet, Electromagnetisme. — Nogle Træk af Jesuiternes Kamp imod Protestantismen. — Charakteristik af Kong Frederik den Store af Preussen. — En Sammenstilling af Timoleon og Gustav Adolf; Ligheden og Forskjelligheden i deres Færd og Skjæbne. — Store og farefulde Opdagelsesreiser foretages nu i det nordlige Polarhav og i det indre Afrika; der forlanges en Sammenligning af deres Farer og Möisommeligheder. — Det hedder vel, at Folkevandringen omstyrtede Oldtidens Indretninger og Dannelse; men kan man dog ikke i Europas følgende Historie spore disses Indflydelse? — Det forskellige Klima og Landenes forskellige Naturforhold bevirke ikke ringe Forskjelligheder i Beboernes Levemaade, navnlig da ved Beklædning og Føde: der forlanges en Sammenligning imellem Nord- og Sydeuropa i denne Henseende. — Middelalderens Standsforskjelligheder forsvinde i vore Dage mere og mere tilligemed de Forskjelligheder i Anskuelse, der betingedes af dem; men Nutiden frembyder ogsaa store Forskjelligheder, der have deres Grund i Menneskenes forskellige Livsstillinger, deres Rigdom eller Fattigdom, deres Arbeides Natur m. m. Den deraf fremgaaede Forskjel i Meninger og Domme,

Latin.

- III Klasse.* Af Madvigs Sproglære det Vigtigste af Formlæren, § 1—172; Udvalget og Fordelingen af Stoffet paa ganske ubetydelige Forandringer nær efter samme Plan som i Skolens Indbydelsesskrift for 1860. Af Cornelius Nepos Epaminondas, Timoleon, Themistokles. Skriftlige Övelser paa Skolen deels til Indövelse af Formlæren, deels efter Trojels Materialier til Stilövelser for de lavere Klasser; mundtlige Övelser efter samme Bog.
- IV Klasse.* Af Cornelius Nepos Alcibiades c. 7—11, Epaminondas, Agesilaus, Phocion; af Bergs og Möllers Læsebog 2den Afdeling S. 1—20. Af Madvigs Sproglære er Formlæren repeteret og udvidet, Ordföiningslæren læst fra § 207 til § 330 med Forbigaaelser efter den i Skolens Indbydelsesskrift for 1860 trykte Plan. Ugentlig 1 Hjemmestil, 2 Gange skriftlige eller mundtlige Övelser paa Skolen, efter Trojels Materialier. Indtil Udgangen af Mai 34 skriftlige Hjemme-, 49 Skolearbejder.
- V Klasse.* 1ste Bog af Cæsars Gallerkrig; Ciceros Tale for Roscius Amer.; af Ovids Forvandlinger (Blochs Udvalg) Ceres og Pentheus (541 Vers). Af Madvigs Sproglære er Formlæren repeteret, nogle Afsnit af Orddannelses-

saasom imellem den Lærdes og Haandværkerens, Regeringsmandens og Publicistens, den Geistliges og Krigerens, forlanges paaviist i nogle Hovedtræk. — Den adelige Lehnsmands Stilling til Overmand, Ligemand og Undermand. — Som man reder, saa ligger man, en moralsk-politisk Betragtning. — Kong Ludvig den Niende af Frankrig og General Bonaparte gjorde Begge Krigstog til Ægypten: der forlanges en Sammenstilling af disse Togs Motiver, Udfald og Virkninger. — Karakteristik af Marc. Tul. Cicero. — Karakteristik af Demosthenes. — En Levnetsbeskrivelse, Skildring af en Begivenhed, et Kunstværk, et literært Værk fra den klassiske Oldtid, efter eget Valg. — Concordia parvæ res crescunt, discordia maximæ dilabuntur.

læren medtagne og Ordföiningslæren læst fuldstændigere, Alt i Overeensstemmelse med Planen i Indbydelsesskriftet for 1860. 1 Hjemme- og 1 Skolestil om Ugen (efter Ingerslevs Materialier, 2den Udg.), henholdsviis 34 og 30 indtil Mai Maanedes Udgang.

VI Klasse. Af Virgils Æneide 3die og 4de B., Ciceros Lælius, 21de Bog af Livius; uden Forberedelse er paa Skolen gjennemlæst nogle Stykker af Henrichsens Opgaver til Oversættelse fra Latin paa Dansk og Ciceros 1ste og 3die Tale imod Catilina. Madvigs Sproglære, heelt, efter Planen i Indbydelsesskr. for 1860. I Begyndelsen af Skoleaaret 2 skriftlige Hjemmearbejder om Ugen, fra d. 1ste October 1860 1 hjemme, 1 paa Skolen, Stil eller Version. Til Mai Maanedes Slutning 38 Hjemmestile, 33 skr. Arbejder p. Sk., af hvilke 12 Versioner.

VII Klasse. De Stykker af Seneca, Qvintilian og Tacitus, der ere optagne i Flemmers Udvalg af Sölvalderens Forfattere; 2den Bog af Cicero om Pligterne; den *ældre Afdeling*: Repet. af Sallusts Jugurtha Cap. 1—55; den *ynge*: Repet. af Ciceros Cato major og de fire catilinariske Taler.

Terents's Phormio; af Madvigs carmina selecta: Catull (undtagen St. X.), Tibull, Properts (1—7), Ovid (1—2), Juvenal (1) og Martial. Desuden har den *ældre Afdeling* repeteret 10de og 11te Bog af Æneiden.

Tregders Literaturhistorie, Bojesens Antiquiteter gennemgaaede, med Forbigaaelser. Madvigs Sproglære tildeels repeteret.

Til Extemporallæsning er brugt Ciceros Verriner, Plinius's Epistler, Livius, Curtius (i Flemmers Udvalg) og Henrichsens Opgavebog.

Indtil Udgangen af Mai 63 skriftlige Arbejder (48 Hjemmestile, 15 skoleskrevne Versioner).

Græsk.

IV Klasse. Formlæren efter Langes Grammatik indtil uregelmæssige Verber; valgte Stykker af Lunds Læsebog.

V Klasse. 3die Bog af Xenophons Anabasis; Odysseens 1ste Bog 1—313. Grammatikens Formlære repeteret, og medtaget det i IV Kl. Forbigaaede.

VI Klasse. Xenophons sokratiske Mindeskraft 3die Bog; 1ste, 5te og 6te Bog af Odysseen. Grammatik repeteret. Mythologi efter Tregders Lærebog. Bojesens Lærebog i de Græske Oldsager benyttet under Læsningen.

VII Klasse. Demosthenes's Krandstale; Herodots 6te Bog; Tregders Anthologi (af Idyllerne dog kun 4, 7, 11, 12, af dramatiske Stykker kun Trag. 1 og 6). Desuden *den ældre Afdeling* repeteret 1ste og 2den Bog af Xen. sokr. Mindeskraft, 1ste og 2den Bog af Odysseen; *den yngre Afdeling* 1ste og 2den Bog af Xenoph. Anabasis.

Literaturhistorie og Mythologi med Benyttelse af Tregders Lærebøger; Grammatikens Formlære repeteret efter Langes Lærebog.

- Af Latin og Græsk opgives til *Afgangsexamen* af I. A. Bechmann: Ciceros 4 catil. Taler, Taler for Roscius Amer., 2den og 3die B. om Pligterne, Cato major; Sallusts Catilina; 1ste og 32de B. af Livius; Stykkerne af Seneca, Quintilian og Tacitus i Flemmers Udvalg af Sölvalderens Forfattere. Udvalg af Horats's Ode og Breve; Æneidens 9de, 10de, 11te B.; Terents's Phormio; Madvigs Carmina selecta, med de ovenfor angivne Forbigaaelser.

Xenophons sokratiske Mindeskraft 1ste og 2den B.; Demosthenes's Krandstale og 3 philippiske Taler; Platons Protagoras; 6te Bog af Herodot. Af Odysseen 2den, af Iliaden 1ste, 3die og 4de Bog. Tregders Anthologi, undtagen de dramatiske Stykker. Sofokles's Oedipus tyrannus, uden Chorsangene (privat læst).

I. G. Lund. Ciceros Tale for Roscius Amer. Retssagen mod Ver-

res IV, om Pligterne 2den, 3die B., Cato m.; det Halve af Sallusts Iugurtha; Livius 1ste og 32te B.; Seneca, Quintilian og Tacitus i Flemmers Udvalgt. Udvalgt af Horats Oder og Breve; Æneidens 9de, 10de, 11te B.; Terents's Phormio; Carmina selecta som ovenfor.

Xenophons Anabasis 1—2, sokr. Mindeskr. 1—2; Herodot 6; Platons Protagoras; Odysseen 1—2, Iliaden 1ste, 3die B. Tregders Anthologi som ovenfor; Demosthenes's Krandsale og Philippica 1—3. Fiskeren af Lucian (privat.).

B. Pontoppidan. Cicero mod Catilina 1—4, mod Verres IV, om Pligterne 2—3, Cato m.; Sallusts Catilina; Livius 1ste, 31te 32te. Tacitus, Seneca, Quintilian i Flemmers Udvalgt. Horats, Terents, Carmina selecta som de Foregaaende; af Virgil Æneidens 8—10 B.

Græsk som Bechmann, dog Odysseens 1ste B. istedetfor 4de Bog af Iliaden.

C. Müller. Cicero mod Catilina 1—4; mod Verres IV, om Pligterne 1—3; Sallusts Catilina; Livius 1ste, 31te, 32te B.; Seneca, Tacitus, Quintilian i Flemmers Udvalg. Horats, Virgil, Terents, Carmina selecta som Bechmann.

Xenophons Anabasis 1—2, sokr. Mindeskr. 1—2; Demosthenes's Krandsale og mod Philip 1—3; Plat. Protagoras; Odysseen 6—7, Iliaden 1ste, 3die B.; Tregders Anthologi som ovenfor.

H. L. Möller. Cicero mod Verres IV, for Rose. Amer., om Pligterne 2—3, Cato m.; det Halve af Sallusts Iugurtha; Tacitus, Seneca, Quintilian som ovenfor. Livius 1ste, 32te B. Horats, Terents, Carmina selecta som de Foregaaende; af Æneiden 9—10 B.

Xenophons Anabasis 1—2, sokr. Mindeskr. 1—2; Pl. Protagoras; Herodot 6te; Demosthenes's Krandsale. Odysseen 1—2, Iliaden 1ste, 3die B.; Anthologien som de Foregaaende.

F. Saabye Jessen. Cicero mod Catilina 1—4, mod Verres IV, om Pligterne 1—3; Sallusts Catilina; Livius 31—32; Seneca og Tacitus i Flemmers Udvalg. Horats, Terents, Carmina selecta som de Foregaaende. Æneidens 8—10 B.

Xenophons Anabasis 1—2, sokrat. Mindeskr. 1—2; Herodot 6te; Pl. Protagoras; Demosthenes for Krandsen. Odysseen 1—2, Iliaden 1ste og 3die B.; Anthologien som ovenfor.

F. Overgaard. Cicero mod Verres IV, for Sext. Rosc. Americanus, om Pligterne 2—3, Cato major; af Sallusts Iugurtha, Cap. 1—60; Livius 1ste og 32te B. Seneca, Quintilian, Tacitus i

Flemmers Udvalg. Horats's Oder og Breve i Udvalg; Terents's Phormio; af Virgil Æneidens 9—11 B.

Græsk som *Saabye Jessen*.

E. Thaning. Cicero mod Catilina 1—4, mod Verres IV, om Pligterne 2—3, Cato major og Lælius; Sallusts Catilina; af Livius 1ste, 31te, 32te B.; Seneca og de to første Stykker af Tacitus hos Flemmer. Horats, Terents, Carmina sel. som de Foregaaende; Æneiden 9—11.

Xenophons Anabasis 1—2, Memorab. 1—2; Herodot 6te; Demosthenes for Krandsen og imod Philip 1—3. Homer og Anthologien som *Saabye Jessen*.

L. Holst. Cicero mod Verres IV, for S. Rosc. Amer., om Pligterne 2—3, Cato m.; Sallusts Jugurtha Cap. 1—55; Livius 1ste og 32te B.; Seneca, Quintilian, de 2 første Stykker af Tacitus i Flemmers Udv. Horats, Terents, Carmina sel. som de Foregaaende; Æneiden 10—11.

Xenophons Anabasis 1—2, sokrat. Mindeskr. 1—2; Herodot 6te; Protagoras; Demosthenes imod Philip 1—3; Odysseen 1—2, Iliaden 1 og 3; Anthologien som de Foregaaende.

M. Lütken. Latin som *L. Holst.*

Xenophons Anabasis 1—2, sokr. Mindeskr. 1—2; Platons Protagoras; Herodot 6te. Odysseen 1ste, 2den, 7de, Iliaden 1ste og 3die; Anthologien som de Foregaaende.

Hebraisk.

VII Klasse, Yngre Afdeling: 12 Capitler af Genesis. Det Vigtigste af Formlæren efter Lindbergs Grammatik.

Ældre Afdeling: 40 Capitler af Genesis. Grammatik efter Lindberg.

Tydsck.

I Klasse. Rungs Læsebog for de lavere Klasser forfra indt. S. 111; 8 Digte i samme Bog udenad. Det Vigtigste af Lydlæren og den regelmæssige Bøiningslære efter Trojels Sproglære, overensstemmende med Planen i Indbydelsesskriftet for 1860. I 1 ugentlig Time skriftlige Övelser paa Skolen, først Udskrivning af Læsebogen, senere Bøining

- af opgivne Ord; i de sidste Maanedere Jürs og Rungs Materialier benyttede til Oversættelse fra Dansk til Tydsk.
- II Klasse.* Rungs Læsebog for de lavere Klasser S. 117—181 læst og repeteret. Trojels Sproglære, Kjønslæren og Böiningslæren lidt udførligere end i I Kl.; desuden de uregelmæssige Verber. Analyse. 2 Gange ugentlig mundtlig og skriftlig (paa Skolen) Oversættelse efter Jürs's og Rungs Materialier (30 Stile paa Skolen).
- III Klasse.* Hjorts Læsebogs 1ste Deel, de prosaiske Stykker S. 21—62 læst og repeteret. Trojels Sproglære udførligere end i de foregaaende Klasser. En Hjemmestil ugentlig efter Jürs's og Rungs Materialier. (Til Udgangen af Mai skrevet 29 Stile.)
- *Ustuderende* særskilt Hjorts Læsebog S. 1—20 læst og repeteret med hyppig Analyse. Ingen særskilte Lectier i Grammatik.
- IV Klasse.* Hjorts Læsebog S. 117—122, 134—155, 195—211 læst og repeteret. Trojels Sproglære læst og gennemgaaet. (Omtrent alle Hovedstykkerne indtil Orddannelselæren, og af denne §§ 181 og 182, om de sammensatte Verber.)
- 1 Hjemmestil ugentlig efter Jürs's og Rungs Materialier. (Til Udgangen af Mai skrevet 27 Stile.)
- Ustuderende.* Hjorts Læsebog S. 122—134, 159—162, 164—186. Enkelte Afsnit af Sproglæren særskilt læste.
- V Klasse.* Hjorts Læsebog S. 235—276, 324—329, 341—355, 355—362, 391—410, 410—414, 414—433, 446—459, 542—556, 564—576. Fra Halvaarsexamen først hveranden Læsebogstime Lectier, hveranden ex tempore, senere Alt ex tempore. Af Hjorts Sproglære (6te Udg.) Formlæren. Ordfoiningslæren efter „Et Par Kapitler af den tydske Syntax.“

1 Hjemmestil ugentlig (efter Dictat af Lassens Stil-
øvelser.) (Til Udgangen af Mai skrevet 28 Stile.)

Ustuderende. Jürs's og Rungs Læsebog f. Mellemlas-
ser benyttet til Extemporallæsning. Sproglære med Klas-
sen uden regelmæssige særskilte Lectier.

VI Klasse. Extemporallæsning af Wolffs „Hauschatz deut-
scher Prosa“ og Hjorts Læsebog, de poetiske Stykker.
Hjorts Sproglære (6te Udg.) Formlæren. Ordföinings-
læren efter „Et Par Kapitler af den tydske Syntax“. Mundtlig foredraget det Nödvendigste af Literaturhisto-
rien. Regelmæssige Övelser i mundtlig Oversættelse efter
Fibigers Materialier til tydske Stile, der ogsaa benyttes
til Hjemmestile. 1 Hjemmestil ugentlig. (Til Udgan-
gen af Mai skrevet 27 Stile.)

Fransk.

- II Klasse.* Borring, Manuel de la langue Française S. 23—70.
Efter Ingerslevs Grammatik det Vigtigste af Böiningslæ-
ren indtil de uregelmæssige Verber. En Time om Ugen
er anvendt paa Skolen til Udskrivning af Læsebogen,
skriftlig Böining af Verber og Dictat af læste Stykker.
- III Klasse.* Borring, Manuel d. l. l. Fr. S. 90—177. Efter
Ingerslevs Grammatik hele Böiningslæren, dog med For-
bigaaelse af mindre vigtige Bestemmelser. 14 Stile ere
paa Skolen nedskrevne efter Dictat af læste Stykker.
- IV Klasse.* Lassens Extemporallæsning S. 1—18; 40—54,
56—71, 82—89, 91—98, 127—147, 179—183,
233—249, 274. Af Abrahams's Sproglære er læst §
1—10 samt Böiningslæren og Orddannelseslæren, dog
med Forbigaaelse af enkelte Afsnit og mindre vigtige
Bestemmelser. 10 Stile ere paa Skolen nedskrevne efter
Dictat af læste Stykker.

V Klasse. Borrings études littéraire S. 210—419. Abrahams's Sproglære deels repeteret (Formlære og Orddannelselære), deels læst nyt: de vigtigste Regler af Ordföiningslæren. Extemporall. af og til efter Lassens Extemporallæsning. Omtrent et skriftl. Arbeide om Maa-neden paa Skolen til at indöve Bogstavering og Ret-skrivning og befæste Sproglærens Regler.

VI Klasse. Borrings études litt. S. 210—481. Til Extemporallæsning er benyttet: *Mérimée, études sur l'histoire romaine, Souvestre, dans la prairie*, Lassens Extemporal-læsning. I Souvestre have Disciplene frivilligt hver Maa-ned almindeligviis læst og opgivet 30—40—50 Sider; lige-som flere paa egen Haand have læst andre Böger. Abrahams's Sproglære er repeteret, dog af Ordföinings-læren kun de vigtigste Partier og Regler. Hver Maa-ned een Gang skriftlige Övelser paa Skolen af samme Art som i 5te Klasse.

Religion.

I Klasse. Luthers lille Catechismus; Herslebs mindre Bibel-historie; nogle Psalmer udenad.

II Klasse. Af Daugaards Lærebog Indledningen og de 4 første Kapitler; af Herslebs større Bibelhistorie de 5 første Perioder af det Gl. Testament; Catechismus de 5 Parter; nogle Psalmer udenad. Bibellæsning en Time hveranden Uge.

III Klasse. Af Daugaards Lærebog 5—8 Kap.; af Herslebs Bibelhistorie hele det Gl. Testament. Catechismus repeteret; Psalmer udenad. Bibellæsning som i II Kl.

IV Klasse. Hele Daugaards Lærebog; af Herslebs Bibel-historie det Nye Testament indtil det sidste Paaskemaal-tid (pag. 160—225).

- V Klasse.** Liscos Troesbekjendelse, med betydelige Forbigaaelser, indtil 2den Artikel (S. 132); af Herslebs Bibelhistorie hele det Nye Testament. I Bibellæsning Apostlenes Gjerninger.
- VI Klasse.** Liscos Troesbekj. fra 2 Artikel (S. 132) til Enden. Hele Herslebs større Bibelhistorie.
- VII Klasse.** Liscos Troesbekjendelse, med en Deel Forbigaaelser. Marci Evangelium og Peders 1ste Brev paa Græsk. Kalkars Kirkehistorie indtil Begyndelsen af det 18de Aarhundrede.

Historie.

- I Klasse.** Kofods fragmentariske Historie S. 1—104 (Oldtidens Historie).
- II Klasse.** Samme Bog, Middelalderen og den nyere Historie indtil Slutningen af det 18de Aarhundrede.
- III Klasse.** Oldtidens Historie efter Bohrs Lærebog.
Ustuderende have desuden læst og repeteret den nyere Historie indtil 1815 efter Kofods fragmentariske Lærebog.
- IV Klasse.** Middelalderens Historie efter Bohrs Lærebog, med adskillige Forbigaaelser.
Ustuderende have desuden læst og repeteret den nyere Historie, efter Kofods fragm. Lærebog, indtil 1815.
- V Klasse.** Danmarks Historie efter Allens Lærebog, med Forbigaaelser.
Ustuderende have særskilt repeteret Kofods fragm. Historie.
- VI Klasse.** Hovedpartiet af *Grækenlands* og den hellenistiske Tids Historie, fra Koröbus's Olympiade indtil efter Diadochernes Tid; og af *Roms* Historie fra Stadens Anlæggelse indtil Sullas Död (Thrige, den gamle Historie S. 30—144, 159—218).
- VII Klasse.** Den nyere Historie efter Bohrs Lærebog. Mid-

delalderen repeteret efter Bohr. Desuden har den *ældre Afdeling* repeteret Oldtidens Historie, *den yngre* Danmarks Historie.

Geografi.

- I Klasse.* Ingerslevs lille Lærebog med Forbigaaelse af Indledningen, alt det Smaastilede og næsten alle Talangivelser. Danmark udførligere end det Övrige.
- II Klasse.* Europa indtil Tydskland, efter Velschows Bearbejdelse af Munthes Geografi for Skoleungdommen.
- III Klasse.* Europa fra Kongeriget Nederlandene indtil Keiserd. Österrig, efter samme Lærebog.
- IV Klasse.* Slutningen af Europa (Tyrkiet og Grækenland), Asien og Afrika, efter samme Lærebog.

Ustuderende have i en særskilt Time repeteret af Europa Danmark, Norge, Sverrig, Rusland, Preussen samt Storbritanien og Irland.

- V Klasse.* Amerika, Australien; derefter repeteret Europa forfra indtil Konger. Nederlandene.

Ustuderende i en særskilt Time tillige Europa fra Belgien indtil Slutningen, Asien, samt Hovedsætningerne af den matematiske Geografi. Alt efter den nævnte Lærebog.

- VI Klasse.* Sidste afsluttende Repetition af Faget; Vest- og Sydeuropa, de fire Verdensdele heelt; Hovedsætningerne af den matematiske Geografi gjennemgaaede paa Grundlag af Indledningen til den i de foregaaende Klasser nævnte Lærebog.

Regning og Arithmetik.

- I Klasse.* Praktisk Regning: först efter *Mundts* Regnebog de 4. Regningsarter med hele Tal som Repetition til Be-

styrkelse af hvad der skulde være lært ved de nye Disciples Optagelse i denne Klasse; derefter de 4 Regningsarter med Brök. Jævnlig Övelse i Hovedregning.

II Klasse. Fortsættelse af Brökregning efter Mundt; Reguladetri. Jævnlig Övelse i Hovedregning.

III Klasse. Fortsættelse af Reguladetri efter *Mundt*. *Ustuderende* desuden Regning efter *Meiers* Regnebog.

Steens Elementære Arithmetik § 1—5: Tal, Sum, Product, Proportioner, Decimalbrök.

IV Klasse. Repeteret Proportioner og Decimalbrök efter Steens Element. Arithmetik. Læst efter Sammes Elementære Algebra §§ 1 (Potens) 2, Art. 1—17 (Rod); praktisk Uddragning af Qvadrat- og Kubikrod.

Ustuderende tillige Regning efter *Meiers* Regnebog, og Ligninger af 1ste Grad med 1 og flere Ubekjendte, efter Steens Elem. Algebra.

V Klasse. Steens Elementære Algebra § 2, Rod; § 3, Potens i udvidet Betydning. Indtil Slutningen af Mai 23 skriftlige Hjemmearbejder, istedetfor Lectier.

Ustuderende i de særskilte Timer: Regning efter *Meiers* Regnebog; §§ 4, 5, 6 efter Steens Elem. Algebra (Logarithmer, Ligninger og Anvendelse af Ligninger). Skriftlige Regneopgaver hjemme.

VI Klasse. Steens Elementære Algebra § 3—5; Potens i udvidet Betydning, Logarithmer og Ligninger. Desuden Opgaver deels indövede efter Bogen S. 90—100, deels regnede hjemme istedetfor Lectie.

VII Klasse. Begge Afdelinger skriftlige Arbejder paa Skolen en Gang om Ugen, efter Bergs Samling.

Ældre Afdeling: Afsluttende Repetition af hele Faget efter Steen, „Ren Mathematik“, 2den Udgave.

Yngre Afdeling: Steen, Elementær Algebra heelt.

Desuden repeteret enkelte Afsnit af Steens Elementære Arithmetik.

Geometri.

IV Klasse. Af Ramus's Elementære Geometri Art. 1—56 og i Art. 64 Problemerne I—XII.

Ustuderende tillige Art. 57—63 og 65—77.

V Klasse. Af samme Lærebog Art. 57—63, 64, XV—XVIII, 65—95, 109 og 110.

Ustuderende tillige Art. 111—127 med nogle Undtagelser, samt Övelser i Fladers og Legemers Beregning efter Stereometrien.

VI Klasse. Samme Lærebog Art. 111—127 efter den i Program for 1860 angivne Plan. Nogle skriftlige Hjemmearbejder istedetfor Lectie.

VII Klasse. Begge Afdelinger 1 skriftligt Hjemmearbejde om Ugen. Til Udgangen af Mai ialt 31 Opgaver.

Ældre Afdeling. Afsluttende Repetition af hele Faget efter Ramus's Lærebøger i Plangeometri, Stereometri og Trigonometri.

Yngre Afdeling. Ramus's Trigonometri Art 1—15, undtagen en Deel af Art. 6 og 8. Sammes Stereometri Art. 1—76.

Naturhistorie.

I Klasse. Lütken, Begyndelsesgrundene i Dyrerigets Naturhistorie S. 11—46, 60—76, 79—93 (Pattedyr, Fugle og Krybdyr). Övelse i den botaniske Terminologi, uden Bog, i Begyndelsen og Slutningen af Skoleaaret (Rod, Stengel, Blade, Blomsterstande, Blomsterdækker).

II Klasse. Lütkens Begyndelsesgrunde S. 100—110, 114—173 (Fiske og hvirvellöse Dyr). Af Plantelærens Terminologi er først det i I Klasse i forrige Aar Lærte gjentaget og

derefter fortsat med Stövdragere, Stövvei og Indövelse af Linnee's System.

III Klasse. Af Vaupells Planterigets Naturhistorie S. 1—72; Lützens ovennævnte Lærebog S. 1—110 (Hvirveldyr).

IV Klasse. Plantelæren efter Vaupells (S. 117—191) og Lützens (S. 48—148) nævnte Lærebøger.

Ustuderende i en særskilt Ugetime tillige af Lützens Begyndelsesgrunde S. 1—47, samt Övelse i at bestemme Planter.

V Klasse. Gjentaget S. 1—72 af Vaupells Planterigets Naturhistorie; af Lützens Begyndelsesgrunde S. 48—172.

Ustuderende i en særskilt Time Lützens Begyndelsesgrunde S. 1—47 og summarisk Gjntagelse af Plantelæren efter Vaupell.

VI Klasse. Afsluttende Repetition af Dyr- og Plantelære efter Lützens større Bog og Vaupells Planterigets Naturhistorie.

Naturlære.

VII Klasse. Ældre Afdeling: Naturlærens mechaniske Deel efter Örsted; repeteret den chemiske Deel efter Petersen. Astronomi efter Ramus's Lærebog §§ 1—6, 8—15, 17.

Yngre Afdeling i Forbindelse med de Ældre: Naturlærens mechaniske Deel efter Örsted.

V. Skolens Bygning og Inventarium.

I Finantsaarene 1859—60 og 1860—61 er den gennem flere Aar fortsatte Hovedreparation af Skolebygningen ført videre. Navnlig er atter et Stykke af det synkende Langskillerum underfanget med ny Grund af Muur- og Kampesteen.

Af Inventariestykker er anskaffet Skab, Catheder, Bord, Skoleborde med Bænke, Staffeli med Tavle til et niende Klasseværelse; desuden 4 nye Væggelamper, samt en ny Skraastang med flere Gymnastikapparater.

VI. Videnskabelige Samlinger.

Den physiske Samling har hos Instrumentmager Nissen i Kjöbenhavn kjøbt: et Vanddecompositionsapparat, en isoleret Metalcylinder, og Apparater til at vise den Mariotteske Lov og det Faucaultske Pendulforsög. Desuden nogle Thermometerrör (ufyldte) og adskillige Smaating til Reparation af ældre Apparater.

VII. Bibliotheket.

I denne Fortegnelse ere de nye Böger, der betragtes som kjøbte for det *Hageske* Legats Midler, mærkede med *H*; de hvormed ældre Hageske Værker ere fortsatte eller fuldstændiggjorte, med *H. c.*; de fra Kirke- og Underviisningsvæsenet sendte med †; Andres Gaver med *.

Annuaire des deux mondes. 1858—59.

Annaler for Nordisk Oldkyndighed og Historie. Udg. af det kgl. Nordiske Oldskriftselskab. 1858. Kbhvn. 1861.

Antiquarisk Tidsskrift. Udg. af det kgl. Nord. Oldskriftselskab. 1855—57. H. 2. 3. Kbhvn. 1859.

J. N. Brasen, den lærde Skoles Pædagogik under dens nuværende Tilfyn. Kbhvn. 1861.

Bibliotheca Godofr. Stallbaumii (Auctionscatalog). Lipsiæ 1861.

Danske Mindesmærker, udg. af en Forening. H. 1. Kallundborg Kirke för 1829 (3 Afbildninger og Text). Kbhvn. 1860.

R. Dietsch u. A. Fleckeisen. Neue Jahrbücher für Philologie u. Pädagogik. B. 81—82. H. 6—12. B. 83—84. H. 1—4. Leipzig 1860—61.

- † Th. S. Erslew, Supplement til Almindeligt Forfatter-Lexicon. S. 7. Kbhvn. 1859.
- C. Fogh, Et Indlæg i Skolesagen. Kbhvn. 1860.
- H. C. Fogh, Chr. Lütken og Chr. Vaupell, Tidsskrift for populærlære Fremstillinger af Naturvidenskaben. 2den Række B. 2. H. 3—6. B. 3. H. 1. 2. Kbhvn. 1860—61.
- † G. Forchhammer, Oversigt over det kgl. danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger og dets Medlemmers Arbejder i Aaret 1860. N. 1—3.
- † Forelæsninger og Övelser ved Kbhvns. Universitet og den polytechniske Læreanstalt i Foraars- og i Efteraarshalvaaret 1860.
- Förhandlingar vid det andra skandinaviska (nordiska) Kyrkomötet i Lund den 31. Augusti samt 1. och 2. September 1859. Utgifna enligt mötets Beslut af H. B. Hammer. Christianstad 1860.
- Gersdorff, Leipziger Repertorium der deut. u. ausländ. Literatur. Jahrg. 18. B. 2 H. 2—6. B. 3. B. 4. Leipzig 1860—61 (hermed er dette Tidsskrift sluttet).
- Konr. Gislason, Fire og fyrretyve for en stor Deel forhen utrykte Prøver af oldnordisk Sprog og Literatur. Kbhvn. 1860.
- C. Gregersen og L. S. Borring. Franß=dansß Haand=Ördbog. Kbhvn. 1861.
- Har Indførelsen af den nyere Underviisningsplan for de lærde Skoler været en Fremgang eller Tilbagegang? En pædagogisk Undersøgelse af C—e. Kbhvn. 1860.
- J. L. Heiberg Profaiske Skrifter. B. 1. S. 3. 4. Kbhvn. 1861.
- † Historisk Tidsskrift. Tredie Række, udg. af den danske historiske Forening. Redig. af N. L. Westergaard. B. 1. H. 2. Kbhvn. 1859.
- L. Holbergs Heltindehistorier. Udgivet af G. Rode. S. 1—4. Kbhvn. 1861.
- † E. Holm, de græske Undersaatters politiske Stilling under de romerske Keisere indtil Caracalla. Kbhvn. 1860. (Philos. Doctordisp.)
- S. P. Holst, Danß Rettskrivningsördbog. Lev. 7—9. Kbhvn. 1860—61.
- H. A. v. Humboldt, Briefe an Barnhagen v. Ense aus d. Jah. 1827 bis 1858. Aufl. 5. Leipzig 1860.
- I. Hadorph, Två gamla Svenska Riim=Kronikor ic. Stockholm 1674. 4to.
- Chr. Jørgensen, Nogle Bemærkninger i Anledning af Hr. Confr. Madsvigß Skrift om de lærde Skolers Underviisningsplan. Kbhvn. 1860.

- * Kort Udsigt over det philolo.-hist. Samsfunds Virksomhed i Aaret 1859—60. Aarg. 6.
- C. J. L. Krarup Hansen, Et Blik paa Striden om Kongeriget's lærde Skolevæsen. Haderslev 1861.
- C. P. J. Krebs, Endnu et lille Bidrag til Forhandlingerne om Skolesagen. Kbhvn. 1860.
- H. S. Pefolii, Et Ord under Forhandlingen om de lærde Skolers nuværende Undervisning og Undervisningsplan. Kbhvn. 1860.
- † A. C. P. Linde, Meddelelser angaaende Kbhvn.s Universitet, den polytechniske Læreanstalt m. m. for Aarene 1849—56. S. 4. Kbhvn. 1860 (2 Exempl.).
- I. N. Madvigii, professoris Hauniensis, emendationes Livianæ. Hauniæ 1860.
- J. N. Madvig, 3 Anledning af de Angreb, der nylig ere gjorte paa de lærde Skolers Undervisningsplan. Kbhvn. 1860.
- Mit personlige Mellembværende og lidt til! Pædagogiske Fragmenter af C—e. Kbhvn. 1861.
- Nordisk Universitets-Tidskrift. Aarg. 6. H. 1 utg. af F. Braune, Lund 1860. H. 2 udg. af A. Ingerslev. Kbhvn 1861.
- Novum Testamentum Graece. Ad antiquos testes denuo recensuit, apparatus criticum omni studio perfectum apposuit, commentationem isagogicam praetexuit Ae. Fr. C. Tischendorf. Editio septima. Lipsiæ 1859.
- Om Dansk Retskrivning (Aftryk af Nordisk Literaturtidende). Kbhvn. 1860.
- R. Th. Dyperrmann, Den danske Rets Bestemmelser om Stiftelser. Kbhvn. 1860.
- H. A. Petermann, Mittheilungen a. d. Gesamtgebiete der Geographie 1860. H. VII—XII. Ergänzungsheft. 1861 H. I—V. Gotha.
- H. Poggendorf, Annalen der Physik u. Chemie 1860 Nr. 5—12 1861 Nr. 1—4. Leipzig 1861.

† Programmer.

1. Indbydelsesskrifter fra det danske Monarchi for 1859—60.
 - a. Kjøbenhavns Universitets Indbydelsesskrift til H. M. Kongens Fødselsfest 6te October 1859 (G. Forchhammer, Om Søvandets Bestanddele og deres Fordeling i Havet.) Kbhvn. 1859. Til Reformationssfesten (Chr. Hermansen, de codice evangeliorum, a Curetone typis descripto). Hauniæ 1859.
 - b. Kongeriget Danmarks og Islands lærde Skoler og højere Realskoler: Aalborg Cathedralskole. Aarhus Cathedralskole (Hovgaard, Fortsat Fortegnelse over Skolens Bogsamling). Frederiksborg lærde Skole (3 Tillæg til Realcatalog over Skolens

- Bibliothek). Helsingörs höiere Realskole. Herlufsholms lærde Skole. Horsens lærde Skole (Bisted, Oversættelse af Torq. Tassos befriede Jerusalem, fortsat). De Rigsvenhavske Skoler: Borgerdydskolen paa Chrhv. (P. A. Fenger, Om aandelig Væxt). Borgerdydskolen i Kbhvn.; Latin- og Realskolen i Store Kongensgade (Warburg, Om Religionsunderviisningen som et Skolefag). Metropolitanaskolen (P. Petersen, Om Brugen af de personlige Modi i Tydsk). Det v. Westenste Institut (Bøhr, Om den første Deel af Afgangs-examen til Universitetet). Nykjøbing Cathedralsskole (C. E. Lund, Nogle Bemærkninger om Religionsunderviisningen i de lærde Skoler, navnlig om Lærebogsunderviisningen i sammes överste Classer). Odense Cathedralsskole (Henrichsen, Jødernes Forhold til Alexander den Store). Randers lærde Skole (Whitte, Terentius's Eunuchus, overf.). Roskilde Cathedralsskole (Flemmer, fort Udsigt over Rom's monumentale Historie; Hundrup, Lærerstanden ved Helsingörs lærde Skole). Ribe Cathedralsskole. Rönne höiere Realskole. Slagelse Realskole. Sorö Academies Skole (Bang, Meddelelser fra den Bülovskes Manuscriptsamling i Sorö Akad. Bibli.) Zeitz Amts höiere Realskole i Kölding (for Aar 1858—59—60). Viborg Cathedralsskole. Skýrsla um hin lærða Skóla í Reykjavík Skóla-Árid 1858—59 (Efterretninger om Latinskolen i Reykjavik i Skoleaaret 1858—59).
- c. Programmer for 1860 fra de lærde Skoler i Hertugdømmet Slesvig. Flensborg Latin- og Realskole (Dittmann, Die Wohltäter der alten u. neuen Schule). Haderslev lærde Skole (Bloch, Probe af en Lærebog i Middelalderens Historie). Schleswig Domschule.
- d. Programmer for 1860 fra de lærde Skoler i Hertugdømmerne Holsten og Lauenborg. Altona Gymnasium (Die Sklavenkriege). Glückstadt Gelehrtenschule (Einige Worte an die Eltern unserer Schule). Kiel Gelehrtenschule (Struve, Bemerkungen zu Byrons Childe Harold canto I, zweite Hälfte), Melbörf Gelehrtenschule (Die Einweihung des neuen Schulgebäudes am Schillerfeste d. 10. Nov. 1859). Plöen Gelehrtenschule (Erneuerter Abdruck der beiden in den Jahren 1844 und 1852 hieselbst erschienenen, die Geschichte der Plöener Schule umfassenden Programme). Rendsburg Realgymnasium (Rottock, von den Kettenbrüchen). Rappenburg Gelehrtenschule (Bobertag, Die Weltstellung Europas).
- e. Programmer for 1859 fra Norge. Bergens Cathedralsskole (Skolens Historie fra 1826 til 1858). Christiania Cathedralsskole

- (Bogt, En større Bibelhistorie. Det Gamle Testamente). Kristiansands Kathedralskole (Feilberg, Fortegnelse over Stolens Bogsamling). Drammens lærde og Realskole (Voss, Nogle Bemærkninger ved Curtius's græske Grammatik). Lillehammers lærde og Realskole. Sciens lærde og Realskole (Fortegnelse over en Deel af Stolens Samlinger). Stavangers lærde og Realskole (Larsen, Forklarende Bemærkninger til Johannes's Evangelium). Tromsøe lærde og Realskole (Nogle Rettelser til Bloms franske Grammatik m. m.).
- R. Om det lærde Skolevæsen. Nr. 1—3. Kbhvn. 1860—61.
Revue des deux mondes 1860 (andet Halvaar), 1861 indtil Udg. af Mai. Paris.
- † W. v. Rosen, Om Afkommet af Syphilitiske og om Genesen af den medfødte Syphilis (Kbhvn. 1859) (med. Doctordisp.).
- M. Rosing, Nogle Bemærkninger i Anledning af Adressen om det lærde Skolevæsen. Kbhvn. 1861.
- Samling af Love og Anordninger m. m. af mere almindelig Interesse, udg. efter Indenrigsministeriets Foranstaltning. 1860—1864. S. 1. Kbhvn.
- B. Shakespeare's Dramatiske Værker, oversatte af P. Foersom, 3die Udg. Samarbejdet af E. Lembcke. S. 1. Kbhvn. 1861.
- * Siegreiche Conquesten — des Prinzen Eugenii von Savoyen im Jahre 1716—1717 in Hungarn, Stebenbürgen und Moldau erhalten. s. 1. 1717.
- I. Fr. Sick, Nogle Bidrag til Christiern den Andens Historie under Landflygtigheden. Kbhvn. 1860.
- † C. Gu. Smith, De loois quibusdam grammaticæ linguarum Balticarum et Slavonicarum. Part. III. Havnæ 1859 (Philos. Doctordisp.).
- † Statistisk Tabelværk. Ny Række. B. 19. Kbhvn. 1859.
- † V. Steenberg, Den syphilitiske Hjernelidelse. Kbhvn. 1860 (med. Doctordisp.).
- Steenstrup, Dansk Maanedsskrift. Række 2. Aarg. 1860. B. 2. Aarg. 1861. B. 1. Kbhvn. 1860—61.
- A. M. Strinnholm, Svenska Folkets Historia från äldsto^o till närvarande Tider. B. I—V. Stockholm 1834—54.
- (P. Spp.) Et hundrede udvalgte danske Viser. Forsøgede med det andet hundrede Viser. Kbhvn. 1787.
- † Thesaurus Græcæ linguæ ab Henrico Stephano constructus. Edd. C. B. Hase, G. et L. Dindorfii. Vol. 1 fasc. 8. Parisiis.
- J. M. Thiele, Danmarks Folkesagn. D. 3. Kbhvn. 1860.

- H. A. Thiers, Histoire du Consulat et de l'Empire. T. 18. Paris 1860.
- † Chr. Thornam, Afbildninger til Brug ved Underviisningen i Zoologie i de lærde Skoler og Realskolerne. H. 4.
- Tidskrift for Philologie og Pædagogik. Aarg. 2. H. 1—4. Kbhvn. 1860—61.
- Titii Livii historiarum Romanarum libri qui supersunt. Ex recensione Jo. Nic. Madvigii. Edd. Jo. Nic. Madvigius et Jo. L. Ussingius. Vol. 1. Pars 1. Hauniæ 1861.
- J. P. Trap, Statistisk-topographisk Beskrivelse af Kongeriget Danmark. S. 12. Kbhvn. 1860.
- Grundtegninger af Rjæbstæberne m. m. S. 12—20. Kbhvn. 1860.
- † F. Trier, Undersøgelser angaaende den typhoide Febers Udbredning og Oprindelse i Kbhvn. i Aarene 1842—1858. Kbhvn. 1860 (Med. Doctordisp.).
- J. C. Luxen, Sol- eller Planetsystemet. Lev. 1—4. Kbhvn. 1861.
- G. Weber, Allgemeine Weltgeschichte. B. 3. Hälfte 2. Leipzig 1861.
- Chr. Winther, Samlede Digtninger. B. 7 og 9. Kbhvn. 1860.
- I. I. A. Worsaae, Kong Christian den Femtes Testamenter som Tillæg til Kongeloven. Kbhvn. 1860.
- H. Dehlenschlägers Poetiske Skrifter. Udg. af F. L. Liebenberg. S. 49—62. Kbhvn. 1860—61.
-

VIII. Udsigt over Skolens Regnskaber i Finantsaaret 1860—61.

Hovedkassen.

Indtægt.

Beholdning	945 Rd. 88 Sk.
Renter	725 — 11 —
Jordebogsindtægter	1805 — 37 —
Skolecontingenter	2563 — „ —
Af Hospitalet	208 — „ —
Extraordinær Indtægt	250 — „ —
Tilskud fra alm. Skolefond.	11400 — „ —
	<hr/>
	17,897 Rd. 40 Sk.

Udgift.

Lønninger med Sædtillæg	10,183 Rd. 64 Sk.
Inspection	150 — „ —
Pedellön	98 — „ —
Timeunderviisning og overskyd. Timer .	1376 — 30 —
Pensioner	790 — 86 —
Bibliothek og vidensk. Apparater . .	200 — „ —
Bygninger	1082 — 41 —
Inventar	353 — 62 —
Brændsel	296 — „ —
Belysning	82 — 48 —
Skatter og Afgifter	150 — 91 —
Regnskabsföringen	320 — „ —
Til Stipendiekassen	657 — 53 —
Forskjellige løbende og extraord. Udgifter:	
Skoleopvartning	44 Rd. „ Sk.
Reengjöring	114 — 17 —
Protocoller m. m.	78 — 58 —
	<hr/>
	236 — 75 —

Lateris 15,978 Rd. 70 Sk.

	Transport	15,978 Rd. 70 Sk.
Program m. m.	. 105 — 41 —	
Andre Udgifter	. 8 — 16 —	
		113 — 57 —
Udsat Capital	250 — „ —
		16,342 Rd. 31 Sk.

Bibliotheket.*Indtægt.*

Renter	62 Rd. „ Sk.
Jordleie	68 — „ —
Bidrag fra Hovedkassen	200 — „ —
		330 Rd. — Sk.

Udgift.

Underbalance efter forr. Regnskab	5 Rd. „ Sk.
Indkjøbte Bøger og vidensk. Apparater	294 — 12 —
Bogbinderarbeide	57 — 55 —
Avertissement m. m.	2 — 75 —
		359 Rd. 46 Sk.

Stipendiekassen.*Indtægt.*

Beholdning	254 Rd. 56 Sk.
Renter	593 — 39 —
Fra Hovedkassen	657 — 53 —
		1505 Rd. 52 Sk.

Udgift.

Udbetalte Stipendier	125 Rd. „ Sk.
Udbetalte Oplagspenge	295 — „ —
Extraordinære Understøttelser	260 — „ —
Regnskabsprocent	25 — 2 —
Udsat Capital	550 — „ —
		1255 Rd. 2 Sk.

Afgangs- og Hovedexamen.

Som i de foregaaende Aar er den *skriftlige Hovedexamen*, deri ogsaa Regning med I og II Klasse, iaar afholdt i Forbindelse med den skriftlige *Afgangsexamen* den 25de, 26de og 27de Juni. Den offentlige Examen holdes i følgende Orden.

Mandag den 8de Juli 1861.

- Kl. 9—12. *Afgangsexamen*. 2den Afdeling I. Historie.
 — „ VI Kl. Naturhistorie.
 — 9—11. II Kl. Dansk.
 — 3—3½. *Real-Afgangsexamen*. Historie.
 — 3½—6. *Afgangsexamen*. 2den Afdeling II. Historie.
 — 3—5. IV Kl. Naturhistorie.

Tirsdag den 9de Juli.

- Kl. 9—12½. *Afgangsexamen*. 2den Afdeling I. Religion og Hebraisk.
 — 12½—1. *Real-Afgangsexamen*. Dansk.
 — 9—12. VII Kl. B. Latin.
 — „ VI Kl. Matematik.
 — „ I Kl. Historie og Geografi.
 — 3—6. *Afgangsexamen*. 2den Afdeling II. Religion og Hebraisk.
 — „ III Kl. Matematik.
 — „ V Kl. Latin.
 — 3—5. IV Kl. Historie.

Onsdag den 10de Juli.

- Kl. 9—1. VII Kl. B. Religion og Hebraisk.
 — 9—12. V Kl. Historie og Geografi.
 — „ IV Kl. Latin.
 — 3—5. III Kl. Naturhistorie.

- Kl. 3—5. II Kl. Historie og Geografi.
 — 6—7. Almindelig Sangprøve.

Torsdag den 11te Juli.

- Kl. 9—12. *Afgangsexamen.* 2den Afdeling I. Naturlære.
 — ” VI Kl. Historie.
 — 9—11. V Kl. Tydsk.
 — 3—5½. *Afgangsexamen.* 2den Afdeling II. Naturlære.
 — 3—5. I Kl. Dansk.
 — ” II Kl. Fransk.

Fredag den 12te Juli.

- Kl. 9—11½. VII Kl. B. Naturlære.
 — 11½—12. *Real-Afgangsexamen.* Naturhistorie.
 — 9—12. VI Kl. Latin.
 — 9—11. III Kl. Tydsk.
 — 9—12½. II og I Kl. Religion.
 — 3—5. V Kl. Naturhistorie.
 — ” IV Kl. Fransk.
 — ” III Kl. Geografi.

Løvedag den 13de Juli.

- Kl. 9—12. *Afgangsexamen.* 2den Afdeling I. Latin
 — ” IV Kl. Matematik.
 — 9—11. III Kl. Dansk.
 — 9½—11. II Kl. Tydsk.
 — 11—11½. *Real-Afgangsexamen.* Tydsk.
 — 3—6. *Afgangsexamen.* 2den Afdeling II. Latin.
 — 3—5. I Kl. Tydsk.

Mandag den 15de Juli.

- Kl. 9—12. *Afgangsexamen.* 2den Afdeling I. Matematik.
 — ” III Klasse Religion.
 — 9—10½. V Kl. Fransk.

- Kl. 3—5½. *Afgangsexamen*. 2den Afdeling II. Matematik.
 — 3—5. VII Kl. B. Historie.
 — „ VI Kl. Græsk.

Onsdag den 17de Juli.

- Kl. 9—11½. *Afgangsexamen*. 2den Afdeling II. Græsk.
 — 11½—12. *Real-Afgangsexamen*. Arithmetik.
 — 9—11½. VI Kl. Religion.
 — „ V Kl. Matematik.
 — 3—6. VII Kl. B. Matematik.
 — 3—5. III Klasse. Historie.

Torsdag den 18de Juli.

- Kl. 9—11½. VII Kl. B. Græsk.
 — „ VI Kl. Tydsk.
 — 9—12. II og I Kl. Naturhistorie.
 — 12—12½. *Real-Afgangsexamen*. Geografi.
 — 3—5. V Kl. Religion.
 — „ IV Kl. Græsk.
 — „ III Kl. Fransk.

Fredag den 19de Juli.

- Kl. 9—11½. VI Kl. Fransk.
 — 9—12. IV Kl. Religion og Geografi.
 — 2½—3. *Real-Afgangsexamen*. Geometri.
 — 3½ prøves *Nyanmeldte*.

Løverdag den 20de Juli.

- Kl. 9—12. *Afgangsexamen*. 2den Afdeling I. Græsk.
 — 9—11. IV Kl. Tydsk.
 — 12—1. *Almindelig Gymnastikprøve*.
 — 3—6. VI Kl. Geografi.
 — „ V Kl. Græsk.
 — 3—5½. III Kl. Latin.

Mandag den 22de Juli Kl. 10 Slutningshøitidelighed.

Enhver, der interesserer sig for Skolens Gjerning, indbydes til at hædre disse offentlige Prøver og Slutningshøitideligheden med sin Nærværelse.

Nykjöbing Cathedralskole, den 25de Juni 1861.

C. Paludan-Müller.

Betætelser.

- S. 123, Sidetallet 223, l. 123.
- „ 124, L. 32, Geografi i II Kl., l. Geografi i I og II Kl.
- „ 126, L. 21, O. V. Larsen, l. O. V. Lassen.
- „ 134, L. 15, Værste, l. værste.
- „ 142, L. 1, litténaire, l. littéraires.